Peter Foersom : En levnedsskildring

Forord til den elektroniske udgave

Dette verk av **Nicolaj Bøgh** (1843-1905) er digitalisert 2013 av Det Kongelige Bibliotek i København og tilpasset for Projekt Runeberg i juni 2013 av Ralph E.

130020337703PETER FOERSOM

EN LEVNEDSSKILDRING

VED

NICOLAJ BØGH

SÆRTRYK AF MUSEUM

KJØBENHAVN

I. COHENS BOGTRYKKERI A. A LANGE & CO - 1895 —Peter Thun Foersom stammede baade paa fædrene og mødrene Side fra Ribeegnen. Hans Farfader var Borgermand i Ribe By, og Faderen, Christian Jespersen Foer-som, blev født dér den 29de Aug. 1735. Hans Moder, Ellen Sophie Thun, var Datter af Præsten Peder Nielsen Thun, der ogsaa var født i Bibe, senere blev Hører ved Skolen dér og derpaa i 1741 Præst til Hjortlund og Kals-lund i Ribe Stift, hvorfra han i 1778 forflyttedes til Øster-I inne t i samme Stitt.') Præsten Foersom var først Kapellan hos denne sin Svigerfader, blev saa i 1770 Sognepræst i Østerlinnet, 1778 i Hjortlund og i 1794 i Hygum, ogsaa Ribe Stift, hvor han tillige blev Herredsprovst. Det synes, som om Svigerfader og Svigersøn i 1778 have byttet Kald.

I Østerlinnet fødtes Peter Foersom den 20de Febr. 1777, da hans Fader var 42, hans Moder 32 Aar. Inden han havde naaet Etaars-Alderen, kom han altsaa til Hjortlund, en Landsby, der ligger paa en umaadelig Slette en knap Mil nordost for Ribe. Her er der Hedeegn med enkelte Landsbyer og Enge spredte rundt i den brune Lyng; skovløse Bakker afbryde hist og her den ensformige Flade. Selv besynger Foersom senere dette Sted og taler da om „den brune Hoi,

1 Han har forfattet landukonomiske, religiøse og sproglige Skrifterhvor Kirken, — al Stedets Pryd — hæver sig, og hvor Aaen glimrende skyder sig hen mod Vestens Hav“; han mener hermed Konge-Aaen, der løber lige forbi Hjortlund. I sine ældre Aar mindedes han fra sit Barndomshjem kun „de om Vinteren snehvide og i August purpurfarvede og af Millioner Bier gjennemsøgte Heder, de store, sørgelige Moser, de deilige, frugtbare Enge langs med den venlige Kongeaa, de magre Agre, hvor Fliden nødvendig maa bruge sin Arm for at vinde fra Jorden, de blaa Skove i det høiere Østen og stundom en fjærn Lyd fra Havet i Vest, der ligner Trommer eller Orgler og høres før Storm eller efter Uveir, naar Havet gaar til Ro.“

Som eneste Søn voxede han op med tre Søstre: Anna Cathrine, Sophie og Magdalene.1) Hans Fader var en jævn, ærlig Præst. Om denne siger Sønnen2): „Han var et meget godt, lyst og klart Hoved, havde læst Meget, men havde aldrig faaet Tid til at ordne det. Han blev Lærer i Vilslef3) for tre dumme Drenge, som aldrig vilde eller kunde lære Noget. Derved, og i saadant Morads, maa endog det lyseste Hoved og den raskeste Sjæl formørkes og forknyttes. To af disse erkedumme Personer sad siden ved hans Side i rigelige Kald, mens han sad i et lidet. Han misundte ikke engang de velærværdige Studeprangere. Ja, ved Gud, han var en Mand med Sjæl og Følelse, men ikke med Kjærling-Følsomhed.” Hos denne Fader gik Peter i Skole. Hans boglige Undervisning levnede ham

dog megen Tid til at færdes i Naturen og mellem Bønderne, hvilket havde stor Indflydelse paa hans hele senere Liv. Dette vil bedst kunne skjønnes af hans „Samlinger af danske Landskabsord og om Sæder, Skikke, Levemaade, Egenheder og Overlro hos den jydske Almue i Ribe-Egnen“. De Træk, han her meddeler, vidne om hans Kjærlighed til Sagen og hans Sans for det Karakteristiske hos den Befolkning, han i sin Ungdom blev fortrolig med. Det var høie, stærke, bredskuldrede Mennesker: Mændene

*) Den senere Skuespiller Chr. Foersom er ikke — som flere Steder op-givet — hans Brodersøn, men lians Fætter.

*) I et Brev af 20de Febr. 1813 til sin Moder.

s) Hos Præsten K. J. Lang, hvis Son J. K. L. blev hans Eftermand.vare giennemgaaende ikke smukke; men blandt Kvinderne saa han Skjønheder, lian ikke fandt Mage til paa Sjælland. Mændenes Haar var skarpt afstudset i Nakken, og til daglig Brug forenede en Horn-Krumkam dette med Pandens fritvoxende Haar; til Stads var denne Kam af Messing. Ved høitidelige Ledigheder bare Mændene store trekantede Hatte og derunder, naar de vare skaldede, en grøn Fløielshue. Om Efteraaret og Vinteren vare de iførte den ældgamle danske Hætte, der varmede Hoved og Bryst, dernæst blaa Overkjole med blanke Knapper, en aaben Kamisol med lignende Knapper og underst en stribet, mangefarvet Brystdug; Benene vare dækkede mod Skindbuxer, stadig med blanke Knapper, og store Støvler. Mændene gik med en, jævnlig sølvbeslagen, Stok og havde i Haanden et Par fine, kunstig strikkede og udsirede Uldvanter. Kvinderne bar, naar de vare pyntede, det fineste hjemmegjorte blaa Klædemon med en afstikkende Skarlagenshætte under Hatten og ned over Brystet. Til Sommermarkedet i Bibe agede disse Bønder stadselig afsted i deres med Grønt og Bødt og de mest afstikkende Farver bemalede store holstenske Vogne. .

Peter Foersom nød i høi Grad Godt af denne Befolknings storslaaede Gjæstfrihed. Som Dreng vandrede han ofte 0111 uden en Skilling i Lommen, søgte freidig Hus, hvor han kom, og fandt altid Husmoderen mild; med et aabent og venligt Ansigt fremsatte hun det rene Siekar fra Hylden, ny-kjærnet Smør, forskjellige Slags Ost og Bugbrød. Han befandt sig vel blandt de i denne Egn aabne, fidele og godtroende Mennesker, der gjerne indlod sig med ham. Overalt saa han stor Arbeidsoinhed og Sædelighed, og de Fleste kunde regne, skrive og læse. Undertiden fandt han i Bønder-gaardene Bøger som Holbergs Komedier. Beinecke Foss (som kaldtes Hævebogen), Niels Klim o. s. v., næsten altid de ældste og sjældneste Udgaver. Det var en koldblodig Bace; men den tilgav ikke let Fornærmelser, og, naar Bonden her endelig engang sagde: »No hlyvver A vrej,“ saa betød det Bersærkergang. Ved Gilderne, hvor man ikke foragtede Brændevin, Mjød og 01, var det et Særsyn, at Festen ikke endte med blodige Pander. Til daglig Brug var denne Bonde tarvelig i sin Levemaade; men Maden var god, kraftig og renlig behandlet; „Kaffeslabberads*, The- og Punschedrikken varukjendt, Krogang ualmindelig, ligesaa Kegle- og Kortspil, som al Fald blev holdt lavt; Tallotteriet kunde heller ikke komme i Mode her.

Blandt Ungdommens Forlystelser bør nævnes dem, der fandt Sted paa Thomæ-Dag, da Skolebørnenes Juleferie begyndte; da bragte Eleverne Skolemesteren Julegave og blev trakterede med et Glas Mjød og Tvebakker; i Almindelighed fik hver saa et koloreret Træsnit hjem med. Læreren aflagde paa denne Dag hele sin Værdighed. Der blev leget Blindebuk o. s. v., sprunget omkring paa Borde og Bænke og endelig rimet, ved hvilken Leilighed Skolemesteren maatte finde sig i, at det gik ud over ham. Peter Foersom hørte en Elev sige: „No skal a tæ aa Bim: gid æ Skuolmester hængt i æ Grim!“

Disse Mennesker vare af Naturen muntre, om Aftenen klang Fløiten jævnlig iblandt dem, naar de vare paa Marken, og om Vinteren, naar der var tændt Lys, lettedes Haandarbeidet ved Karle- og Pigesang og ved Æventyr, som snart vakte Skoggerlatter, snart Gysen. Enhver kunde nogle, og der sattes Pris paa at kunne de fleste. I Peter Foersoms Hjem var der en gammel Røgter, et levende Æventyr-Magasin. Drengen hørte flere end Hundrede af ham, og nogle af dem mange Gange, næsten altid med de selvsamme Ord, og han bevarede dem levende i Mindet. Han hørte mange Viser, ikke altid kyske, tidt digtede for at spotte en eller anden Karl, hvis Rygte ikke meldte om Sædelighed.

Spaaen, Signen og Maalen gik meget i Svang, og man fæstede stor Lid dertil. Peter var ubemærket Vidne til, at

en stor, firskaaren Bondekarl, som efter Koldfeber havde faaet Gulsot, lod sig signe og maale af en klog Kone, der saa ud som en Helvedesfurie. Hun lod Gløder bringe frem paa et Fyrfad, derover mumlede hun nogle Ord, maalte saa med Traade den Syge, baade paalangs og tværs, slog Knuder og løste dem igjen, mumlede, bad og kastede endelig Traadene paa Gløderne. Derefter foresagde hun ham følgende Formular, som han med høi Røst gjentog: „Heer spøtter A ud mi Svindsot" (her spyttede hun), „og heer spøtter A ud at mi Svotter,“ hvorpaa hun mangfoldige Gange spyttede af al Magt. Saa fik hun Kuren betalt og gik.Hexehistorier havde med uudslettelige Træk indprentet sig i Feters Fantasi. I det Hele taget havde den halv æven-tyrlige Verden, han i sin Barndom færdedes i, sat dybe Mærker i hans Sind. I sin Manddomsalder siger han, at han bevarer i levende Erindring sine Landsmænds og Bysbørns Sæder, Skikke o. s. v. Han kalder sig selv enKronjyde og tilføier, at i denne hans Egenskab er hans Fædrenesprog ham ligesaa kjært, som hans Fædres Tro er ham hellig og dyrebar og uforvanskelig. Han havde det samme Kjendemærke som Beboerne i hans Fødeegn, hvis Trofasthed og Vedhængen ved Hjemstavnen han fremhæver; ja, for deres Vedkommende fremtraadte disse Egenskaber saa stærkt, at de Fleste af dem endog aldrig havde set Skoven eller Havet, skjøndt dette laa ikke mere end et Par Mil fra dem; kun hvad der var inden for deres nærmeste Rækkevidde gav de sig af med.

Del, der satte Peter Foersom saameget i Forbindelse med Bønderne, var, at han hørte Præstegaarden til; thi Præsten, hvem de tidligere havde kaldt „Mester“ (Magister), og hvem de endnu paa den her omtalte Tid nævnte med Fornavn, elskede og ærede de, hvilket de beviste ved rigeligt al offre ham af deres Penge og af deres Jords Fedme; kom der imidlertid en Kurre paa Traaden mellem dein, søgte de til en Nabopræst og modtog Sakramentet af hans Haand. De fordrede kun Lidet af ham som Prædikant; han maatte blot ikke læse op af Papiret eller have dette foran sig; det var vigtigt, at han messede smukt, og at han talte længe. I oprigtig Enfoldighed sagde en Bonde til Peter Foersom, at en firsindstyveaarig Olding, der i mange Aar havde været apoplektisk og tungt talende, aldrig havde prædiket som da; for nu holdt han ud i næsten tre Timer, og det varede næsten et halvt Minut, inden hvert Ord kom ud af hans Mund. Jo længer en agtværdig Præst havde været paa et Sted, desto høiere holdtes han i Ære. Han kunde raade Bod paa mange Ting, f. Ex. vise igjen, nedmane, helbrede Syge, og ofte gik Bonden hellere til ham end til Lægen; Betalingen for Kuren var Æg, Kyllinger o. s. v.

Efterat Pastor Foersom havde bibragt sin Søn de Kundskaber, han var i Stand til at meddele, satte han hatn i hans 12te Aar i Ribe lærde Skole. Fra Hjemmet modtog han vedden Leilighed en Stambog, som endnu existerer, og i hvilken hans Fader, Moder og Søstre i Slutningen af Juli 1789 havde medgivet ham Afskedshilsen. Hans Fader skrev: „Mac t i esto virtute tua, et perge — ita Pater tuus, cujus symbolum cede fatis. “ Paa Vers formanede hans Moder ham til ædle Handlinger, og hans Søster Magdalene sagde ham, ligeledes paa Vers, at hun aldrig kunde kjedes hos ham. Den hjerteligste Sympathi for og Kjærlighed til ham aander gjennem alle disse Afskedshilsener.

Det er kun en Gisning, at han i Ribe blev sat i Huset hos sin Morbroder, Gjæstgiver Thun, hos hvem hans Fætter, den bekjendte Rektor og Forfatter P. N. Thorup, nogle Aar efter blev Pensionær. I Skolen udmærkede Peter Foersom sig fremfor de andre Disciple ved et opvakt Hoved og vedholdende Flid. Han var en lystig og overgiven Dreng, der ved sin Begavelse og Elskværdighed vandt almindelig Vel-villie baade hos Kammerater og Lærere. Han havde kun fire Klassekammerater. Af hans Stambog fremgaar det, at hans bedste Venner fra Skoletiden vare: 1) B. Bahr (Søn af en Værtshusholder i Byen, død som Præst i Felding i Ribe Stift), 2) Jens Gundorph (senere Præst i Ølby, Ribe Stift, og Fader til Underbibliothekar ved Universitetsbibliotheket Hans G.) og 3) S. Hammer (død i Ribe samme Aar som Foersom blev Student). Der er ogsaa megen Sandsynlighed for, at han alt i Ribe har sluttet Venskab med N. E. Øllgaard, den senere Biskop i Viborg, der vist var ham den kjæreste af hans Venner.

Af sine Lærere satte Foersom især Pris paa Konrektor Ludvig Heiberg, Broder til Peter Andreas, og sytten Aar ældre end Foersom; han endte som Professor og Rektor ved Odense Skole.

Allerede i Skoletiden begyndte han at producere Vers og Lignende, og det mærkedes i Alt, at han var aandelig anlagt. Han havde i sine Drengeaar en udmærket Sangstemme, som imidlertid tabte sig med Tiden.

1 hans Stambog findes der fra den Tid, da han forlod Ribe Skole, et Blad, hvorpaa der staar: „Bliv bestandig

Den, Du er, og Du bliver lykkelig, bliver Dine Venners Glæde ogen øm lille Piges sande Lykke. Til Erindring om Din lige-overfor logerende Venindes Ven.“

I Begyndelsen af 1793 aflagde han sin Studenterprøve med bedste Karakter. En kort Tid opholdt han sig nu i sit Hjem i Hjortlund, som næste Aar i Januar skulde opløses paa dette Sted og atter grundfæstes i Hygum, omtrent en Mil sydost derfor og en Mil vest for Ribe. Aaret forud, den 6te Juli 1792, havde hans tyveaarige Søster Magdalene holdt Bryllup med Konsumptionsinspektør i Viborg Peder Buch, og hende traf han altsaa ikke hjemme. Sidst i Marts forlod han sine Forældre og to Søstre. Han siger 20 Aar efter: „Jeg glemmer aldrig de faa Ord, Fader i Hjortlund Præstegaard i Forstuekammeret sagde til mig, da han gav mig Penge til Reisen til Kjøbenhavn, Øieblikket før jeg satte mig paa Vognen, vild og gal og længselsfuld som FugW efter at komme ud af Buret. I hine faa Ord laa Faderkjærlighed, Sandhed, Advarsel, Bøn, Anelse og Formaning.'

II.

Forventningsfuld og gjærende naaede den unge Student den 30te Marts 1793 Hovedstaden. Midt i denne Vrimmel var han overladt til Studenterlivets ubevogtede Frihed. Snart blev han kjendt og yndet af Mange og formaaede ikke at modstaa de lokkende Adspredelser. Han forsømte Forelæsningerne og Studeringerne. Dog tog han i rette Tid, i Oktbr. 1793, Examen filologikum; det gik langsommere med Filo— sofikum, som han tog i April 1795: men han fik dem begge med Laud. Sine Penge passede han ikke paa, han valgte ikke altid det værdigste Selskab til sin Omgang, man var i hans Hjem misfornøiet med ham, og snart udeblev nok Remisserne herfra ganske, da man derved vilde tvinge ham til Flid: men Resultatet var, al han tilsidst led Trang. Paa sin første Examensdag havde han gjort Bekjendtskab med en Student, der bar »Mærket af ungdommelig Sorgløshed og ubetvingelig Lystighed, i hvilken Henseende han lignede Foersom; disse To sluttede sig sammen og delte Ondt og Godt med hinanden, ubekymrede for Fremtiden, naar blot det Nærværende var tilfredsstillende. De fik Timeinformationer, men

Peter Foersom. 2passede dem ikke. Foersom begyndte at afskrive theologiske Kollegier, men det første Ark blev kasseret, det andet aldrig fuldført. Saa gav en velvillig Mand ham Anvisning paa en Information, der for ham vilde være tilstrækkelig til at leve af. Foersom fortalte dette til en fordums Skolekammerat, der saa gik før ham til vedkommende Familie og lod sig engagere, idet han gav sig ud for at være den omtalte, unævnte Student. Denne lumpne Adfærd gik Foersom nær.

Man maa dog ikke tro, at han var forfalden til Udsvævelser og Laster. — Juraen havde han valgt til Brødstudium; men den kjedede ham, og han slog ind paa Theologien.

Midt i sine Kalamiteter følte han, at han dog ikke var forladt af gode, velvillige Mennesker. En Familie, hos hvilken han tidligere havde havt Kost og Logis, tilbød ham disse Fornødenheder imod en i Øieblikket meget usikker Udsigt til Betaling, og han fik derved Bolig i Antoniestræde. Det har sikkert været den samme Familie, som hjalp ham til at studere Engelsk, hvortil han havde stor Lyst og allerede havde lagt Grunden i Skoleaarene, naar han kom paa Feriebesøg i Faderens Præstegaard; han maatte nemlig da daglig lære flere Sider udenad af et engelsk Lexikon.

Følgende Breve ville supplere det Foregaaende og allerbedst karakterisere Foersom i den omtalte Periode1);

Kjøbenhavn, den 7de Dec., Loverdag, 93.

Adelgade 298.

Bedste, kjæreste Forældre!

Jeg beder om Forladelse, fordi jeg saalænge ei har skrevet Dem til; ikke Skjodesloshed har været Aarsagen, ligesaalidet Forglemmelse; men Tiden er kort, og, naar jeg præcise skal frekventere Kollegierne om Dagen, blier der kun lidt Tid tilbage til en Forretning, der er mig uendelig kjær, nemlig at skrive Dem til. Jeg fik forleden Brev fra P. Kalhauge2) i

*) Alle Brevene fra Foersom til hans Hjem ere mig overladte at hans Søsters Sønnesøn, Kapitain i Flaaden, C hr.

Middelboe.

) Jeg har ikke kunnet skaife Oplysning om, hvem dette er; Foersom havde havt en Klassekammerat Hans Kalhauge, og det er mig bekjendt, at denne Slægt var gammel i Ribe. I Stiftprovst Frosts »Optegnelser om Ribe« nævnes S. 18 Kirkeværge Hans Kalhauge, som levede der 1791 og ligger begraven i Domkirkens Forhal; han har maaske været Fader til den her Nævnte.Ribe, og med [det] Furste besvarer jeg det. Han skriver meget artig, som om han vilde kysse Stovet paa mine Fodder og var bange for at rere Fligen af min Purpurkaabe; i en langt anderledes Tone truede lian ined argu-mentum baculinum) i gamle Dage; dog, det er en ganske brav Fyr, Søsteren er og god nok; dog, hun skulde gjennem Skorstenen til Bloks-bjærg for en Feils Skyld.

Noget Nyt vil jeg nu tilmelde Dem angaaende mig selv. De har vist ikke noget imod, hvad jeg fortæller Dem. De veed, at jeg, siden jeg kom hertil, bestandig har boet hos den samme Vært, nemlig Arntzen; ham forlader jeg nu og flytter til et andet Sted, nemlig Næsa*), hvor jeg skal, tror jeg, leve ganske fomøiet, og der faar jeg det [for] bedre Kjeb og kommer til at logere paa det Kammer, min Svoger8) havde, da han var hos denne. Hos Arntzen4) har jeg levet godt, været i hoieste Grad ugenert, fri og fornoiet, og vi skilles ad som Venner; og, naar De nu adressere Breve til mig, behage De at adressere til Anthonii Stræde 324— 25. De kan og være mere sikker for min Opforsel, naar jeg bor hos en Familie, (»g min Opforsel er, paa min Ære, meget honnet. Brændevin, Rom, Akvavit, Parfait d'amour5 etc. drikker jeg aldrig, ei heller Kaffe eller The-vand, vaager aldrig om Natten, hver Morgen tidlig vække min Tjener mig (thi jeg har ogsaa en Tjener, som opvarter mig for en ringe Pris); han holder, med Respekt at sige, mine Buxer uden for Sengen, og saa springer Herren ganske mageligt ud i dem, han borster mine Klæder, gaar i Byen, polerer Stevler, kort: han er tout å fait•). Er dette ikke honnet? Jeg spiller desuden aldrig Kort; men et andet Spil, som de ei kjender i Ribe, spiller jeg undertiden, nemlig Billard, og saa veed jeg, at De ei kan klage paa mig.

Jeg har hort, at Lieutenant Nissen7) er hjemme; dersom saa er, beder jeg, De hilser ham fra mig; jeg maa godt lide ham; undertiden i Ribe var jeg just ei hans Patron; men vi har dog levet sammen in floribus og bona caritate drukket saamangt Glas en compagnie; disse salige

Dage ere nu svundne; Fred med dem!--Mincke skal Satan tage, hvis

han lyver, den Lux! Og, faar han en Epistel fra mig, holder han den vist ei for Vindvet-, saa Publikum kan læse den. Den sode Carolina skal vel endnu ei givtes? Hun bliver nok en af de gamle Jomfruer, som dele deres lid mellem Gud ogTaarepersen eller Flasken. Stakkels Pige! Jeg beklager hendes Skjæbne ... Jeg beder, De hilse Dem Alle fra mig, jeg kjender i

*) Stokkebevis D: Prygl.

*) En gammel Renteskriver Næsz (Veiviseren 1793).

*) Fornævnte Buch.

4) Maaske en Kancellist Arentsen; Veiviseren for 1793 giver ingen anden Oplysning.

1 Et Slags fin Brændevin.

*) Tillægsordet mangler, aabenbart af Uvidenhed.

7 Organist Nissen i Ribe (f 24de Septbr. 1782) var gift med Peter Foersom s Moster Ane Cathrine Thun (f 22de Septbr. 1778 . Brodrene Nissen vare altsaa Foersoms Fætre.Vilslet1), Jernved2), Gredstedbro, Ribe etc., Lintrup3) . . . Begge Lu-jaerne4) og jeg ere meget Uvenner; Aarsagen skal jeg i næste Brev fortælle Dem.

Nu er det saa morkt, at jeg ei kan se at skrive, og derfor undskylder De den slette Skrift. For Sophie og Trine form eldes min Kompliment; men De, bedste Forældre, hilses især af Deres

dydige Sen

P. Foersom.

Kjøbenhavn, den 25de Nov. 1795.

Antoniestræde 324—25.

Mine gode Forældre!

Jeg veed, ved Gud, ei selv Alt, hvad som strømmer igjennem mit Hoved i det Øieblik, jeg griber Pennen for at bevidne Dem min Tak; men jeg veed, at enhver Tanke, som svæver for mig, er Taknemmelighed; jeg vilde gaa i Jorden af Skam, om den ikke var det. — Jeg har modtaget de 50 Rdlr. fra Dem; jeg har betalt min Skyld, paa Ubetydeligheder nær, som jeg selv godt kan præstere. Min inderlige Tak til Dem, gode Forældre! Jeg er glad som i Barndommens skyfrie Morgen. Dem har jeg at takke for det.

Det Sidste altsaa, som jeg kan og vil modtage fra Deres Haand, har jeg nu da modtaget. Jeg er lig En, der har faaet en Arv og sidder og frydes over den. — Ja, en Arv har jeg modtaget, som jeg ei vilde bortbytte for Guld: en ufordærvet Sjæl, et sundt, stærkt Legeme og et Hjerte og Grundsætninger, dem, jeg sætter langt over mangen Fyrstes. Modtager min Tak!

Jeg har i dette Øieblik endt mine Forretninger for mig selv idag, og, skjøndt Taarnvægteren har skraalt: »Det var om Midnatstide* o. s. v., oppe paa Ruinerne af Nikolai Kirketaarn, kan jeg dog ei gaa tilsengs, for jeg i et Par Linier har holdt en lille Aftendiskurs med Dem, gode Forældre! De ligge nu alt for et Par Timer siden derhjemme i det fredelige Hygurn og slumre paa det rolige Leie; dog, Hvo veed det! Maaske taler De endnu om mig, maaske De just nu anbefaler mig i Deres Aftenbon til ham, hvis Stjærnehimmel funkler saa pragtfuld iaften, og hvis Maane skinner saa venlig ind paa mit stille Kammer. Han hore det da! Og hans bedste Engel vaage over Dem og mig i denne Nat!

Herre Gud! Jeg sidder nu her i denne Aftenstund, og Alting er saa deilig stille om mig; der er ikke en Skabning, som i dette Øieblik rører

l) Førnævnte Langs.

*) Præsten dér var dengang Niels Lindberg, Fader til den bekjendte Theolog Jacob L.

3 Her var F. S. Christen Boysen (Bojesen) Præst.

4 Henrik Christian Luja, Søn af Monsterskriver L. i Ribe, Student derfra 1787, blev senere Horer ved Latinskolen i Helsingør (f 1820). Ricard Hagerup Luja, den Forriges Broder, Student fraRibe 1790, ogsaa Hører ved den lærde Skole i Helsingør og tillige Kapitain ved det borgerlige Artilleri sammesteds, f 1823.sig, og den eneste Lyd, jeg horer, er Pennens, som lober over Papiret. For et Aar siden, fortæller Erindringen mig, sad jeg saadan om Aftenen ved Renteskriver Næss og sladrede med denne retskafne Olding, borte mangen praktisk Visdomslære af ham, fortalte ham og stundum Et og Andet af en Bog, som paa hans uvidenskabelige Vei gjennem Livet ikke havde modt ham, »g glædede derved den gode Oldings blide Sjæl. — O, jeg ser ham ret iaften; han staar malet levende for mig, og jeg gjenkalder mig alle hans simple, men vise Lærdomme. Opfylde dem vil jeg — om jeg kan; glemme dem — vil jeg aldrig.

Dog — jeg skriver en Parentation *) istedenfor et Brev!

Endnu har jeg ei faaet mit Lintoi, som De har foræret mig, gode Foreldre; men jeg venter det hver Dag . . . Vil Vinteren, som nu kommer med Et, kuns ikke hindre det! Dog, det har vel ingen Fare . . .

Jeg maa nu slutte mit Brev; thi Søvnen og Lyset pine mine Gine, som desværre ere svage nok. Hils Alle fra mig — min gode Svoger og Søster, Sophie og lille (dog nu er hun vel stor) Trine. Og elsk stedse, inine dyrebare Foraldre,

Deres lydige Søn

P. Foersom.

E. Sk.: Papiret er ikke beklippet og Brevet slet skrevet; tilgiv mig det dennegang, da jeg ingen Sax har ved

Haanden:

to err is human, to forgive divine, siger Pope; det er: >at feile er menneskeligt, at tilgive guddommeligt.«

Det ses, at Foersoms første Vært i Antoniestræde var dod; men i pekuniær Henseende var dette Tab ikke stort; han var nemlig i samme Gade kommen til at bo i Hus med Hofboghandler Poulsen, og hans literære Interesse bragte ham snart i Forbindelse med denne Mand, der tog ham i sin Tjeneste til at besørge Korrektur og andre Forretninger. Paa denne Tid rodfæstede sig hans Studium af det engelske Sprog; igjennem tyske Oversættelser var han bleven begeistret for Ossian, og han kastede sig med Alvor og Iver over Studiet af denne Digters Frembringelse paa Modersmaalet. Paa Jagt efter Hjælpemidler ad disse Veie, var det udentvivl, han var kommen i Forbindelse med Poulsen. Hele Dagen igjennem tilhorte han nu Bogladen og dens Sysler: han solgte Bøger og læste Korrekturer. Gjennem de Maanedsskrifter, som udgik fra Poulsens Forlag, gjorde Foersom Bekjendtskab med tiere af den Tids fremragende Mænd, saaledes f. Ex. Tode, af hvem han var meget yndet. Til ham blev han ofte sendt

') Ligtale.for at hente manglende Manuskript til hans Maanedsskrift „Iris og Hebe“. Engang, da Foersom saa, at Tode slemt havde medtaget en af hans Bekjendte i dette, bad han for denne, og Dommen blev strax forandret og formildet.

Om Aftenen, naar Bogladen var bleven lukket, gik del løs paa Studierne. Efter et flygtigt og ubeskæftiget Tidsrum fulgte nu et stille og arbeidsomt. Han boede i Hus sammen med flere Studentervenner, deriblandt 011 g aard, og de tilbragte Lørdag Aften og Søndag sammen, ikke altid i Stilhed, men ofte i høist uskyldig Glæde. De spillede ikke Kort, hvilket Foersom ikke kunde lide; men de morede sig med at udsætte Præmier for Vers, og Foersom vandt en saadan for sit Digt „Til mit Fødested", der staar i hans samlede Poesier. Han offentliggjorde i denne Periode af og til Smaadigte, men altid anonymt, og de fik ikke altid nogen blid Medfart af Kritiken.

Den 12te Marts 1796 døde hans Fader, der ikke blev meget over 60 Aar gammel og efterlod sig en halvhundred-aarig Enke. Paa hans før omtalte Stambogsblad har Sønnen skrevet Claudius’ Vers:

Acli sie haben

einen guten Mann begraben,

und mir war er Mehr.

Følgende Brev fra Sønnen er det andet efter Faderens Død'):

Kjøbenhavn, den 29de Marts 1796.

Antoniestræde 324 & 25.

Min kjære, gode Moder!

Med inderlig Glæde modtog jeg igaar Aftes Deres Brev af 18de hujus og saa deraf, at De dog vare komne i lidt Rolighed igjen. Gid De snart maatte kunne glemme Deres Smerte, glemme vort fælles Tab. De forstaa ikke herved, at De skulde glemme vor tabte Fader! Nei — hans Minde være evig indpræget i hans Børns Hjerter, og hans Kjærlighed uddø aldrig i Deres Bryst I Jeg mener kun: gid de sørgelige Billeder, som naturligvis nu overalt maa fremstille sig for Dem, kjære, gode Moder, fortrænges lidt efter lidt af gladere Forestillinger! Gid De snart ret maa komme i Rolighed og dér nyde fuldelig den Lykke, den stille Glæde, som De saa ganske, saa uimodstaaelig fortjener! Gid Deres Hjertes Bifald og Overbevisning om, at De som Moder, som Dannekvinde, altid har handlet ret og opfyldt Deres Pligt, oplive og styrke Dem! Og endelig: gid Deres Børn glæde Dem og

') Det lørste existerer vistnok ikke.ved en skyldfri Vandel og stadig Fremgang forsode Deres Dage! Dog, det ville de vist! —

Jeg handlede urigtigt, om jeg ei strax fortalte Dem en Nyhed om mig, som jeg onsker og haaber og veed vil glæde Dem saavelsom alle mine redelige Venner. Jeg har nemlig været saa lykkelig at blive Hovmester eller Lærer (thi »Hovmester« er et afskyeligt Ord) hos den unge Falkenskjold, en Son af Oberst Falkenskjold1), som

eier et Gods herude paa Sjælland,2) en 12 Mile fra Kjobenhavn, som jeg formodentlig snart forlader. — Inderligt takker jeg Himlen, at det er faldet i min Lod at være Lærer og Veileder for et af de elskværdigste, og maaske det elsk-værdigste, af de unge Mennesker, jeg har set. Han er 15Aar gammel, fuld af Ungdoms Ild og herlig dannet af min brave Formand, som i 5 Aar har været hos hain, indtil storre Bestemmelser nu kaldte ham derfra. — Denne Sondagfurmiddag har jeg ganske bortsnakket med min tilkommende Elev og inderlig glædet mig hos ham. Hans Ansigt er hans Sjæls Speil, aabent (»g skyldfrit og deiligt som den uskyldige Piges. Jeg beder med Bagge-8en: »Ingen giftig Dug plette denne Rose!« Denne Vinter har han lagt herinde i Byen, dels for at studere mere afsondret fra sin Familie, dels for at blive kureret af en langvarig Sygdom i den ene Side og i Underlivet, som dog nu næsten er forbi. I Sommer kommer jeg nu til at ligge paa Landet med ham og formodentlig næste Vinter enten her i Byen eller ved Soro Akademi.

Formodentlig spørger De, kjæreste Moder, hvorfor jeg nu, da jeg dog lever fornoiet hos Poulsen, omskifter. Her er mit oprigtige Svar: Forst er jeg overbevist om, at jeg her faar en sterre Virkekreds, det vil sige, at jeg faar et Menneske under min Veiledning, i hvis Haand mange Menneskers Vel vil komme til at staa, naar han engang bliver Godseier; som engang vil faa mange Penge mellem Hænder og med disse enten gjore meget Ondt eller meget Godt. Den Tanke, at jeg maaske kunde gjore hans unge, skjonne Sjæl blid og kjærlig mod hans mange lidende Brodre, at jeg maaske kunde lære ham, at kun fornuftig Brug giver Rigdom Værdi, og at den uden dette er en Kilde til utallige Elendigheder — den Tanke, kjære, gode Moder, var mig saa usigelig sod, at den blev mig et stærkt Motiv til at antage Informationen. Ogsaa troede jeg at kunne studere med mere Rolighed et Aars Tid paa Landet. — Mine Øine vare og i den sidste Tid ved den idelige Korrekturlæsning meget fordærvede. Jeg har i tre Aar nu været indesluttet inden Kjøbenhavns Volde og i de sidste to Aar næsten bestandig inden mine fire Vægge, og jeg længes efter engang at se ud i Guds frie Luft, da min Helbred, synes mig, tabte ved den idelige Stillesidden, og min Sjæls Munterhed forgik lidt efter lidt, saa jeg i det sidst« Aar har liavt mange Oieblikke, hvori jeg ikke var glad, skjondt Intet gik mig imod.

1 Arnold v. F., f. 1744, d. 1819, Kapt. ved Dragonerne, afskediget med Titel af Oberst, Broder til den fra Struensees Fald bekjendte F. Han var gift ined Elisabeth v. Sehested fra Broholm (f. 1752, d. 1843), og de havde 8 Bom, 7 Døtre og 1 Son; det var Andreas, den senere Major og StempelpapirskontrolW, som F. blev Lærer for.

*) Sæbygaard ved Tisso.%

— Der var Timer, da jeg var en Fjende af hele Jorden o g Alt, hvad der var paa den, undtagen den Bog, som laa for mig. Hvor kunde jeg nogensinde blive en lykkelig Mand, blive glad ved Andre og gjere Andre glade ved denne Tænkemaade? Endelig er det en stor Bevæggrund, at jeg om nogle Aar maaske kommer til at reise udenlands med den unge Falken skjold, og da er min Lykke for en stor Del gjort. Og endelig — og endelig er Egnen, hvortil jeg nu kommer, et af Sjællands og maaske Danmarks yndigste Paradiser.

Hvad min Indkomst hos Falkens kjold vil overstige min nuværende, kan jeg ej synderlig regne paa, da jeg dér maa aarlig anvende endel paa Klæder, jeg nu ej havde nødig.

Jeg har, Gud ske Lov, ikke segt om denne Information; Falken-skjold tilbød mig den selv, da jeg var ham anbefalet af en Mand her i Byen. Artigt nok er det, at min salig Fader i to Aar skal have læst for den gamle Oberst Falkens kjold, og nu kommer jeg til at læse for Sønnen. Sidst i April eller først i Maj rejser jeg herfra. I næste Brev til Dem skal jeg melde Dem min Adresse.

Som jeg foi et Par Timer siden gik hjem fra en Ven paa Kjobmager-gade, fik jeg at vide, at en Sokadet, et ungt Menneske paa en tretten Aar1), havde for en halv Time siden styrtet sig ned fra Rundetaarn. Man bar ham just ud fra Kirkegaarden, da jeg kom forbi, og kjørte ham død bort i en Karrét. Ved Skinnet af Gadelygterne fik jeg ham ret at se. Kjolen, Kaarden og Hatten havde han ladet ligge oven paa Taarnet og var saaledes sprungen ned. Blodet flød ned gjennem hans gule Haar, over det dejlige, blege Ansigt. Han skal idag være bleven rejiceret til en af de srnaa Examina paa Søkadetakademiet og derover have ærgret sig saa stærkt, at han gjorde Ende paa sit Liv. »Stakkels Yngling!«, tænkte jeg, »Du vidste nok ikke, at der er saamangen mørk Dag paa Jorden, siden Skæbnens første Slag saa ganske nedslog Dig. Maaske har en ubarmhjertig Lærer banket Dig? Maaske! — Dog,

Du har udstridt, Du har udlidt, o, Du har overvundet! Dit Stov hvile sodt i Graven, og han, som gav Dig denne store Aand, der saa tidligt ikke skjælvede for Doden, han forlade Dig Din menneskelige Brøde!« O, hvad er dog ofte Mennesket!

Imorgen er det netop tre Aar siden, jeg kom her til Kjøbenhavn. Den Tid er svunden hastig hen, Gud ske Tak, dog ikke ubrugt! Mangen

— mangen glad Time har jeg nydt i disse Aar; men ogsaa mangen mørk Time har jeg doiet. Gud ske Lov, de ere svundne! Jeg mindes dem nu med Glæde. — I forrige Maaned i'yldte jeg mit 19de Aar; jeg er meget glad ved, at jeg ikke er ældre. Beholder jeg Liv og Helbred og det Mod til Arbeide, jeg nu føler, saa vil Alt blive godt, og saa oiner jeg en herlig Fremtid for mig; beholder jeg det ikke, dør jeg tidlig — o, saa véd jeg dog vist, at jeg vil faa det Vidnesbyrd med mig i Graven af de Venner, som kjendte mig: at jeg stræbte efter at blive en duelig, en nyttig og retskaffen Mand, og det er mig Nok.

Det er et af mine største Ønsker for nærværende Tid at kunne komme en lille Reise hjem i Sommer. Jeg ser nu mere Leilighed dertil, end hvis jeg var bleven hos Poulsen . . . .« [Slutningen mangler.]

1 Hans Holm, 11 Aar gl. (Se Adresseavisen for 11te Apr. 1796.)Dette Brev indeholder et Bevis for, at de Uregelmæssigheder, der skæmmede Foersoms tidligste Studenterliv, ikke have været af nogen slem Natur. Ellers vilde han ikke være bleven antaget som Hovmester i en Familie som Falken-skiolds, og han, der var saa sanddru og havde saa gode Forsætter, vilde ikke have kunnet sige, at han mindedes disse Aar med Glæde.

Netop to Dage efter, at dette Brev var skrevet, havde Foersom og hans Slægt den store Sorg at miste hans Søster Mag dal enes Mand.

Foersoms næste kjendte Brev til Moderen er fra

Kjobenhavn i Prinsensgade bag Slottet Nr. 330, d. 29de Oktbr. 1796

Min kjære, gode Moder!

Jeg har da nu forladt det mig i mange Henseender saa kjære Sæby-gaard, og af Overskriften vil De se, at jeg igjen er i Kjobenhavn og hvor jeg bor dér.

For Deres sidste Brev, som ret har glædet mig, takker jeg Dem meget. Det var mig saa kjært at se, at De levede fornoiet, og jeg blev usigelig glad ved den rolige Tilfredshed, med hvilken De, kjære Moder, taler om Deres nærværende Situation. Jeg tror ogsaa virkelig, at De i Ribe, skjondt jeg for min Del ikke lider denne Stad synderlig, kan leve ret fornoiet, da De dog dér kjender nogle, som mig synes, gode Familier.

Her er Alting ei efter mit Hoved; nogle af mine Venner ere bortreiste og et Par dode, medens jeg var paa Landet. Det er derfor saa trist herinde for mig, og i de fem Dage, jeg har været her, har jeg kjedet mig fælt. — Dog, det gaar nok over, naar jeg nu kommer i Orden og jeg og min Elev igjen kunne begynde paa vore Forretninger. Falkenskjold og jeg logere her sammen hos en god borgerlig Familie. Vi bo brillant, og vort ene Værelse, som er en deilig Sal til Gaden, er mobleret med kostbare Speile, Mahogni-Kommoder, Sofaer og Lænestole med Atlaskes Betræk, kort: det er meget skjont. Vi have og nydelige, kostbare Kobberstykker og et Klaver i Værelset. Dog — hvad kan det sidste vel nytte mig, da jeg

— desværre — nu ganske har glemt den Smule, jeg engang kunde klimpre paa Klaveret, da jeg ikke var stadig eller flittig nok til at lære, hvad De, min gode, kjære Moder, vilde have ladet mig lære, og hvilket jeg siden (»fte — meget ofte — har fortrudt, efterat jeg stod som min egen Mand i den vide Verden og saa ofte kunde have gjort Brug af slige nyttige Kundskaber. Nu er det for sildigt, da jeg nesten er tyve Aar. Jeg ærgrer mig sandelig endnu ofte derover — og selv iaftes, da min Værts Datter, en skjon, god, uskyldig Pige, spillede nogle Stykker for mig, var jeg saa vred, at Taarerne næsten st ode mig i Oinene. Jeg gaar da ofte i mig selv og sporger mig: >Hvad har Du lært? Hvortil anvendt Dine sidste Aar?« Og, Gud ske Lov, at jeg dog kan finde min Trost i at besvare for mig dette Sporgsmaal.

Her kan jeg nu ellers leve ret fornoiet. Falken skjolds Familieelsker mig og viser mig saa megen venlig Omhyggelighed, at jeg virkelig undertiden er stolt af at tro, jeg fortjener disse brave Menneskers Yndest. Jeg har, Alt i Alt, en 300 Bbd. aarlig at leve af; dette synes nu ret godt; men det koster tnig og Meget at ligge her, saaledes som jeg maa ligge her, og for Middags- og Aftens-Mad og Værelse med Seng giver jeg ugentlig 3 Rbd., eller maanedlig 12 Rbd. Saa alle de øvrige Fornødenheder! Jeg maa desuden holde en Engellænder, som tre Timer om Ugen taler Engelsk

med mig, og desforuden en Franskmand. Det koster ogsaa Penge. Dog--

ved god Økonomi kan jeg komme ud af det. — Min Elev beder Dem, min kjære, gode Moder, tusinde Gange at hilses og takkes for Indbydelsen.

Deres lydige Sen P. Foersom.

Opholdet paa Sæbygaard synes i alle Maader at have været Foersom til Behag. Han var traadt ind i en ny og fornem Kreds, som han befandt sig vel i; den smukke Egn henrykkede ham, og han hengav sig til de livligste Følelser.

Poesien dyrkede han baade modtagende og frembringende, og den danske Digtnings Moderkilde randt for første Gang til hans Fryd i Peder Syvs Udgave af Kæmpeviserne, som han her fik fat paa; han havde dem baade da og senere gjærne og ofte ved Haanden.

Den første Gang, Foersom vendte tilbage fra Herre-gaardslivet til Kjøbenhavn, syntes hans akademiske Venner, at han fremtraadte med en vis Alvor og Anstand, der ellers ikke laa i hans Natur, og som ogsaa snart svandt.

Foersom havde hidindtil ikke yttret stor Interesse for Theatret, men ansaa dog den dramatiske Kunst som et meget vigtigt Uddannelsesmiddel. Kjøbenhavn svælgede dengang i private dramatiske Selskaber, som hans Omgangsvenner vare meget opfyldte af, og han blev reven med. Den første Vinter, han sammen med den unge Falkenskjold laa i Kjøben-havnt blev han Medlem af flere saadanne private dramatiske Selskaber. P. N. Thor up fortæller saaledes i sin Autobiografi (S. 26): „Min Fætter, den senere kongelige Skuespiller P. Foersom havde [i 1796—97] vakt min Tilbøielig-hed for den dramatiske Kunst. Han fik mig til at gaa ind i et dramatisk Selskab i St. Pedersstræde, hvor jeg som Assistent ved Dekorationsmaleriet var fritagen for Kontingent. Han anmodede mig ogsaa om at tage Parti med i et Par Forestillinger, som han, Oehlenschlæger, begge Ørsted-erne, L. Kruse og Flere gave i et privat Hus hos en Familie paa Vestergade, hvor jeg iøvrigt ikke var kjendt, ligesom jeg heller ikke var nærmere bekjendt med de anførte Notabiliteter" '). At dette Hus har været Farverenkens Madam Møllers, Ørstedernes Tantes, og dér, hvor Oehlen-schlæger havde Opholdssted, er vel udenfor al Tvivl. — Det omtalte dramatiske Selskab, der havde et lille, høist maadeligt Teater først i Grønnegade og siden, som sagt, i St. Pedersstræde, var uden kyndig kunstnerisk Veiledning og de fleste af Medlemmerne ogsaa uden kunstneriske Evner, saa det Ilele var temmelig ynkværdigt og tidt frembød komiske Sider, som Foersom havde et aabent Øie for. Øllgaard, der ogsaa var Medlem af dette Selskab, skriver: »Han havde i hin Tid et Hang til at gotte sig over det Dumme og Forkerte, i hvilkensomhelst Skikkelse det endog viste sig for ham, ja, til at pirre og ægge det til ret at vise sig i fuldeste Maal og Maade, og Enhver, der havde en vildledende Svaghed, var aldrig aldeles sikker for ham i denne Henseende; men denne hans Skælmskhed, forenet med saa megen Godhed, var ... en saa ren Sig-Gotten over det Komiske, var saa aldeles uden al ond Tilsætning, at Harme og Fornærmelse sjældent eller aldrig opstod, og, havde Mennesket forresten en agtværdig Side eller knyttede sig med Velvillie til Foersom, kunde det med Sikkerhed lide paa hans ærlige, oprigtige Hjærte."

Han oft'rede lidt efter lidt det omtalte dramatiske Selskab al sin Tid og Flid, spillede meget og gjærne, var første Elsker og Helt, skrev Pro- og Epiloger og var med al sin Digten og Tragten bunden til disse Boskjæftigelser. Ogsaa Deklamationen laa ham allerede dengang paa Hjærtet; men han havde ondt ved at faa Noget i saa Henseende sat i Værk. Han og Øllgaard vilde oprette et Selskab, i hvilket Medlemmernes egne Afhandlinger, poetiske Forsøg og Lignende skulde oplæses; men af Mangel paa Deltagere kom det aldrig i Stand.

*) Thorup havde stort Talent som Skuespiller, og dette synes saaledes at have ligget i den thunske Sliegt. Han

fortsatte senere Komedie spillet og udforte i det Hele fiO Roller, mest af alvorlig Art. (Se hans Autobiografi S. 65—66.^'Blandt Foersoms Studenterkammerater fra denne Tid kan jeg nævne Oversætteren og Læsebogs-Forfatteren G. B. Hallager, Vi.lhelm Fabricius, senere Præst i Andsager ved Ribe, en Svoger til Øllgaard, og E. G. Broager, senere Præst i Rerslev ved Roskilde, Oversætter af Walter Scott og Byron. Alle de nævnte have i Foersoms Stambog tolket ham deres Venskab i Studenterdagene.

Under alle sine literære og dramatiske Sysler er det jo rimeligt, at Foersom ikke saa aldeles pligtopfyldende har røgtet sit Hverv som Huslærer. Falkenskjold havde i 1797 solgt Sæbygaard og kjøbte senere det bekjendte Sophienberg ved Rungsted; i Mellemtiden boede han i Kjøbenhavn og har maaske da paa nært Hold iagttaget Foersoms Forsømmelse; nok er det: der opstod et Misforhold mellem de To, og Foer-som opsagde i 1797 sin Huslærerplads. Han maatte nu ernære sig som Lærer i Engelsk, da han mente, at han var dygtig heri, en Mening, han senere morede sig over, da han kom grundigere ind i dette Sprogs Hemmeligheder. Hans Bekiendte vare hans første Lærlinge, og gjennem dem vandt han flere, saa det saa ud til at skulle gaa godt; men Læreren var altfor uefterrettelig i at passe Tiden, og Eleverne bleve saa kjede af de idelige Forsømmelser, at de afsagde ham. Det var stadig de dramatiske Tillokkelser, som seirede over Pligtarbejdet, og Følgen — var ligesom i tidligere Dage — Pengeforlegenheder. Det er ikke let at vide, hvorledes det vilde være gaaet, hvis ikke en Ven fra det dramatiske Selskab var kommen ham til Hjælp. „Det var en ung Mand uden Hoved og Dannelse, men brav, veltænkende, med et elskeligt Hjærte og med den høieste Lidenskab for Skuespil ogTheater; forresten forestod han en Haandværksdrift for sin Moder, en hæderlig velhavende gammel Kone, til hvis Hus og Bord Foersom nu tyede for at dele Værelse med Sønnen", hvem Foersom synes at have været inderlig knyttet til *).

Ved Passionen for at spille Privatkomedie blev han, som før sagt, forbunden med Oehlenschlæger. Denne for-

x) Veiviseren for disse Aar siger os, at det maa have været Glarmester-enke Eberling, Lille Torvegade 71. (Se Datuni over Foersoms næstfølgende Brev.)tæller: »Vi omgikkes daglig; han boede i et faldefærdigt Hus paa Christianshavn, hvor jeg tidt besøgte ham; ... man sagde for Spøg, at Foersom laa med Paraply om Natten i Sengen, naar det regnede. Huset kunde næppe længe holde sammen, det er vist; og jeg listede mig sjældent op ad Trappen uden at nynne første Linie af en gammel Salme: .Davids faldefærdig Hytte ravede paa sidste Grus." Jeg laa halve Dage paa Knæ dér paa Gulvet og malede Kulisser, som vi til en Privatkomedie skulde bruge. Min Malerstue var i et forunderligt Bagværelse, hvor der var sat Stiver til Loftet og hvor nedfaldne Stene og Kalk laa omkring i alle Kroge."

At Foersoms Sind i denne Tid trods hans Modgang var friskt, modtageligt for Livets skjønnere Nydelser og midt i Modgangen ikke haabløst, fremgaar af følgende Brev:

Frederiksberg, d. 1ste Juli 1798.

Tak, inderlig, oprigtig Tak, min eiegode Moder, for Deres to Breve, som saa meget have glædet mig. Himlen lonne altid Deres moderlige Hjærte! Jeg kan desværre endnu kun troste Dem med Haabet om en bedre Fremtid, da jeg maaske kunde afbetale en liden Del af den Forsorg, De i 21 Aar har baaret for mig — jeg siger: en liden Del; det Hele vil den erindrende Engel paa den store Regnskabs- og Klarerings-Dag betale Dem.

Gud véd, at denne Morgen er en af de herligste i mit Liv, og gid den være Dem ligesaa oplivende, bedste, kjære Moder! Gid De se den ligesaa glad og tilfreds som jeg! — laftes gik jeg fra det kvalme Kjoben havn herud til Frederiksberg, dette jordiske Paradis, hvor jeg nu skriver disse Linier til Dem. Her var ingen Regn falden i en Maaneds Tid, og Alting stod som forbrændt af Solen. Jeg spaserede til henimod Midnat i Slotshaven, da et stærkt Tordenveir trak op og nedte mig til at fly ned til Frederiksberg By, hvor jeg skulde ligge i N'at. Næppe var jeg dér, for det lynede, tordnede og skylregnede; jeg gik træt tilsengs og sov rolig ind under Tordenslagene. Nu sidder jeg her i denne deilige Sommermorgen og ser Alting forynget og oplivet om mig — Himlen saa smilende ren, Marken og Træerne saa livlig gronne, Blomsterne saa store, saa fulde. Og

i aftes for faa Timer siden laa det hele Terræn saa dodt, saa ode; og i Dag staar det saa blomstrende, saa fuldt af Kraft og Liv, som om det i dette Øiebiik kom fra Skaberens Hænder. Og saaledes er det jo ogsaa i Livet. Et

Øiebiik giver undertiden mange Aar et andet Udseende, og hvad vort Oie i Dag saa afmalet med dunkle, rædsomme Farver paa Fremtidens Taagegrund, se vi maaske i Morgen som liflige Billeder, malede med hen rivende Rosenskjær. Men til noget Andet!

Jeg modtog i Gaar det blaa Klæde, De, min bedste Moder, var saa god at sende; jeg er overmaade fornoiet dermed og takker Dem tusende (Jange for Deres Godhed. Jeg taler i Dag med min Skræder og haaber at faa deraf, foruden en kort Kjole, en Spencer eller en kort Treie, som manbærer over kort Kjole, og som rigtig ser naragtig nok ad, men som her

— ligesom alle engelske Moder — er meget brugelig, og den konserverer ogsaa den Kjole, man bærer derunder. Ved Deres Forsorg, bedste Moder, er jeg virkelig saa godt forsynet med Skjorter, at jeg ingen for nærværende Tid trænger til; naar jeg skulde komme i Trang herfor, vil jeg i Tillid til Deres Godlied sige Dem det. Jeg takker Dem inderligt for, at De har tiltænkt mig min Faders Chatol; men, da jeg formoder, at De, bedste Moder, vel selv har det nødig og bruger det, beder jeg, at det maa ganske bero paa Dem, om og naar De synes, at De kan undvære det. Pelsen er endnu uforandret; jeg synes ei, jeg nænner at lade den forandre; jeg har havt den hos Skræderen .... [Slutningen mangler.]

Dette Brev er skrevet halvfjerde Maaned, før Foersom debuterede paa Theatret. De mange dramatiske Øvelser havde længe røbet hans Kald og betegnet Veien mod den store Scene. Overkou siger, at han blev Skuespiller af Begeistring, og Øllgaard paastaar, at det var Lyst og intet Andet, der drev Foersom til Scenen. „Den materielle Trang var det ikke; Frygten for den har aldrig nogensinde drevet Foersom til eller afholdt ham fra en vigtig Beslutning . . .; dertil havde han for meget Mod og indvortes Kraft." Rygtet dengang sagde noget Andet; man vilde vide, at Eros var med i Spillet. Vist er det, at Foersom i Falkenskjolds Hus havde lært at k.jende daværende Figurantinde ved det kgl. Teater, Jfr. Johanne Cathrine Ebbesen, og lige saa vist er det at han var forelsket i hende. Skulde heri ikke ligge Forklaringen af den i hans Huslærertid pludselig vaagnende Lyst til det Dramatiske, af hans Interesse for Theatret? Af hans Udtalelser i det Følgende vil det ses, at han ikke selv benægter dette, tværtimod — han siger det jo næsten med rene Ord.

III.

Foersom gik til Scenen. Ingen af hans Venner fraraadede ham det, og allermindst hans bedste, Øllgaard, „hvem det i hine Ungdommens og skiønne Drømmes Dage tyktes altfor herligt at træde over i Kunstens, det Skjønnes, det Sandes og det Godes Tjeneste, ... til at han skulde fraraade sin bedste Ven en saadan Hæders-Vei.“ Han aflagde trods en indflydelsesrig Mands Advarsler sine Prøver for Direktionen,og at han blev antagen, skyldtes for en stor Del Thoinas Thaarup, „der havde lært at kjende ham og agte hans Flid“. Han debuterede den 18de Oktbr. 1798 som Jacob i Ifflands .Gamle og nye Saeder“, anden Gang spillede han den 23de Oktbr. Løitnant Altdorf i Groszmanns „Kun sex Retter“ og tredie Gang, den 8de No v., Walter i Kotzebues „Falsk Undseelse". Samme Aften skrev han følgende Brev:

Kristianshavn, Lille Torvegade Nr. 81, d. 30te Nov. 98l).

Min gode, kjære Moder!

Jeg havde bestemt, at jeg vilde bie med at skrive Dem til til iover-inorgen, da Posten forst da afgaar; men det er mig umuligt at opsætte det længer, og, skjondt det alt er et Par Timer over Midnat, og jeg i dette Oieblik kommer hjem fra en lille Kreds, der i Aften har hoitideligholdt min tredie og sidste Prove for Publikum, maa jeg endnu underholde mig skriftlig med Dem en halv Times Tid, for jeg gaar til Hvile. Mine Tanker have i de sidste Tider ubeskrivelig tidt været hos Dem, min eiegode Moder; mangt et Øieblik har den Tanke, at De troede, De havde tabt min Fortrolighed, forbittret mig. Selv i Aften, da jeg er varm af et Par gode Væseners Glæde og Deltagelse i min Lykke, og gjennemstrommet af de uforklarlige Folelser, som en stor Folkeskares Bifald opvækker, især hos den begyndende Skuespiller, sniger denne bitre Tanke sig nu og da ind i mit Bryst og omskifter min Fryd til Smerte.

Vil det glæde Dem, gode Moder, at jeg fortæller Dem her, at jeg i Aften har aflagt min sidste Preve for Publikum

i det kongelige Herskabs Nærværelse og er bleven hædret med Bifald? Min Rolle var Herremanden Walter i Skuespillet »Falsk Undseelse«. I Morgen venter jeg min Bestalling som kongelig Skuespiller8). Min Bane er valgt — mine ferste Skridt vare meget heldige. Den store Vei ligger udstrakt for mit Syn som en smilende Alpeegn, hvor hist og her Vandringen gaar over steile Klippe-toppe, men hvor ogsaa nu og da blomstrende Rosensletter og susende Myrtelunde oplive den modige Vandrer. Alle — selv de, som her, for jeg fjorde dette Skridt, raadte mig mest derfra — have, efterat det er gjort, glædet dem derover og onsket mig hjærteligt til Lykke dermed. Og min Moder skulde va*re den Eneste, der i det Oieblik, da jeg traad over fra min akademiske Vei paa denne Bane, i det Oieblik, da Enhver, der elskede mig, gav mig Haanden og raabte et: »Gud være med Dig og gjore Dig lykkelig!«, trak sin Haand tilbage og ikke gav mig sin Velsignelse med paa Reisen — nei, det er umuligt — ved Gud, umuligt!

Jeg forsikkrer Dem helligt, at jeg har valgt denne Bane af Lyst, og at dette Skridt ikke var Flyvegriller. Tiden vil nok opklare dette, maaske snart; og da vil De se, at det var en hoiere og ædlere Bevæggrund, der drog mig over i Skuespillerstanden, og at det var kjære Baand, som bandt

*) Denne Datum maa være feil; thi de ovenfor nævnte ere angivne efter Overskou og sikkert rigtige.

2 Ifolge Øllgaards Opgivelse faar han den forst den 19de Jan. 1799.og altid ville binde mit Hjærte dertil, indtil det ikke slaar mere. Naar engang det hele Skuespil hernede er til Ende, skal vel ogsaa jeg gjore den store Entreprenør Regnskab for, hvorledes jeg spillede min Rolle, hvorledes jeg aagrede med, hvad han betroede mig, og jeg vil vist gjere det med Rolighed, ogsaa for dette Skridt.

Jeg kan umulig tro, De, gode, oplyste Moder, har Fordom mod Standen. Den staar her vedSiden af de ©verste, som overalt, hvor man indser, hvor usigelig vigtig for et helt Folks Moralitet og Kultur en Skueplads er. Dagen efter, jeg første Gang havde debuteret for Publikum i Jacob Langen-feldts Rolle, skrev en af Danmarks bedste Digtere og en af dets ædleste Borgere1) følgende Linier i min Stambog, som just ligger for mig, og som jeg maa afskrive til et Bevis paa, hvorledes den oplyste Mand her dommer:

«Mennesket Foersom er mig inderlig kjær: den vordende Kunstner vinder min hele Agtelse. Gid da Dit Kald, det ærefuldeste, jeg kjender, naar man har valgt det af de Aarsager, som bragte Dig paa Skuepladsen, gid det snart vise sig erkjendtlig imod Dig og evig blive Dig lige saa kjært og dyrebart som nu! — Rahbek har sagt: >Hjærtet er den rørende Skuespillers Geni.« Gid Du da aldrig savne den Roes, som Dit Geni berettiger Dig til, men stedse høste Din Løn i Din Selvbevidsthed og Dine Medborgeres Bifald!« Saa vidt min Vens Ord. — Gode Gud! Hvorfor tænke saa Faa saaledes!

Maaske har Rygtet, som saa ofte lyver, fortalt Dem, at jeg valgte Skuepladsen af andre Motiver; thi her i Byen har det i det Mindste sagt, at jeg blev Skuespiller af Kjærlighed til en Skuespillerinde, med hvem jeg vilde gifte mig. Var denne endog min eneste Bevæggrund (og jeg forsikrer, den er det ikke) hvad var det da Mere! At tilslutte sit Hjærte for Kjærlighed i en Alder, da Naturen saa almægtig tænder denne Flamme, at tillukke sit Øie for denne søde Stjæme, der leder os fra Livets Rosentid gjennem Ørkener og Paradiser hen til de stille, ukjendte Egne bag Tidens Hav — det var Daarskab, om det var muligt. Dette kan og bør aldrig forurolige Dem. Thi vær vis paa, min bedste Moder, at den Pige, jeg vil give min Haand som Mand — hun være nu Skuespillerinde eller ei — vist altid skal være saaledes, at De med Agtelse og Kjærlighed vil kunne trykke hende til Deres Hjærte og indeslutte hende i Kredsen af Deres Børn, som alle elske Dem saameget.

Nu Nok herom!

De maa tilgive, at jeg ikke før har skrevet Dem til; thi dels var jeg i 8 Dage syg af et Anstød af Nervefeber, som kunde blevet farlig, dels var jeg, da jeg blev frisk, beskæftiget med at studere min Debutrolle, og ende lig maatte jeg hver Dag, ligesom og for Fremtiden, gaa paa Fægteskole fra

8—10 om Morgenen, fra 10—12 paa Syngeskole og fra 2—4 paa Danseskole. Jeg lærer disse for en Skuespiller, der gaar ind i det Fag, jeg spiller, nemlig Kavallerfaget og de yngre Elskere, uundværlige Ting, paa Teaterkassens Regning, og jeg haaber at lære dem ret brav.

Saa vidt kom jeg i Gaar Aftes, eller Nat, med mit Brev, og i Dag

J) N. T. Bruun '!!).har jeg modtaget Deres ug Magdalenes Skrivelse, hvis Indhold bar gjort mig saa lykkelig og rolig, som kun Faa ere. For den tilsendte Foræring aflægger jeg Dem min oprigtige og erkjendtligste Taksigelse; men for Deres moderlige Bifald og Velsignelse over min nye Bane modtage De mit Hjærtes sonlige, inderligste Tak, og mine gode Sostre være overbeviste omt at jeg aldrig skal glemme den Beredvillighed, de gav mig deres sosterlige Lykønskning med. Jeg mangler Intet mere. Jeg har i mit 21de Aar det Meste af det, hvorfor Saamange kæmpe det meste af deres Liv og aldrig naa det: Levebrod, Selvstændighed og Uafhængighed, et Par gode Venner, den Lykke at dyrke en Kunst, jeg elsker, og den skjonnc Udsigt nu snart at kunne blive Mand og Fader, som min theologiske Vei længe vilde have skilt mig ved. Hvad kan mit Hjerte vel onske sig luer! — Til Foraaret i Mai eller Juni, naar Skuespilhuset lukkes, og Herskabet reiser paa Landet,

aer jeg Dem vist igjen, og hvormeget glæder ikke denne Tanke mig!--

Deres lydige Søn

P. Foersom.

Del vil paa dette Punkt have sin Interesse at faa et Indtryk af Foersoms ydre Skikkelse, saa meget mere, som det eneste Portræt, der foran i hans Digte er offenliggjort af ham, efter hans Datter, Fru Garnborgs Sigende slet ikke lignede ham. Han var en Mand af Middelhøide og ikke stærkt bygget; navnlig var Underkroppen spinkel, og hans Knæ vare uskjønne. Han havde visse Feil ved Armene og i disses Bevægelse, hvilket efter hans egne Ord var uheldigt, naar han optraadte i Heltekostume, ved hvilken Leilighed de tidt maatte være nøgne. Det Uharmoniske i de omtalte Bevægelser fremkom ved den Anstrængelse, han paa Grund af sin ikke stærke Legemsbygning altid maatte anvende for at udvikle sin Kraft, en Anstrængelse, som gav ham Udseende af at have Manér; uafbrudt bestræbte han sig for at aflægge disse sine Tilbøie-lighcder, hvilket ogsaa tildels lykkedes ham; dog var endnu i hans sidste Dage en hyppig, hensigtsløs Faren med Haanden til Hovedet ham eiendommelig. Der var forresten Liv og Raskhed i hans Optræden som i hans Tale. Den eneste legemlige Naturgave, han havde for Scenen, var et særdeles mandigsmukt og interessant Hovede, der altid ved det stærke Præg af Tænksomhed og Intelligens maatte tiltrække sig den kyndige Tilskuers Opmærksomhed. Kahbek taler om hans .hulde Ansigt*. Han havde sort, krollet Ilaar og meget skjønne, uiørkeblaa Øine; Øllgaard siger, at der var Ild i dem og at de tindrede af Kjærlighed, og Kahbek synger:

Peter Foersom. 3Hvo har set det klare, skjenne Øie, ligt den Himmel, det sig hæved til, naar et Gjenskin af det Evigheie tindrede deri med Andagts Ild.

Hans Næse var fin og skarp, Munden fyldig i Underlæben og med sindrigt Minespil i Omgivelserne, Hagen noget spinkel, lidt tilbagegaaende. Oprindelig var hans Stemme haard og ubøielig, og naar han i sin første Skuespillerperiode talte fra Scenen, lød den utydelig; men lidt efter lidt skolede han den med Held, og, skjøndt han aldrig naaede at lægge fuld Kraft i den eller bringe fuld Tone fra den, udviklede han den dog til en saadan Bøielighed, at han kunde tolke Ømhed, henrive ved erotisk Heftighed, overraske ved en kjæk Helts Energi og deklamere lange Digte med saa megen Sjæl-fuldhed og rhytmisk Ynde, at Ingen af hans Samtidige kunde maale sig med ham heri. Rahbek taler om hans „rørende Stemme" og siger:

Hvo, hvo har den — denne hulde Stemme, sanddru Tolk for sande Folelser, o, som Ingen, Ingen vil forglemme, som den nogensinde herte her.

Fru Hegermann-Lindencrone siger, at den trængte dybt ind i Hjertets skjulte Indre og lød som Gjenklang fra det Høie. — Hans hele Person vakte Behag, og især Kvinderne fandt ham smuk.

At Foersom ved sin Debut var saa godt som forlovet, anser jeg for givet. Hans Brud var Datter af jævne Folk; Faderen havde været ansat ved et Sukkerhus i Aabenraa i Slesvig, og efter hans Død flyttede Enken med sit eneste Barn til Kjøbenhavn, hvor hun levede af en lille Pension, som var bleven hende tilstaaet. Jfr. Ebbesen blev ansal som Figurantinde ved det kgl. Theater, og den 18. Januar 1798, altsaa tre Fjerdingaar før Foersom, havde hun debuteret. Hun var født den 16de Mai 1779, havde et smukt Ydre, men en tynd, svag og udtryksløs

Talestemme, en pjattet Diktion og intet mimisk Udtryk, heller ikke Liv og Lune. Paa Gr.und af sin Skjønhed, sin Ungdom og sit tækkelige Væsen gjorde hun alligevel et behageligt Indtryk, og i hendesførste Skuespillerindeperiode fandt Publikum hende yndig, gratiøs og fuld af Følelse; siden reduceredes hun til en meget uinteressant Fremstillerinde af anden Elskerinderolle.

Hvor lykkelig Foersom var ved hende, fremgaar af følgende Breve:

Kjøbenhavn [Store Kannikestræde 131] 18. Jan. 1799.

.....De har gættet ret, min bedste Moder, at jeg er forlovet.....

Jeg skriver dette hos min Brud, hos min gode, kjære Diva; hun lægger sin sodt* Haand hen over min, og vi bede begge om Deres moderlige Velsignelse. Lad da Deres Bifald, gode Moder, nedbringe Held og huslig Tilfredshed fra Himlen over vores Hoved, og lad det stro Roser over den lange Bane, vi Haand i Haand ville vandre sammen.

Min Diva vil endelig at jeg skal skrive noget mere om hende, og dog maa jeg ikke rose hende; hvorledes jeg saa skal bære mig ad, véd Pokker. Nu vel da! Hun er snart 20 Aar, er kongelig Skuespillerinde og har for været Danserinde; saa hoi, at hun, for at kysse mig, maa hæve sig lidt paa Tæerne, hvilket hun da og altid maa; thi at boie sig, sommer sig jo ikke med en Elskers Værdighed. Forresten forstaar det sig selv, at hun i mine Oine er meget smuk. Rigtignok paastaar gamle Moer henne i Kakkelovnskrogen, at min Pige ligner mig; men det, siger jeg, er en aabenbar Usandhed; thi Diva er 1000 og 2000 Gange smukkere, end jeg nogensinde har været, da hun har store, brune, sjælfulde Oine, kastaniebrunt Haar, en skjon Pande, deilige Tænder, ret kysselige Læber, smukke Anne, en allerkjæreste lille Fod (nei, her faar jeg Smæk over Fingrene, og vil altsaa holde op). Men min Pige er ogsaa god, og — hvad der endnu er sjeldnere her og især hos en Skuespillerinde — hun er huslig og arbeidsom.

»Jeg er ikke rig, det maa Du ogsaa skrive,c siger min gode Diva-Moer; og jeg svarer. >Du véd ikke, hvor rig Du er. Et Hjerte, som føler, 'tg et Ansigt, som udtrykker, er Rigdom for Dig som Skuespillerinde. Og Hænder, som med usigelig glad Ufortredenhed arbeidede for at underholde en gammel Moder — o, det er Rigdom, som ikke findes ved Throner og som her i vor Trefagssal udbreder et Lys, herligere end det, der straaler fra Riddersalens tusinde Lysekroner.

Min Brud er eneste Datter og eneste Barn af en gammel Moder, hvis eneste Stotte Diva og jeg er. Ogsaa hun beder om Deres sosterlige Venskab, og hun fortjener det; hun elsker mig som sin Sen, og jeg haaber, hun altid skal gjore det. Vi ere lykkelige, meget lykkelige med hverandre. Vi mangler Intet, Intet — uden den Glæde at se Dem, gode Moder, og mine Sestre mellem os, naar vi, som i Aften (thi det er just i Dag fire Maaneder siden, jeg forst betraad Theatret) hoitidelig feire en lille Fest, hvor én Ret Mad, et Glas Vin, skjænket af min Pige, uforstilt Fryd og Frihed som de udodelige Guders, tryller os hen i de evige Himle over os, hvor en Ven ser sig glad i vor Lykke, hvor der fældes Glædestaarer i vort Maaltid, og hvor den stille Fryds smilende Engel nedsvæver i vort lille

3*huslige Tempel og udbreder straalende sine Purpurvinger over Jordens lykkeligste Par.

Til Foraaret bliver jeg nok endnu ugift, men næppe længer, og til Sommer haaber jeg, De skal se min Kone1). Denne Tanke, gode Moder, er mig meget behagelig, og min Brud og jeg tale tidt hele Timer herom. Vor gode Trine ser jeg da og i Nyborg; det glæder mig, at hun gjer dette Skridt, hvortil jeg ønsker alt muligt HeldJ).....

Kjbhvn. d. 27. Juli 1799. Hjørnet af Brolægger- og Badstuestræde Nr. 93, 94 & 99.

Min gode Moder!

.....Endnu mere takker jeg Dem, fordi det saa tydelig siger

mig, hvor levende og varmt De endnu altid erindrer mig. Samme Tak bringer jeg Dem fra min Kone, fra Deres nye Datter; thi De vil vist give min lille Diva dette Navn, skjondt De endnu ikke kjender hende personlig.

I tre Uger har jeg nu været Ægtemand; lægger jeg hertil, at jeg i den Tid har været frisk, glad, opholdt mig nogle

Dage paa Landet osv., saa har jeg vist ei nødig at sige Dem, at jeg lever og lider saa vel, som noget Menneskebarn kan.

Hosfølgende Æske indeholder en Silhouet af min Hustru og en af mig; jeg har saa længe lovet Dem min og holder da nu omsider Ord. Gud give, jeg kunde sende Dem vore Portræter af Juel eller saadan en Mester, istedetfor disse halve Ansigter i Sort; men, indtil jeg kan dette, tager min Moder tiltakke med disse5).

IV.

Af det Foregaaende faar man det Indtryk, at Foersom i alle Henseender paa dette Tidspunkt var en lykkelig Mand; dette svarer dog ikke ganske til Virkeligheden. Grundlaget var usikkert, ikke hvad hans ægteskabelige Forhold angik, men med Hensyn til hans Virksomhed som Skuespiller; han gjorde nemlig ikke Lykke hos Publikum. Han tænkte paa at blive Sanger; det var Oehlenschlægers Lærer, den italienske Synge-mester Feretti, der havde faaet fat i ham og vilde uddanne ham. Foersom forsøgte sig ogsaa i Syngespil paa Scenen; men, da Sangen ikke lykkedes ham synderligt, opgav han den, uagtet den heftige Neapolitaner blev vred og tilsidst

') Dette skete først i Sommeren 1800, da de vare i Ribe.

-) Hun giftede sig med en Bogholder eller Kasserer Moller ved Færgelavet i Nyborg.

a) De existere efter al Sandsynlighed ikke mere.forbittret raabte: „Nun, so gehe Sie, und werde Sie uno miserabile Comediante*. Saa blev der i Mai Maaned 1799 tilbudt Foersom Engagement ved Theatret i Odense, der jo skulde gjælde som en Forskole til det kgl. Theater; under Protektion af Schwartz søgte det at faa dygtige Kræfter inden for sit Omraade, og i Efteraaret 1801 optraadte Ryge der som ganske ung. Foersom var i Tvivl med sig selv og raadførte sig med sin „evig elskede Mester, Lærer og Ven“ Ko sin g, som fraraadede ham dette Skridt. Han gjorde nu alt Muligt for at uddanne sig paa egen Haand. Han sluttede sig — ligesom tidligere — sammen med unge Venner for at spille Privatkomedie. I nogle „Bemærkninger, samlede paa Skuespiller-Banen,” siger han: „Kan Du lære at være fuldendt General i Felt paa en Paradeplads, kan Du lære at blive Liniedanser paa et Gulv eller Blytækker paa et Lysthustag, saa kan Du ogsaa paa Privatlheatret blive fuldendt Skuespiller for den store Skueplads.* Det vilde han nu gjennem-føre. Oehlenschlæger og Lauritz Kruse, den bekjendte Novelleforfatter, vare mellem de med ham Agerende; men den Eneste af dem, der fuldt ud havde det Maal her at uddanne sig for den endelige Livsvirksomhed, var Foersom. Desto trangere var det for ham at føle, hvor langsomt det gik fremad. Han trøstede sig ved at se paa andre, senere store Skuespilleres Ungdomsliv. Saaledes skriver han i sine før nævnte „Bemærkninger*: „Morgen rød, Aften blød,* siger et gammelt Ordsprog, og man kan anvende det paa Skuespillerens Dagværk, hvor det vel sjeldent vil slaa feil. Den og den begyndte yderst glimrende, men hvor bleve de af? Hvordan endte de? N. N. anmærkede træffende om hin paa lians første Debut-Aften, da Nogle overdrevent roste ham, at den, der til sin Debut og overhovedet kunde lære saameget Snavs d: Grimasse og Manér udenad, havde Intet inden i sig spIv, og han talte Sandhed. Talentet er i ethvert Fag bly og begriber sig ei selv i et Øieblik. Scluvartz blev ved sin Debut raadl til at holde sig smukt ved Dansen: Clementin eller Hortulan (jeg mindes ei hvem af dem) faldt rent igjennem ved Direktionsprøven; Frydendahl hyssede man ad i Begyndelsesaarene; Lindgren maatte debutere flere Gange.....Til Ovenstaaende kan endnu føies som Bidragat Rosing, der evig i sit Fag bliver mit Ideal, i lang Tid stod, som det dernede paa Theatret hedder, i Stampe, og at Elsberg af Publikum saas langt hellere end han.“ I sin Skildring af Talma begynder Foersom ogsaa sin Artikel med at fremhæve, hvor „høist maadelig", ja „utaalelig“ denne store Mester var i sin Fremstillingskunsts Begyndelse.

Theaterbestyrelsen, hvori fandtes Baggesen og Thaarup, var ingenlunde Foersom gunstig; den honorerede ham i lang Tid med en Gage af kun 120 Rbd. Det var især YValters-dorff, som behandlede ham affeiende og sagde:

»Den gode Hr. Foersom

er slet ikke morsom.«

og dette Bonmot var snart i Alles Munde og skadede den, hvem det var stilet imod. Foersom følte sine „egne svage Kræfter” og mente selv, at han havde „mere god Villie end Evne“; han siger i en af sine „Bemærkninger":

„Der gives ikke i hele Naturen saa skrøbeligt et Kar som den begyndende unge Kunstner*, sagde Rosing engang til mig, og han havde Ret; thi hans Væsen er som de fine pludselig afkølede Glas, der springe, naar man blot ryster et Sandkorn i dem.“

Imod Slutningen af 1800 var Foersom kommen saa vidt. at han vilde opgive sin Virksomhed som Skuespiller og søgte da alvorlig om Sufflør-Embedet ved Teatret; men han fik det ikke. Foraaret 1801, der vakte saa megen Kraft i Danmark, vakte ogsaa hans; han søgte og fik nogle Informationer, han deltog i Studenternes krigerske Øvelser, og Munterhed og Mod fornyedes i ham. Da var det, at han besluttede helt at ville forlade Theatret, og i Sommeren 1801 henvendte han sig til sine Overordnede for at faa sin Afsked. Han vilde ernære sig som Sproglærer, udkastede Planen til et Kursus i Engelsk for flere Deltagere og havde i Sinde at udarbeide et engelsk-dansk Lexikon. Paa Theatret vilde man imidlertid ikke give Slip paa ham. Hvad enten man nu fandt, at man ikke vel kunde undvære ham i Øieblikket, eller hans Foresatte erkjendte Talentet, endskjøndt det endnu ikke havde vist sig i fulde Blomster — nok er det: man beholdt ham. Hemmeligheden var vel den, at Waltersdorff i Oktbr.1801 var bleven afskediget, hvorved en gunstigere Sol lyste for Foersom. Thaarup og Rosing, hvis Indflydelse var stor, bragte ham frem, samtidigt med, at hans Talent kom til Gjennembrud.

Under alle disse Kampe havde Foersom fundet sin Trøst i et lykkeligt Hjem. Han var henrykt over en lille Datter, Camilla, og hans Glæde gav sig Udtryk i et Digt, han den 16de Mai 1802 skrev til sin Hustru paa hendes 23. Fødselsdag ; heri siger han:

O, vidste Du, min Elskte, denne Dag, hvor sodt dens Morgen smilte mig imøde!

Mit Hjærte banked' mod dens Morgenrode,

og Tak til Himlen lod i hvert dets Slag:

det takked ham, som gav mig Dig,

som bandt Din Aand til min i Pagtens Kjæde

og Fadernavn og Faders heie Glæde.

min Hanna, ved Dit Hjærte skjænked mig.

Med Torne var bestrøet vor første Vei; de saarede — men smertede os ei; hen over dem med Ungdomsfjed vi ilte; og, runde Taarer mangen Gang, vort rene Hjærte gjennem Taaren smilte.

Det saa vor Gud, og dér, hvor Tornen stod, snart Rosen rodmed os imod.

Opelsket under Dydens hulde Pleie,

skjøndt taarevædet, over vore Yeie

med tifold Skjønhed Glædens Blomst udsprang.

Tidt traf mig Sorg paa Kunstens lange Bane; at muligt denne Sorg engang forsvandt, mit knuste Hjærte da ei turde ane;

o stedse ved Din Barm jeg Lindring fandt.

Knust gik jeg tidt til fattigt dunkle Hjem; men ved Dit Smil, Du ømmeste blandt Koner, og ved Camillas Lallens sode Toner kom Liv og Haab og Kraft i matte Hjærte frem.

Den 12te Nov. 1801, fjorten Dage efter Waltersdorffs Afskedigelse, fik Foersom meget Bifald for sit Spil i et af Kotze-bues Stykker .Sølvbrylluppet'* og den 15de Mai. et halvt Aar efter, levende og udelt Anerkjendelse for Philips Rolle i samme Digters . Epigrammet*.Efter det Stof, der foreligger, skal det her forsøges korte-ligt at karakterisere Foersom som Skuespiller. — I sin „Nyaars-gave for Skuespillere 1807“ har han aftrykt endel Aforismer af Professor Koller, iblandt hvilke der er én, som han aabenbart maa have følt særlig Interesse ved at afskrive, nemlig denne: „Der gives Skuespillere, hvis hele Værd be-staar i en god, regelmæssig Bygning, et smukt Ansigt og et let Gebærdespil. Man kunde kalde dem „Skuespillere for Øiet.“ Disse behage let; Alt, hvad

de gjøre, bliver smukt, om det end er nok saa urigtigt. Andre, som inangle denne Gave, men som udtrykke hvert Ord med Sandhed, sætte sig ganske ind i Bollens Aand og fremstille Karakteren efter Digterens Ide, kunde man kalde „Skuespillere for Sjælen“. Disse sidste maa møjsommeligt kæmpe for Bifald og kun vinde det hos Faa, paa en Scene, hvor nogle af første Klasse have bygget Rede.“ Disse „Skuespillere for Sjælen” hørte Foersom hjemme blandt. Idet Bahbek bekræfter dette, siger han, at derfor vare ogsaa d e Roller, d e Skuespil ham kjærest og heldigst, hvor Digterens Aand og Genius opfordrede ham til at anspænde alle Kræfter for at følge hin i sin Flugt: en Hamlet, en Balder, en Correggio, en Knud Gyldenstjerne. Derfor saa han med lidenskabelig Uvillie ned paa alle disse Øienskuespil . . ., der ere Døgnets Yndlingskost, hvor Forstand og Hjærte have Hviledag fra Begyndelsen til Enden, medens Øie og Øre, med ét Ord: den grovere Sanselighed, uafladelig forlystes og kildres. Derfor satte Foersom i begeistret Nidkjærhed foran et Bind af Shakespeare de djærve Ord: „Forgaa skal Intetheders Bige“‘). Han havde ikke dybt Kjendskab til „Verden", Salonernes Sæder og Moder, Dragt og Pynt interesserede ham kun i meget ringe Grad, og han havde ikke stor Dristighed til at fremstille sig ligefrem i sin Person. Verdenstone satte han ikke Pris paa; derfor holdt han ikke af de mange borgerlige Boller, han fik i Ifflands og Kotzebues Stykker, da han aldrig kunde elske, hvad efter Schiliers Udtryk

ret populært, husligt og borgerligt er.

’j Den tyske Giesehrechts: iDas Eeieh derNichtigkeiten wird vergehen«.

N

IAf den Grund var han ogsaa led og kjed af, at han om det kongelige Theater i hans farste Tid kunde sige:

>Nei, man ser kun hos os Kommcrieraader og Præster,

Fændrikker, Sekretærs, Hofraader, Amtmænd og Sligt«,

og dem gad han ikke fremstille. Rahbek siger: „Jeg erindrer, at han en Aften, da de spillede [I f fl ands] „Erindringen* og havde havt adskillige ifflandske Stykker efter hinanden, paa min Forespørgsel, hvad Rolle han havde, fremstillede sig for mig som Skuepladsens Sekretær, i en Tone, der noksom gav tilkjende, han ansaa sig for nok at kunne du til noget Andet*. Kun naar disse Skuespil havde et meget stærkt lidenskabeligt eller for Individet karakteristisk Præg, behagede de ham; i saadanne Roller havde Rosing glimret, og dennes varmeste Beundrere „gjenkjendte i Foersom med Glæde dennes Aands og Hjærtes Arving*.

Det følger paa en Maade af det Foregaaende, at Foersom gjennemgaaende ikke befandt sig vel i moderne Dragt, men helst vilde træde frem i Oldtidens eller Middelalderens Kostumer. — Da saaledes Goethes „Clavigo* i 1809 skulde bringes paa Scenen, var han meget ivrig for, at Skuespillerne skulde optræde i spansk Kostume, skjøndt Kobberne til den ældste Udgave af Goethes Værker anførtes som Bevis for, at Forfatteren, idetmindste oprindeligt, ikke havde tænkt sig det saaledes givet.

Foersom higede efter at komme frem i de historiske og heroiske Skuespil med deres mere ideale Fordringer. I saadanne gjorde han da ogsaa mest Lykke, saaledes f. Ex. som Balder i Ewalds „Balders Død*. Czar Peter i Kratters „Pigen af Marienborg* (hans Yndlingsrolle), Knud Gylden-stjerne i „Dyveke*, Herman v. Unna og Knud i Sanders „Knud, Danmarks Hertug*. I hvilken Grad han i dette sidste slette Stykke formaaede at gjøre sig gjældende, da det opførtes den 30le Jan. 1809, fremgaar deraf, at det modtoges med Mishag og der regnede Latter og Spot over alle de Spillende undtagen netop Foersom, som tvertimod overøstes med Bifald.

Om hans Udførelse af Ewalds Balder skriver Rahbek, „at den trolig bidrog til at gjenvække Alt, hvad han veddenne Rolle nogensinde havde lænkt, følt og drømt,* og denne Erklæring faar saa meget større Betydning, naar man véd, hvor høit han havde vurderet Rosing netop i denne Rolle, og hvor meget Udførelsen af det gjenoptagne Syngespil ellers skuffede Rahbek. Senere gjentager han andetsteds, at Foersoms Balder var i sit Slags det Skjønneste, han nogensinde véd paa Scenen at have set.

I Udførelsen af Balders Rolle laa et Varsel om, hvad Foersom skulde blive for Ewalds Fostersøn Oehlenschlæger. I sine „Erindringer* nævner denne det »hæderværdige Trekløver, uden hvis Hjælp det vilde

have været ham umuligt at gjøre Virkning paa Scenen*; det var Stephen og Marie Heger og saa hans „kjære Foersom*. Rahbek siger: „En ny og glimrende Periode oprandt for Foersom, da hans Ungdomsven Oehlenschlæger ved sine kraftfulde Nationalsørgespil begyndte en ny Epoke i den danske Tragedies Annaler. Klagede Foersoms Mester, Rosing, denne den dramatiske Kunsts Milon, naar han saa paa sine fordum saa kraftige Arme, med Rette [over], at denne fordums Kraft just havde forsaget ham i det Øieblik, da den i „Hakon Jarl*, „Palnatoke* o. s. fr. havde ret faaet Noget at prøve og vise sig paa, hvor glad maatte da ikke Foersom være, der nu i sin favreste Kraft kunde ombytte hine Sekretærer og Fændrikker med Roller som Olaf, som Axel, som Gorreggio, som Angantyr.*

Foersom har udført følgende oehlenschlægerske Roller: Olaf i „Hakon Jarl* (1808), Svend og senere Palnatoke i Stykket af samme Navn (1809), Axel i „Axel og Valborg* (1810), Gorreggio (1811), Angantyr i „Stærkodder* (1812), Leander i „Kanariefuglen* (1813), Harald i „Hugo v. Rhein-berg* (1814) og Hagbarth i „Hagbarth og Signe" (1816).

Som Olaf i „Hakon Jarl* var han i Begyndelsen noget trykket af den Maner, han var vant til fra de „huslige Stykker*, og af hans Medspillendes Mangel paa Forstaaelse af det Nye, de skulde fremstille. Senere spillede han sig op, saa det offentlig kunde siges, at han her viste sig i Stand til at udtrykke Kraft og Høihed; der var Fantasi og varm Følelse i hans Foredrag, og Baggesen siger i 1813 om ham i denne Rolle, at, medens f. Ex. Ryge „sank ikke ind under Stykkets øvrige Gang, men under sig selv i de første Akter*, saa hævede Foersom sig næsten i samme Grad over sig selv.Der var ulige mere Raskhed og Sikkerhed i hans Spil end nogensinde tilforn, og selv hans ellers saa utydelige Foredrag var klarere og forstaaeligere. Scenen i Begyndelsen af anden Akt spillede han med ægte Følelse, virkelig Kunst og sjelden Finhed. Uovertræffelig var hans Replik:

„Ha, Thorer, Du har gjort min Sjæl urolig!“, og Monologen, hvori han, efter at have kastet sig paa Knæ, reiser sig begeistret og forkynder sin Beslutning at indføre Kristendommen, foredrog han med en Aand og et Liv, som om han selv havde digtet den.

Overfor Foersoms Axel var Donnnen enstemmig aner-kjendende, men det var nok ikke Digterens Axel, der blev fremstillet; den ydre Personlighed var atter en Hindring. Rahbek kalder ham dog „inderlig rørende* i denne Rolle og mener, at den var et værdigt Sidestykke til Madam Hegers „uforlignelige Valborg*. Det var dog kun en almindelig ridderlig Elsker, han fremstillede.

Kritiken over Foersom som Angantyr i „Stærkodder* gaar ud paa, at han vel havde Fantasi nok til rigtig at opfatte den vilde Hedning; men, fordi han allerede dengang (i Slutningen af 1812) jævnlig var skrantende, savnede han mere end nogensinde den legemlige Kraft til at fremstille ham i den mandige Styrkes Overfylde.

Skjøndt Oehlenschlæger selv udtalte sin Tilfredshed med Foersom som Palnatoke1). afgav han dog snart denne Bolle til Ryge, da han følte, den ikke laa for ham.

Om Foersoms Harald i „Hugo v. Rheinberg* bemærker Baggesen i sin smaalige og ondskabsfulde Recension af Stykket, at han spillede denne djærve, ædle, indtagende Mand temmelig lig det Ideal, denne Rolle fremstiller for Fantasien, uden at benytte det Vink, Forfatteren har givet i Tilegnelsen8), uden i mindste Maade at ligne Herman

l) Se »Mindeblade om Oehl. og hans Kredse, S. 213. F. havde Aaret i Forveien spillet Svend Tveskæg i dette Stykke, men afgav denne Rulle til Liebe.

*) Denne Tragedie er tilegnet Grev Herman Wedell-Jarlsberg med et Digt, hvori der siges:

Forsmaa ei, gode Jarl i Norden, et Spil, som dér ei forefaldt; det Skjennes Fædreland paa Jorden er overalt!Wedell — og deri havde Hr. Foersom uden Tvivl Ret, saa meget mere som vi finde denne „Helt fra Dan“ . . . hverken indtagende, ædel eller djærv; thi det er ikke nok, at Saadant siges om en dramatisk Person — hans Handlinger og Adfærd maa bevise det.

Det havde oprindelig været Meningen, at Foersom skulde have spillet selve Hugos Rolle, som Oehlenschlæger selv havde tiltænkt ham. Digteren tager ham det ilde op, at han ikke vilde gaa ind derpaa, men billiger dog

tilsidst, at Ryge overtager denne Rolle, hvilket Foersom er glad over, „da den maa klæde Ryge bedre og der bliver mere Holdning i det Hele, end der i modsat Tilfælde vilde være blevet*.

Det varer ikke længer end til 1815, inden Foersom afgiver Haralds Rolle til Stage, i hvilken Anledning Oehlenschlæger udtaler sin Forundring for ham og mener, at Harald endnu forekommer Foersom for voldsom, „uagtet den meget nærmer sig til det filosofisk-elegiske Fag, der især synes at være hans fortrinlige1").

I „Hagbarth og Signe” var Foersom vel ikke fuldt ud den dristige Søkonge, men fremstillede dog i Begyndelsen denne paa en kraftig, munter Maade og senere med mandig Kjærlighed. Oehlenschlæger havde ikke havt nogen Tro paa, at denne Rolle laa for Foersom og vilde inden Opførelsen have ham til at afgive den til Stage, der havde debuteret et Par Maaneder før. Han udtalte skriftligt til Foersom, at denne selv havde sagt, han ikke holdt af at spille ganske unge Elskovshelte; men dette Forslag krænkede Foersom, der blandt Andet svarer, at han er villig til at træde ud af en Rolle, naar hans Efterfølger maaske udfører den bedre; „men at sættes, skydes, træde ud af en mig til-

Men ægte nordisk Aand forbinder det Skjenne med sit Fædreland, og, selv i tyske Flok, Du finder en Helt fra Dan.

Ifald min Harald, djærv og ædel, indtager, naar han viser sig, da, vid det, vakkre Herman Wedel, han ligner Dig.

1 Se om denne Sag Mindeblade om Oehl. 1879, S. 208—12.delt Rolle, er jeg derimod høist uvillig til, saalænge jeg ei føler mig Invalid — og jeg kan umulig tro, at Du hænger ved det gamle, vistnok feie-gulv-sande, men næppe kunstsande Ordsprog om de nye Koste." Han lader nu Oehlen-sehlæger vide, at Stage dyrt og helligt har forsikret, han aldrig for Hagbarths Digter har udtalt noget Ønske om at spille denne Rolle, og Foersom kan altsaa ikke slutte Andet, end at det er Oehlenschlæger selv, der vil have Rollen vristet af Foersoms Hænder. Brevet ender saaledes: „Vil Stage spille Rollen Aften om Aften med mig, saa meget giærne for mig. Maaske vover han derved — skjøndt han har, efter hvad jeg har set, Lidt at vove — maaske vover jeg det Lidet, jeg har at vove. Men lige meget! Der vil dog derved komme Bevægelse i den stagnerende Theaterpøl. At Habors elskelige Rolle ved dette Mellemspil er bleven mig forud forsuret, vil jeg ikke nægte Dig; det er ikke den første, som paa min syttenaarige Theatervei er bleven saa; men mit Haab er, at den vil blive en af de sidste. — Med uforanderlig Højagtelse for Hakons, I’alnatokes, Stærkodders og flere Mesterværkers Digter, henlever jeg, og — hvordan det end gaaer — Din P. Foersom.*

I et Svar, som vi ikke kjende, formildede Oehlenschlæger sin fornærmede Ven, der svarer ham gemytligt med et noget forvansket Citat af Thaarups „Peters Bryllup”: At gode Mænd kan vorde vrede kan hænde sig; raen ærlig Mand er altid rede at bvde Haanden til Forlig.

Der er min Haand 1 Jeg er ei længer vred.

Han ender med at sige Oehlenschlæger, at han aldrig har holdt lijerteligere af ham, end efterat denne Sag er klaret. „Vedbliv at ynde mig!.* siger han. .Ingen kan ære din Aand og elske dit Hjerte høiere eud din Ven P. Foersonn*

I 1818 spillede Stage Hagbarths Rolle; men, skal man dømme efter Overskous Theaterhistorie, var Virkningen heraf ikke stor; thi den omtaler slet ikke hans Optræden her.

Med Villie har jeg gjemt Foersoms Udførelse af Cor-reggio til sidst, fordi ingen af de oehlenschlægerske Figurerlaa bedre for ham og var mere vellykket i hans Fremstilling end denne, og det netop, fordi den faldt sammen med hans egen Personlighed; den besynderlig drømmende, nu og da til heftig Følelse rask opflammende Tungsindighed, der var hans egen, smeltede her i Et med den for Kunsten begeistrede og i Kjærlighed sværmende Antonio; han var her lige fuldstændig i Spil som sjælfuld i Foredrag.

Fru Hegermann-Lindencrone siger:

Ja, han var, hvad her han tolked tro.

Hvad for hin var Penslen, her var Læben.

Menneske og Kunstner, Mand og Fader

— Alt han var, hvad dér han tolked tro.

Selv Baggesen, som i hin Periode, hvor han var saa krakilsk mod Oehlenschlæger, talte med en vis Kølighed om Alt, hvad der kom i Berøring med denne, siger, at Foersom fremstillede Antonio saaledes, som Digteren har malet ham. „Rollen er saa syg, saa bedrøvelig og saa sønder-slidende, at man ikke godt kan forlange af Skuespilleren, han skulde hæve vor Følelse ved hans Spil over Medlidenhed. Det gjorde Foersom imidlertid undertiden — især dér, hvor Digteren, saa at sige, ganske har ladet ham falde — ved sit fyrige og kraftige Udseende. Hans Fremstilling var helt igjennem ædel, selv i Stillinger, hvor det var yderst vanskeligt at være det".

„De mest opløftede Øieblikke i mit Liv har været dem, i hvilke jeg levede i dine Stykker", siger Foersom engang til Oehlenschlæger.

Der kunde over Foersoms Skuespillerpersonlighed være et egent besynderligt Anstrøg af Humor og Adspredthed, og dette gjorde ham særlig skikket til at optræde i en Rolle som Shakespeares Hamlet (April 1813). Oehlenschlæger siger, at den shakespearske Humor var Foersoms egentlige Element, og derfor var ogsaa den dybsindige med sin Svaghed kæmpende Hamlet hans bedste Rolle. Rahbek kalder denne Præstation for et Mønster paa dybt Rolle- og Kunst-Studium. — Foersom feirede i Hamlet sin Triumf. Han var paa denne Tid meget svagelig og maatte under Udførelsen anvende en bestandig og ikke altid for Tilskueren skjult Anstrængelse for at samle al sin fysiske Kraft; men hans Begeistring over at have opnaaet en kunstnerisk Tilfredsstillelse, som han længe saa inderligt havde higet efter, lagde stor aandelig Styrke i hans Spil, og hans eiendommelige Manerer og hele sjælelige Natur vare saa aldeles Rollens, at alle til-traadte Prams bekjendte begeistrede Udbrud til Etatsraad Olsen efter tredie Akt: „Det er dog en mageløs Fornøielse at se den herlige Foersom i Aften! Alt, hvad der er dygtigt i Karlen, baade Ondt og Godt, er som forklaret ved, at det har faaet shakespearsk Udtryk. Men han brændes ogsaa ud af lutter Geist. Spiller han Hamlet fem Gange i én Vinter, er han Pinedød Aske, inden han seer Vaar."

Foersoms svage Legeme hæmmede ham endnu mere under hans Udførelse af Edgards Bolle i „Kong Lear', som opførtes første Gang d. 2. Sept. 1816, altsaa halvfemte Maaned før hans Død. Han gav Edgards t'oregivne Vanvid med megen Fantasi, men paa en Maade, som fordrede Kraft og derfor angreb den sygelige Mand saaledes, at han allerede i Scenen med Gloster var synlig mat.

Skal man danne sig en Mening om en forlængst afdød Skuespiller som saadan, har man intet Andet at gjøre end at gaa til hans forstandige Samtidige og høre deres Dom om hans Kunst; thi selve denne efterlader jo Intet til Bedømmelse. Det er det, jeg har gjort i det Foregaaende, og jeg skal nu til sidst søge at koncentrere Karakteristiken.

Foersom uddannede sig efter Rosings Methode. Der er dem, som mene, at Sligt ikke er Tegn paa Geni, da et saadant skaber paa egen Haand; men et stort Geni, nemlig Goethe, har dog sagt:

Ein Qaidarn sagt: »Ich bin von koiner Se hu le, ikein Meutcr lebt, mit dem ich Luhle, lauch bin ich weit davon entfernt,

•das* ioh von Todten was gelernt.«

Das heiszt, wenn ich ihn recht verstand:

>Ich bin cin Narr auf eignc Handl«

Jeg véd ogsaa, at Alt, selv det Største, er grundlagt paa Efterligning, nemlig af Naturen. At Foersom var en bestemt Modstander af at efterligne en Person, men en Tilhænger af at efterligne Naturen, fremgaar af hans Udtalelser omTal ma. Han priser dennes Sandhed og Styrke i Udtrykket og tilføier saa: „Man seer, at han ei har studeret blot andre Skuespillere, hvilket er de fleste herværende Skuespilleres Maade, som sammensætte deres

Spil i de fleste Roller af Traditioner, men at han har studeret Naturen selv."

De saakaldte Naturmennesker gav han med tiltalende Friskhed; i den ifflandske og kotzebueske Komedies Elskere havde han enkelte fortræffelige Partier, uden at han — paa Grund af de farveløse eller falske Repliker, der laa imellem Følelsesudbruddene — kunde finde en saa gjennemført Tone, at den skabte et Hele; men, hvor en Rolle tillod, at ban paa den overførte sin egen romantiske, tungsindig humoristiske og drømmende Natur, dér forvandlede han ikke sjældent en plat Teaterelsker eller uægte Ridder til en smuk poetisk Skikkelse. Han kunde fremstille den kraftige Helts Aand og Følelse; men det Erotiske, som ellers sædvanligvis tilhører Heltenaturen, synes det slet ikke at have været denne dybsindige Kunstner givet at finde kraftigt Udtryk for. Han kunde være blysom, og dog livfuld, og der var næsten altid Aand, Ild Fantasifylde og mandig Kjækhed i hans Fremstillinger, der fremhævedes af et rigt, livligt Minespil.

Den ægte Kunstners store Omhyggelighed for hver lille Enkelthed, som ogsaa for den mindste Rolle, han udfører, stemplede Foersom. Han har selv engang afskrevet Professor Kollers Aforisme; „Den Skuespiller er liden, som kalder nogen Rolle liden og behandler den som saadan." Hans Studium af Kunsten var dybtgaaende, og han spillede aldrig for at vinde Mængdens Bifald. Altid fulgte han det Raad, som Rosing havde givet ham: „Den Skuespiller, der vil blive til Noget, skal kun spille for Faa, hvis Dom han kan lide paa."

Det var Foersoms Styrke, at han kunde studere en anden Mester og dog fuldt ud beholde sin egen Personlighed og gjøre den gjældende. Men det var hans Svaghed som Skuespiller, at han ikke kunde omforme sin Individualitet, han var „poetisk fuidkommen maskeløs". Den væsentligste Evne for en Karakterskuespiller, Forvandlingsevnen, eiede han ikke; hans Fremstillinger vare kun en poetisk Anvendelse af hans egen Personlighed.Der er en anden Side af Foersoms Liv paa Scenen, som ikke nrøa lades uomtalt; det er hans deklamatoriske Ydelser, ved hvilke hans nu nævnte Mangler som Skuespiller ikke gjorde sig gjældende. Han var en af de faa Aktører paa den Tid, der havde et rigtigt Begreb om Vers og saavel Forstand paa som Øvelse i at fremsige dem; de regnedes dengang som Narrestreger og Barnemad; kun St. Heger og hans Hustru havde en lignende Sans for dem som Foersom, hvis smukke Fald det nu blev at drage Andre ind under deres vækkende og befriende Faavirkning. Han fik — hvad ingen før havde havt —Tilladelse til at holde »Deklamationer*, af hvilke det første fandt Sted paa Hofteatret den 23de April 1809. Disse Aftenunderholdninger „gave ham en kostelig Leilighed til at vise sig fra sin ypperste Side: Aandens og Smagens og Hjærtets." Der siges, at det mest var erotiske og komiske Digte, han foredrog; men Programmet for hans første Dekla-matorium viser noget Andet. Efter at have fremsagt en Prolog af Sander: „Theone", deklamerede han Baggesens „Til mit Fædreland*, Oehlenschlægers „Domkirken i Roeskilde*, Ewalds Elegi ved Arnsbachs Død og Malthe Bruuns Ode. „Slaget ved Tripolis*. Iblandt de paa hans senere Deklamatorier fremsagte Digte gjorde Oehlehschlægers berømte Mindesang over Wahl maaske mest Virkning: Deklamatorens varme Hengivenhed for den Besungne fyldte hans Sjæl, og han har næppe nogensinde med mere inderlig Følelse fremsagt noget Digt.

Et af sine Deklamatorier endte han med i Strofer, han selv havde skrevet, at tiltale Publikum saaledes:

»Du har hort Hoisang her af Oehlenschlæger,

»mens Rahbek, Baggesen med Cithren leger;

»Du har hort Ewalds Rust, hans Hjertes Klang,

»seet In gem an ns saa skjonne Digtergang;

»med Storm og Tode har Du venlig smilet,

»skjondt i Elysium de alt har længe hvilet.«

Sine Deklamationer benyttede han ogsaa til derigjennem at vække Publikums Interesse for hvad han ikke kunde faa fremført paa Teatret, saaledes i egen Oversættelse Scener af Shakespeares „Henrik d. Fjerde*, 1ste Del, Scener af

Peter Foersom. aSchillers „Røvere" (Carl Moor), af Goethes „Egmont", Tempelherren i Lessings „Nathan der

Weise", o. s. v.

Deklamatorierne fik megen Tilslutning fra Publikums Side og vakte alle stort Bifald. Ogsaa Foersoms Kunstfæller blev revne med af den almindelige Stemning og betragtede ham som Autoritet paa Versekunstens Omraade; hos ham søgte de Oplysning om, hvad det egentlig var i den dramatiske Digtnings Dialog, som gjorde den til Vers, og om, hvorledes disse skulde fremsiges. Flere af hans Kammerater fulgte lidt efter lidt hans Exempel og gave lignende Deklamatorier; men endog Saadanne, der hverken havde Begreb om Vers — langt mindre om, hvorledes de skulde behandles — eller Smag for at vælge Digte, erhvervede sig Tilladelse til at foranstalte deklamatoriske Aftenunderholdninger, der ved deres Gyselighed afskrækkede Publikum fra Arten. Det var kun Pengespekulation, der satte dem i Scene, og efter en Snes Aars Forløb havde disse Extravagancer umuliggjort den oprindelig saa nydelsesfulde og uddannende Institution. Foersom harmedes inderlig over at se sin egen kjære og hellige Gjernings Karrikatur.

VI

Foersom var dog ikke blot en udmærket Fortolker af Andres Digte — han var selv Digter. Hans egne Digte røbe imidlertid ikke noget stort Kald paa Digtekunstens Omraade; de vidne mere om hans Evne til at opfattte og gjengive, end til at skabe, hvilken Evne kom ham i rigt Maal tilgode som Oversætter. Hermed skal dog ikke være sagt, at han i sin Digtervirksomhed manglede Originalitet; men hans Begeistring for det Skjønne, Rene og Ædle overgik langt hans Fantasi. Hans Digte røbe en stille, from og mandig Aand, og der er Sandhed og Natur i dem. Formen var efter den Tids Maale-stok god og Udtrykket smagfuldt, om end ingen af disse viste sig synderlig udprægede eller eiendommelige. Der var overveiende Vemod i hans Tone, aldrig Humor eller Satire. Selv satte han sin Digterbegavelse lavt og skrev som oftest anonymt; han tiække sig tilbage blandt „de uberømte, navnløse Sangere" og siger:Ei er jeg Trubadur, ei Skjald; ei heiner sig for mit 0ie stolte Borgespir; dog mangen Ridder, Me og Viv jeg einer, som ansaa Skjald for Hallens bedste Zir, som heit paa Salens bedste Plads ham ærer og rækker ham tinldbægret venlig-bly, ja, byder Velkomst huld og sikkert Ly til Ynglingen, som blot hans Harpe bærer.

En enkelt Gang — f. Ex. i sin „Poetisk Lommebog for 1813“ — vover han sig frem mellem de andre Digtere, men gjør da mange Undskyldninger idet han i Fortalen udtrykkelig fremhæver, at han ikke vover at anse sig selv som Digter, og kun Mangel paa Manuskript har fristet ham til at offentliggjøre de Digte uden Navn, som Lommebogen indeholder.

Danmark har dog god Grund til at paaskjønne Foersoms Digterevne; thi uden den havde vi ikke eiet en saa fortrinlig Oversættelse af Shakespeare som hans, en Oversættelse, der stadfæster Oeh Ien sch lægers Ord om ham, at han var en Mand af Geni.

I Anledning af Foersoms Fordanskelse af Shakespeare blev der i sin Tid sagt, at vi her i Danmark — paa enkelte Undtagelser nær — i en lang Række Aar kun havde set denne Digterkonge som et blegt, uigjenkjendeligt Gjenfærd, og det er sandt — ogsaa hvis man udelod .Undtagelserne*. Den Første, der begyndte paa at oversætte ham, var A. E. Boyes Fader, Professor, Rektor J. Boye, som i 1777 udgav .Hamlet*, men uden at gjengive den metriske Form. I 1790 og 1792 udgav Juristen Niels Rosenfeldt to Bind af Tragedierne. I „Minerva* for 1800 leverede Bahbek Prøver paa en Oversættelse af .Julius Cæsar* (tredie Akts anden Seene) og i .Tilskueren* 1804 de tre første Scener af første Akt i samme Tragedie; samme Aar udgav han en sammen med Sander forfattet Oversættelse af „Macbeth*. At alle disse nu nævnte Forsøg ikke vare alvorlige eller den store Digler værdige, kan allerede en flygtig Gjennemlæsning af dem let overbevise om; man kan sige med en daværende Rescensent, at de helst maatte betragtes som ikke existerende. Ingen vil benægte, det blev Foersoms Ære at gjøre Epoke som Shakespeares danske Fortolker. Hans Studium afOssian havde lidt efter lidt ført ham til Shakespeare, og nu fortsatte han uafbrudt sit hele Liv igjennem med at granske denne Digter og Alt, hvad der, fjærnt eller nær, stod i Forbindelse med ham; end ikke det tørreste Arbeide skyede han i saa Henseende; en engelsk Sproglære kunde levende fængsle ham, han gjennempløiede alle de engelske Ordbøger, han kunde faa fat i, han opsøgte og raadspurgte alle Udgaver af Shakespeare, om tvetydige Udtryk hos denne Poet skaffede han sig skriftligt eller mundtligt Oplysning hos Enhver, han mente kunde give ham en saadan, han søgte Samtale med indfødte

Englændere, og længe før han begyndte paa at oversætte et af Shakespeares Arbeider, var dets Sprog, dets Talemaader og Alt, hvad der vedkom det, mange Gange gjennemstuderet. Hans Oversættelser af den store engelske Digter ere allerede deri forskjellige fra alle hans Forgængeres, at disse ikke have taget Hensyn til Originalernes snart metriske, snart ubundne Indklædning, hvorimod Foersom altid tro har fulgt den Form, Shakespeare har brugt.

I 1803 indleverede han til det kgl. Theater sin Oversættelse af „Julius Cæsar', og i 1804 viste han den til Rahbek, som skriver i „Tilskueren* for 17de Mai 1804: „En Tid har allerede Udgiveren af disse Blade gaaet frugtsommelig med en Oversættelse af Brittebarden Shakespeare; med Fornøielse opgiver han imidlertid dette Forehavende, da en ung Mand, hvis Kundskaber og Talenter han ærlig agter, har sendt ham en Prøve af en Oversættelse, han har under Arbeide, der — efter „Tilskuerens" Skjønnende — beretter til de fordelagtigste Forventninger." Prøver paa denne Oversættelse aftrykkes nu i „Minerva" for 1804, II, Side 192. Foersom kunde imidlertid ingen Forlægger faa til sine Oversættelser, skjøndt Vilkaarene fra hans Side vare „ubillig billige". Endelig lykkedes det ham at udsende „Hamlet". Fra 1807—16 udgiver han fire Bind Oversættelser af Shakespeares Tragedier, nemlig: „Hamlet", „Julius Cæsar", „Kong Lear", „Romeo og Julie", „Richard den Anden", første og anden Del af „Henrik den Fjerde" samt „Henrik den Femte".

Allerede i September 1805 har han været færdig med „Hamlet"; det vil ses af følgende Brev til Rahbek, hvem han maa have sendt Stykket som Manuskript:Gode Professor Rahbek! — eller heller, som De har tilladt mig — gode Rahbek! Her kommer Hamlet og anbefaler sig til Dem. En Del tnrorea calami er der vel, soin ere undgaaede min Opmærksomhed, hvilket De vil undskylde. Jeg har lagt Steevens s Text til Grund, da jeg ingen bedre havde; imidlertid liar jeg ofte forladt ham, naar jeg i engelske Krestomatier o. 8. v., hvor Scener af Hamlet har været indrykket, har fundet Læsemaader, jeg holdt mere af. Et Par Steder er der, hvor jeg venter Oplysning af Malones Udgave, som jeg hver Dag gaar paa Jagt efter og venter at komme over1).

Hvad Versene i min Oversættelse angaar, vil De tinde dem nu og da maaske mere eller mindre regelmæssige, maaske paa enkelte Steder endog regellose. I den Henseende bor jeg sige, at, hvor de hos mig ere regellose, ere de det ligesaa i Originalen; og Smaafeil mod Versemaalet har jeg tilladt mig, hvor det korrekte Metrum vilde tage Saft og Kraft fra Digteren. Fra Skuepladsen vilde disse Feil aldrig kunne hores, og ligeledes ville de ei bemærkes af den Læser, der læser og ei skanderer Stykket. — Man vænner sig, synes mig, saa let til at overbære med disse Ting, og tilsidst holder man vel endogsaa af dem aom af et Par Fregner, den brændende Sommersol har sat i den Elskedes Ansigt. Hvad de storre Pletter i Oversættelsen angaar, beder jeg om Overbærelse, da den er forfattet af et Menneske paa en saare uvidenskabelig Bane — idetmindste nutildags, og som cx pro/esso forlod Videnskaberne paa en Tid, da han egentlig skulde have begyndt at dyrke dem.

Saaledes anbefale Hamlet og jeg os i Deres Overbærelse og Venskab.

Deres forbundne

29de Sept. 1805. P. Foersom.

Ved de sidste Linier i dette Brev kominer man til at tænke paa Oehlenschlægers Bemærkninger om Foersom: „Han kunde være bleven en fortrinlig Filolog, og han var Digter, Digter mere end Skuespiller . . . Hans Oversættelser af Shakespeare kunne vel trænge til Berigtigelse og mangle undertiden Filen; men Shakespeare har heller ingen Fil brugt, og i Foersoms ildfulde Fordanskning træder den egentlige Shakespeare oftere stærkere frem end i A. W. Schlegels stundom altfor korrekte og pæne Fortyskninger, saa gode de forresten ere.* Foersom var netop bange for at blive for sleben og pæn. Han siger: „Den Læser, hvis fine Smag støder sig over Shakespeares djærve Lune, maa jeg tilraabe med Ulrich v. Hutten:

') Intet af de offentlige Hibliotheler i Kjobenhavn havde dengang denne Udgave; han rettede sin senere Udgave efter denne.»Sei nicht, o Leser, von zu zartem Ohr, sonst ist die herbe Speise nicht fiir Dich.«

Uden Hensyn til den strængt filologiske Nøiagtighed tog han det hele store shakespeareske Billede og slog det op i sin fulde Kraft, Bredde og Eiendommelighed. saa at „ikke blot Bogstav fortolkede Bogstav, men Aand

Aand“. I sin Fortale til Hamlet siger han: „Den Grundsætning, jeg ubrødelig fastsatte mig ved denne Oversættelse, var: at udtrykke Digteren saa værdigt, som det var mig muligt, saa tro som Ekko, gjen-tage, hvad hans Genius tilraabte mig. Hvor jeg, skjøndt jeg idelig havde denne Høide klart i Sigte, alligevel er bleven vandrende paa Sletten, dér har Mangel paa Evne tvunget mig dertil. “ Til de Læsere, „som hellere ville skandere end studere Digteren siger han, at han hellere vil have slet ingen, end saadanne, og han raader dem til at holde sig til Englands fashionable poetry og lade den gamle Shakespeare ligge. Dem, der ville bebreide ham Brugen af forældede Ord og Sprogformer, svarer han, at han har brugt det ældre Ord, hvor det var kjærnefuldere end det nyere, og at han overalt har stræbt at bringe en Skygge af Oldtiden, en ældre Tone ind i det Hele, fordi saaledes var Shakespeares Sprog, og dette Sprog er ei moderne og som saadant afhængigt af Øie-blikkets idelig vexlende Smag og Lune. Tilsidst siger han, at han ikke blindt har fulgt nogensomhelst Kommentators Læsemaade og endogsaa tidt rettet sig efter den Udgave, der ellers regnes for mindre paalidelig, naar den syntes hans kyndige Øie og Øre shakespearesk.

Der gives vist neppe nogen literær Dansk, som ikke værdsætter Foersoms Oversættelse af Shakespeare høit. Selv i Tyskland har inan sat den over Schlegels, som ellers dér er saa skattet, og man har dér motiveret sin Dom ved det danske Sprogs nærmere Slægtskab med det engelske og Foersoms heldige Applicering af gediegne gamle danske Ord'), i hvilken Dom enhver kyndig Dansk vil være enig med Tyskerne.

1 Sin Kjærlighed paa dette Omraade har Foersom ogsaa bevist ved sine fer omtalte »Om Samlinger af danske Landskabsord og om Sæder, Skikke, Levemaade, Egenheder og Overtro hos den jyske Almue i Ribe-Egnen«, udgivet af C. Molbecli, 1829.Foersoms Samtidige baade opmuntrede og nedsatte hans Oversættelse. Jeg vil først nævne Repræsentanterne for Opmuntringerne. Den bekjendte Werner Abraham son anmelder i „Lærde Efterretninger* 1807, Nr. 19. 1ste Del af det omtalte Værk, og det er Foersom selv, som har ønsket, at denne hans upartiske Ven helst af Alle skulde anmelde ham. Det er en grundig, flittig og dygtig Afhandling, som vækker Respekt. Han roser Foersom for Troskab mod Originalen, for „Valget af Udtrykkene til den paasigtede Følelses Opvækkelse. Saadan Troskab maa have kostet Oversætteren usigelig Umag.“ Abraham s on gaar nu nærmere ind paa en detailleret Kritik af de sproglige Enkeltheder og paaviser mange Uregelmæssigheder. Herimod tager Foersom til Gjensvar og siger, at Abrahainsons Indvendinger for en Del stamme fra, at han har brugt en anden Textudgave end dem, der ligge til Grund for den omhandlede Oversættelse. Alle Enkelthederne i disse for en Shakespearedyrker interessante Afhandlinger maa jeg henvise Læseren til paa vedkommende Sted selv.

Da hele Foersoms Gjerning med at oversætte Shakespeare var endt ved hans Død, tog Forskjellige Ordet til dens Pris. Jeg standser først ved en længere Anmeldelse i „Dansk Literaturtidende* for 1819, Nr. 17; den freintraadte anonymt, men var af Meisling, der selv i 1810 havde udgivet en Oversættelse af „Stormen* og „Kjøbmanden i Venedig* og just ikke havde faaet Ros derfor, da den kaldtes „tro og rigtig, men stiv og tvungen*. Meislings Omtale af hans Rivals Arbeide gjør ham derfor saa meget desto større Ære og har Værd ved den Kyndighed, den røber1). Han ender med at sige: „Uden at ville indlade os i mikroskopiske Anmærkninger over Smaafeil. som Oversætterens Duelighed i begge Sprog desuden maatte forebygge at være mange, tro vi at burde regne denne Oversættelse for en af de skjønneste og allerførste, den danske Lileratur eier. Jo flere forunderlige og høist oprørende Misgreb vor seneste Oversætter-Literatur,

1 Muligvis var Meisling en gud Bekjendt af Foersom; thi dennes Fætter og Ven P. N. Thor up havde været Meislings Lærer og var meget venskabelig forbunden med hans Familie. (Se Thorups Levned, S. 19.)endog af Germaniens store Originalforfattere, har at opvise, i desto skjønnere Lys staar nærværende Afdødes med rolig Bevidsthed, Kjærlighed for sin Digter og Aandsduelighed af-fattede Værk, der, hvis disse Egenskaber kunne bevirke det, vel kan kaldes et Kunstværk.” l)

Lembkes Fortsættelse af de to foregaaende Arbeider er i saa nær Erindring, at den ikke trænger til Omtale. Her skal det kun nævnes, at han i sit Forord fremhæver „den mesterlige Maade“, hvorpaa Foersom har ført Shakespeare ind i den danske Læseverden, at han udtrykkelig siger, der ikke er mange Oversættelsesfeil hos

Foersom, og at han anerkjender, „der er Steder, hvor Foersoms Digteraand er brudt saaledes igjennem, at den har fundet det friske og levende Udtryk, der aldrig ældes, og hvor det ikke var muligt at gjengive Shakespeare renere og bedre."

Jeg har nu søgt at vise Glimt af den Anerkjendelse, som blev Foersom tildel. Jeg skal derpaa søge at vise den Modgang, han mødte som Shakespeares Forkæmper.

Han, som vidste, hvor stor Magt og Paavirkning, der ud-gaar fra Scenen, var først og fremmest ivrig for at faa „den store Britte" frem dér. Det er allerede fortalt, at han i 1803 indleverede „Julius Cæsar" til det kgl. Theater. Hans levende Begeistring for dette Digterværk og hans Lyst til selv at spille Antonius deri gjorde, at han satte Alt ind paa at faa det opført. Rahbek understøttede ivrigt disse Bestræbelser og anvendte hele sin Indflydelse overfor Theaterdirektøren Kierulf, der svarede, at naar man begyndte med Shakespeare, vilde man ende med Tiecks „Genoveva". Han erklærede endvidere, at, om det end ikke var, fordi Mordet paa Cæsar og den revolutionære Aand nødvendig maatte udelukke Stykket fra et kongeligt Theater, saa vilde han modsætte sig dets Antagelse, alene fordi det vilde koste mange Penge og dog umuligt, formedelst den forvirrede theatralske Anordning, kunde gjøre Lykke hos et fornuftigt Publikum,

*) Andre rosende Udtalelser om Foersoms Oversættelse af Shakespeare vil man finde i Molbechs »Athene« IX., S. 468—71, i »Kjøbenhavns Skilderi« 1811, Nr. 4 og 5, og i »Dansk Minerva« III. 1816, S. 164.der var vant til at se Skuespil, hvori der fandtes en ordentlig Plan og Gang. Foersom fik sin Oversættelse tilbage, da Direktionen, „hvorvel den erkjendte dens Værd, ei ansaa den for passende til Opførelse paa den danske Skueplads". Man tildelte ham dog i den Anledning en Gratifikation af 50 Rbdl.

Foersom gav dog ikke tabt, og snart lik han en ivrig Medkæmper i Oehlenschlæger. Men Kampen var haard. Selv Rahbek, der i 1809 var traadt ind i Theaterdirektionen, mente, at det nu, da Rosing var gaaet tabt for Scenen, vilde være umuligt at give Shakespeares Arbeider en værdig Rollebesætning, og at man, ved at spille dem daarlig, kunde skræmme Publikum helt bort fra ham. Oehlenschlæger hævdede derimod, at Skuespillernes Mangel paa Dygtighed til poetisk Fremstilling af hans egne danske Tragedier og Publikums Mangel paa Evne til at modtage dem først og fremmest laa i, at han stod saa alene paa Repertoiret ; han forestillede stadig Direktørerne, at, dersom Theatret og han skulde have den fulde Ære og Fordel af hans Stykker, maatte der tilveiebringes et lille udvalgt Tragedie-Repertoire, hvori Skuespillerne kunde komme til livligere at udvikle deres poetiske Aandskraft og tilegne sig en høiere Fremstillingsstil, medens Publikum ved jævnligere Betragtning og Sammenligning vilde faa en renere følelse og mere levende Interesse for det Tragiske. Til at begynde et saadant Repertoire af oversatte Mesterværker foretrak han ubetinget Shakespeare for Sch i 11 er, som, »hvor fortræffelig han end var, let, dersom han blev godt oversat, kunde bestikke med sin Lyrik og sit deklamatoriske, undertiden i det Epigrammatiske spillende Sprog saaledes, at Publikum just derved mere tabte Modtagelighed for det Karakteristiske og Kolossale i de psykologisk dristige Menneskeskildringer, hvorved Shakespeare er den Ægte og Uopnaaelige*, og i hvilke Oehlenschlæger selv i sin tragiske Digtnings første Tid opnaaede sin Storhed.

— Oehlenschlægers og Foersoms fælles ihærdige Bestræbelser bragte endelig Direktionen til at bestemme, at man skulde forsøge med en shakespearesk Tragedie. Men hvilken? De to Forkæmpere mente, at .Romeo og Julie* vilde have været den lettest spillelige og den, der mest vilde have til-talt Publikum; men, da denne Tragedies Stof nylig havde været fremme i Galeottis Ballet af samme Navn og dér havde gjort stormende Lykke, opgav man denne Plan, da man mente, at Publikum nu var træt af dette Stof. Det Revolutionære i .Julius Cæsar“ gjorde endnu stadig dette Værk umuligt i Direktionens Øine, og „Kong Lear“ havde man ikke dygtige Kunstnere nok til at udføre. Man endte saa med „Hamlet“, idet man antog, at den Omstændighed, at Stoffet var taget af Saxo, og Scenen var i Danmark, maatte bidrage til at vække Interesse for dette Arbeide; man mente ogsaa, at det ikke vilde falde til Jorden, naar blot Hovedrollen blev godt udført, og det ventede man, at Foersom var Mand for; han selv havde ikke noget høiere kunstnerisk Ønske end at komme til at spille denne Rolle, „om det saa blot var for en eneste Gang“. — Man anvendte Meget paa Stykkets Iscenesættelse, og jeg har i andet Sammenhæng meddelt, at Foersom i dette Mesterværk feirede sin Triumf.1) „Kong Lear“ fulgte bag efter „Hamlet*, hvilket

blev gjørligt derved, at Ryge, paa samme Tid som Hamlet opførtes, havde debuteret, og med ham kom der en Guldalder for de Tragedier, som Foersom og Oehlenschlæger havde forberedt. Saaledes blev det ogsaa nu muligt at opføre „Macbeth“, hvilket Foersom til Brug for Theatret havde bearbeidet efter Schiller, hvorved der dog var gaaet Meget af Shakespeare tabt. Foersom havde bortkastet dette i den Hensigt at forstærke den theatralske Effekt, men opnaaede kun, at det Hele blev mindre natursandt, og derved krænkede han netop det, som han selv satte mest Pris paa i Kunsten. Netop, som han skulde have optraadt i denne Tragedie, blev han syg, og „Macbeth“ blev givet til Benefice for hans Efterladte. Han havde imidlertid ved dette Værk ført et dræbende Slag mod Ifflands og Kotzebues Arbeider, hvis Boller han saa ofte havde vaandet sig ved at udføre.

*) I sine Udtalelser om hans Oversættelse af »Hamlet« siger Molbecli: »Det er vanskeligt at sige enten hans Ildforelse af denne Rolle eller af Oversættelsen var mest smagfuld og gjennomtenkt, eller hvilken der mest vidnede om Bejeistring og dyb Følelse af det sjældne Kunstværk.«Ved sin Begeistring for Shakespeare skaffede Foersom sig Fjender i mange af dem, der syntes evig godt om den Literatur, Samtiden svælgede i. Jeg skal dvæle lidt udførligere ved en enkelt Episode i denne flersidige Kamp. Det var sin gamle Beskytter Thomas Thaarup, hvem Foersom, vist meget mod sin Villie, havde gjort ærgerlig, ja, mere end det. H. C. Sneedorf siger om Thaarup:

Hans Tale er hvas som Biens Braad,

hans Viser er som dens Honning;

det er jo ogsaa en bekjendt Sag, at, ligesaa idyllisk og mildt som Thaarup kunde synge, ligesaa sarkastisk og haardt kunde han tale. Ved sin Oversættelse af Fr. Buchholz’s Skrift „Moses og Jesus' havde han i 1813 rettet et stærkt Angreb mod Jøderne og fremkaldt den saakaldte „Jødefeide". I 1816 fortsatte han denne Strid ved en Oversættelse af Fr. Riihs „Over Jødernes Fordringer paa tysk Borgerret", og ved et af ham selv forfattet Tillæg til denne Bog kom han i heftig Strid med M. L. Nathanson. I dette samme „Anhang* angriber han indirekte Foersom for dennes Oversættelse af Shakespeare. Den store engelske Digter beskyldes for at fremme Overtro, at frembringe mystisk Virkning ved Spøgelser o. s. v., at bruge anstødelige Udtryk, der vel kunde tilgives i en Forelæsning for Jordemødre, men ingenlunde i Sørgespillet, o. s. v. — Læser man disse bomerede Udtalelser, kommer man til at istemme Rahbeks Dora om Thaarup, at denne Poet ikke var nogen stor Ven af Meningsfrihed1). Foersoms første Svar til Thaarup fremkom paa en Aftenunderholdning, hvor han med stor Begeistring foredrog S c h i 1-lers „Shakespeares Skygge', som han selv havde oversat. Den mandige Veltalenhed, hvormed han var Tolk for sin Yndling Schiller, vandt Publikums udelte Bifald, og han tik saaledes Bevis for. at han havde en samfølende Skare bag sig. Han nøiedes dog ikke med denne Demonstration,

*) R.'s Erindr. IV., S. 436. At der her med den omtalte Theaterdirektor er ment Thaarup, véd jeg af en haandskreven Note i Werlanffs Exemplar af denne Bog.men indrykkede snart efter i Molbechs „Athene“ et anonymt „Sendebrev fra William Shakespeare i Elysium til Thomas Thaarup i Smidstrup'.1) Han begynder med snertende at sige, at han i sit Elysium befinder sig bedre end paa Jorden, endskjøndt han — Gud være lovet — ogsaa dér befandt sig meget godt og aldrig led af den fæle Knurresyge, hvormed man kun forsurer sig selv og andre Livet.2) Han fortæller dernæst om, hvorledes han i lang Tid efter sin Død var bleven betragtet som en Galinand, der vel havde Fantasi, men hverken Kundskaber eller Smag; da var det, at David Garrick pudsede ham op, „saa pæne Folk kunde tage ham i Hænde". Han siger, at mange af hans lærdeste Landsmænd („langt lærdere end Du, gode Tom!“) have lagt deres Hoveder i Blød for at fortolke ham, og ved deres ægte Kritik og Studium have formaaet at tyde Meget rigtigt. Han siger: „Være Alle tilpas, kan Ingen, ikke engang Du selv, Tom; og det kommer mig for, som om Du stundom ikke engang er Dig selv tilpas“. Der peges nu paa, hvorledes Thaarups Afgud Voltaire3) ogsaa havde haanet Shakespeare, men dog ikke var tykhovedet nok, til ganske at ringeagte hans Arbeider, nei, han kjendte dem nøiere end Thaarup gjorde, nøie nok til at frygte dem, og han var derfor uædel-snu nok til at søge at hæmme hans Indførelse paa Fastlandet, til Straf for hvilken Ynkelighed og Usselhed han nu i Elysium maa høre hans Tragedier. Thaarup beskyldes for at kjende Shakespeare meget lidt, hvorimod han kjender sine Fransk-mænds Arbeider. „Var det nu ikke vel sildigt for Dig, og Du gad være over det, vilde jeg

raade Dig til at lære at kjende dem blot en Smule for at se, at Din Voltaire ikke bluedes ved at laane Guld hos mig, aldenstund han udskreg mig for en Stodder. I det Land, hvor siden Tysk-Franskmanden Wieland amputerede mig, opstod imidlertid brave Folk, som læste og forstod mig, før de brød Staven over mig

*) Th. eiede, som bekjendt, en Bondegaard i Smidstrup ved Vedbæk.

’) Thaarups Umedgjerligbed og ubehagelige Selviskhed har man mange Vidnesbyrd om, navnlig paa den Tid, han var Theaterdirekter.

3) Han havde oversat V.s »Mohamed*.eller paa Gadedrenges Vis pegede Fingre ad mig, fordi min Dragt fra fremmed Land var dem fremmed. Gider Du være over det, saa tag engang i Dit ensomme Smidstrup eller Tristrup Lessing frem, samt Herder, Goethe, Garve og slige gamle Svende, og læs dem; thi de Nyere, tror jeg, Du, ulæste og ubesete, vil fordømme.') Naar Du har læst de ovennævnte Skribenter, vil Du maaske dømme mildere om mig. Dog, hvad siger jeg? Dømme! Du kan jo slet ikke

dømme i en Sag, hvori Du er aldeles ukyndig--Overalt,

hvorfra kjender Du mig, Tom? Mit særegne gamle Sprog

er det desværre nu for silde for Dig at nemme--Du

kjender mig af Om- og Be-skærelser, hvori min Aand og den

Form, som omgiver den, ihjelslaaes--Sandelig, Tom, jeg

tror, at Du ---snakker i Taaget om mig — —

„Var Du, Thomas Tliaarup, nu et af de sædvanlige Smaa-væsener, som i Krogene pukke imod mig, vilde jeg ikke værdige Dig et Ord. Men, da Du er en med Rette hædret Mand og Digter i Dit Fødeland, som jeg troer at kunne, uden Feil, sige, at jeg var i mit, saa mener jeg, vi To kan nok tale sammen. Jeg gider nok have Din Agtelse, Tom, endskjøndt jeg frygter ikke Dine Angreb, selv i Spidsen af en Hær Voltairianere; jeg frygter dem saa lidt, som befæstet Mur frygter Papirskugler af Hyldeplaffert.* Han udvikler nu, hvorledes Thomas og han alligevel ere ganske forskjellige Væsener, da han aldrig engang drev det til at blive „Kafé-student*, og hvorledes Thomas' Udviklingsmidler have været langt rigeligere end hans, hvorimod hans Forfatterskab maaske kan siges at være noget ubetydeligere. „Men — som sagt — Du er en anderledes Karl end jeg, og Du giver mig en haanende Affeielse . . .“ Idet nu Thaarups Udtalelser om de enkelte shakespeareske Arbeider gjennemgaas, hedder det f. Ex.: „Din Tale 0111 min „Kong Lear* er langt fra at være „hvas som Biens Braad*, den er sløv, og Lyden deraf ligner den dovne og dorske Vandbies Brummen ... Du er ikke blot ukyndig, men Du er grov. — — Dit Udtryk om „Forelæs-

*) Tliaarup yndede ikke Goethe og Sch i 11 er og stillede sig som bekjeiidt paa Baggesens Side mod »Tylvten«.ninger for Jordemødre" skjænkes Dig. Jeg veed, at Naturen, idet den gav Dig et ædelt Pund, dog nægtede Dig Vittighed, idetmindste den, I kalde attisk; jeg véd endvidere, at det, Du hos mig anser for Vittighed, meget ofte er blandet med Ideassociationer om Ting, som vel kunde gjøre godt paa Dine Marker i Smidstrup, men i Munden ere de næppe „sødere end Biens Honning".

Dine saakaldte Vittigheder kjender jeg endel af. Jeg har aldrig fundet en thaarupsk at være voltairisk, og jeg har kun fundet én voltairisk Ikke-Vittighed (et Indfald) at være thaarupsk, den nemlig, at han sagde om mig, at jeg var en uhyre Møgdynge."

Om „Jødebøgerne" siges der, at han paa dem ødsler sit ædle Pund og sine sidste Dage, som kunde anvendes saa hæderfuldt; han har skrevet smukke Digte, hvis Samling og Udgivelse det vilde være ham værdigere at anvende Tid paa, end paa en fri Afskrift af en Farce, som har ærgret Jøderne.

Det meget lange og ofte meget bidende Sendebrev ender saaledes:

»Og nu for denne Sinde: Farvel! — Dog endnu et Par Ord! Fer anstillede jeg Betragtning over Forskjelliglieden imellem os To; lad mig nu anstille dem over Ligheden. Jeg var en agtet Mand og Digter; saa er og Du. Jeg var i

sin Tid Meddirektor ved Theatret; saa var og Du. Jeg slap Theaterroret for en Del; Du slap det ganske. Jeg drog til Stratford ved Avon; Du drog til Smidstrup ved Sundet. Og lign mig nu videre i Fol-gende: Jeg skrev Skuespil og Digte i Stratford; gjer Du ligesaa i Smidstrup! Jeg kom kun til Hovedstaden i Terminerne for at hæve Penge; gid Du stedse i samme Ærende maa se Din Hovedstad! Jeg var, om ikke altid munter, dog aldrig knarvorn; gid Du maa kunne sige det Samme! Og nu til allersidst: Jeg plantede engang et Morbærtræ, som overskyggede mig venlig i Livet og overlevede mig; gid nu Lavrbærtræet og Borgeregen, Du har plantet, maa vennehuldt overskygge Din selvgraa Tinding, og forst sent tjene deres Blade til Krans paa Din Grav! — Farvel, Tom!

Hilsen og Broderskab.

William Shakespeare.«

At det forholdsvis kun var Faa, der delte Thaarups Shakespeareantipathi fremgaar maaske bedst af det Faktum, at Foersom især ved sin Fordanskning af den store engelske Digter vandt det danske Publikums literære og kunstneriskeSympathi. Vi eie flere Samtidiges beundrende Udtalelser for dette hans Værk, og af unge danske Digtere fra denne Periode, som det vides, at Foersom havde Indflydelse paa ved sin Oversættelse, nævner jeg Henrik Hertz og Breda hl. Den Første af disse gjorde Bekjendtskab med dem et Par Aar, før han blev Student (altsaa vel 1815), og de indvirkede stærkt paa ham i hans Brydningsperiode. Bredahl, som ofte ligner Shakespeare i den Grad, at han derved mister sin egen ellers saa store Selvstændighed, kunde ikke selv Engelsk; det var Foersoms Oversættelse fra 1807 og i alle de følgende Aar, som vist nærmest kan siges at have vakt B r e d a h til digterisk Selvbevidsthed som en Aandsfrænde af Shakespeare.

En af den danske Literaturs ædle og fine Granskere og Fortolkere, N. M. Petersen, hilste, kort efter at anden Del af Foersoms Oversættelse var udkommen, den velkommen i et Poem1), hvori han høit begeistret priser det Digterpalads, Shakespeare har reist; Digtet begynder saaledes:

Hin Bygning hist til Skyen naar, og fast som Dovrefjæld den staar; skjondt rundt omkring den Lynet tindrer, som stobt af Malm den Lynet hindrer at tænde; men den luer selv: en farveblandet Straaleelv udvælder af dens blanke Sider, naar Maanen tavs forbi den glider.

Hin Bygning reiste Shakespeare hist i Bretland. Nu han sjunger vist i Himlens Borg; men Vise kvæde hans Sang paany, og Ædle græde.

Man har vel Ret til at sige, at Foersoms Oversættelse ikke har været uden Paavirkning paa nogen poetisk dansk Sjæl, som i dette Aarhundredes første Halvdel har givet sig af med Lileratur; og vi kunne Alle istemme N. T. Bruuns Ord om ham:

Se iAthene* VII., 360, umiddelbart efter Foersoms »Sendebrev* til Thaarup.Forgjæves har Du ikke levet,

Du Ven i Ned, Du Mand i Raad!

Selv har Du Dig Dit Minde skrevet:

Den danske Shakespeare er Din Daad! —

Foruden denne berømte Oversættelse havde Foersom i 1808 leveret til Maanedskriftet „Iris og Hebe“ Thomson s „Hymne til Aarstiderne", og senere oversatte han dennes „Foraaret" og „Vinteren"; for Theatret oversatte han 4 forskjellige Skuespil, og spredte rundt omkring, nu samlede i hans Digte, findes forskjellige Oversættelser efter Lessing, Herder Goethe, Schiller, o. s. v. — Han har udgivet 2 Tlieater-kalendere for 1805 og 13 og Poetisk Lommebog for 1813; alle disse indeholde en Samling tidligere utrykte Digte af danske Forfattere samt endel Oversættelser, som Foersom selv har besørget, og som vidne om den dybe Grundighed, hvormed han satte sig ind i Alt, der vedrørte hans Kald som Skuespiller. Sammen med Rahbek udgav han i 1811 to Hefter af et Tidsskrift „Theone", og paa egen Haand „Læsebog for Døtreskoler" I—II, 1813—14, samt en Samling af Anekdoter, Indfald, Karakter-Træk og Tanker, 1812. Udgivelsen af en Bog som denne sidste har — som vel ogsaa flere af Theateroversættelserne f. Ex. — mest været fremkaldt af økonomiske Hensyn.

VI.

Foersoms dobbelte Virksomhed som Skuespiller og Forfatter bragte ham i mangesidig Forbindelse med Skuespillere, Digtere og Mæcener. Det vil formentlig have sin Interesse at vide lidt Besked om hans Forhold til forskjellige af disse.

Ingen udenfor sine Allernærmeste satte han saa høit som Rosing, hvem han — trods det, at han nok kunde se Feil hos ham — kalder „sit Ideal, sin evig elskte Mester, Lærer ogVen"; til Gjengjæld kalder Rahbek Foersom forRosings ypperste mandlige Discipel, hans Yndlingsdiscipel. Rosing var Foersoms kunstneriske Raadgiver. Saa ofte Foersom i tidligere Aar havde spillet godt, tiltalte Rosing ham altid „fyrigen og frydeligen" med „Søn" og „Du", hvilket ellers ikke var Tilfældet. Det var Foersom en stor Sorg at seRosing biive saa syg, at han ikke længer kunde betræde Scenen. Foersom paakaldte ham dog endnu som Tilskuer; da han nemlig i 1808 begynder paa sine „Deklamatorier", skriver han følgende Brev:

S. T.

Hr. Instruktor Rosing.

Min elskede Lærer, Mester og Monster!

De har ingen Feber niere, har vores Alles Lærerinde og Mesterinde1) iaftes sagt mig: derfor tor jeg hede Dem om at hædre, at opmuntre Deres Lærlings svage Forsøg med Deres Nærværelse paa Søndag; — af Deres Godhed tor jeg haabe min Bøn opfyldt. —

Om dette Deklamatorium — om min Hensigt og Udsigt, kort sagt: om det Heles Tendens skal jeg gjøre Dem — og kun Dem, min kjære, elskede Mester! — Regnskab, saasnart den Krampe, hvori jeg i disse Dage gaar, er forsvunden. Sundhed og Lyksalighed være

over min elskede Lærer!

Det onsker Deres evig erkjendtlige Discipel P. Foersom.

At Rosing gav Møde og glædede sig, tør vel antages, og ved Forestillingens Slutning fremsagde Foersom en af ham selv digtet Epilog, der begyndte saaledes:

Hvis Skjønhed Du, mit Værk, besad som Villie,

Du torde dristig vove at gaa frem

for Kunstens Ynder og for Kunstens Dommer!

Jeg føler Alt, hvad dristig jeg har vovet; jeg føler Alt, hvad ærlig jeg har villet; jeg foler — ak — hvor Lidet jeg har naaet.

Men — ingen Kunst udspænder sit Paulun

i Dalen; heit paa Fjeld staa Kunstens Templer,

en evig Morgen straaler over dem

og lokker Hver, som ei alt aarle mat

ved Staven kraft- og modlos hjem sig sniger,

opad, did hvor kuns faa Udvalgte naa,

dip op, hvor Roses store Skygge staar

omstraalet af sin Glorie, did op,

hvor Rosing, Du, mit Monster, elskte Mester,

paa Templets lyse Tinde staar urokket,

omfavnt af Nords gjenfodte Melpomene,

som barnløs — barnlos græder ved Dit Bryst!

Da Bosing den 5te Decbr. 1812 havde Benefice paa det kongelige Theater, fremsagde Foersom en, ogsaa af ham selv forfattet, Epilog, hvori det hedder til Publikum:

') Naturligvis Madam Rosing. Peter Foersom.Saa høitidsfuldt randt denne Aftenstund — o, mer end hoitidsfuld! Thi Du gjensaa den Uforglemte, Uforglemmelige:

Din Rosing! — — Billigt Vemodssavn, o fyld i denne Stund hvert ædelt Blik omkring mig; men lad umandig Klage ei vanhædre den Helt, der blødende, men lavrbærkronet, uovervunden sidder paa sit Skjold.

Dog kommen er jeg ei at prise Den, hvis Yærker høit lovprise ham som Mester!

Mit ædle Folk! Du bar i kjærligt Minde,

Du følte tidt den tabte Kunstners Savn: vel muligt, Manges Spor skal her forsvinde, men aldrig — aldrig glemmes Rosings Navn.

Foersom fuldendte sin Hyldest, da han, efterat Publikum høi-lydt havde sendt Rosing sin Hilsen, i Spidsen for sine Kunstfæller og under Jubel fra Tilskuerpladsen bar ham fra Skuepladsen ned til hans Paaklædningsværelse.

I 1812 skrev Foersom i sin Theaterkalender en smuk Karakteristik af Rosings nylig afdøde geniale Datter Emilie, og Digtet: „Ved en ulykkelig ung Piges Grav“ *) er ogsaa skrevet over hende2).

Iblandt de andre Skuespillere stod Stephan Heger og dennes Hustru Foersom nær. Hende kaldte Rahbek „hans Tvillingsøster af Aar som af Aand“. Disse Tre dannede et Trekløver, som først af Alle bar Oehlenschlægers Tragedier over Skuepladsen. Med Lindgren levede og omgikkes han meget og venskabeligt, ligesaa med Eegholm, og i sine sidste Aar kom Saabye ofte i Huset hos ham; ved hans Død sørgede Foersom over ham som en kjær Kunst-broder. Schwartz kunde han ikke lide, og mellem ham og Ryge var der allerede lige fra dennes Debut ikke noget godt Forhold, hvilket synes at have været Publikum bekjendt. Overskou fortæller saaledes: „Ryges anden Debut som Hakon Jarl var ansat til den 7de Mai; men om Formiddagen paa Generalprøven blev han ved egen Uforsigtighed i tredie

*) Se Foersoms Digte I., S. 140—41.

*) At det er Emilie Ros in g, dette Digt behandler, ser jeg Bevis for i s Dansk Literaturtidende« 1819, S. 549.Akts Slutningsscene saaret af Foersoms Sværd. Strax udbredte sig Rygter om, paa den ene Side, at Saaret — soni Sandhed var — kun bestod i en ubetydelig Rift, paa den anden Side, at der under dette Uheld stak en Kabale, hvorved en farlig Medbeiler skulde gjøres udygtig til at betræde Scenen. Om Aftenen, inden Dækket gik op for „Herman v. Unna". der hurtigt maatte skaffes paa Benene som Modstykke, freni-traadte Foersom og underrettede Publikum om, at Skaden, der var sket ved hans Sværd, men uden hans Skyld, for-haabentlig kun for nogle Dage vilde forhindre Ryge fra at optræde. Den taabelige Snak om et blodigt Anslag mod Debutanten holdt sig imidlertid lige til hans Optrædelse.“

Sligt var Foersoms inderste Natur lige saa fremmed som modbydeligt. Han foragtede „den evige Sladder-Kloak, der løber i mange Retninger fra den bundraadne Skueplads". Det syntes ham ofte. som om alle Menneskehjertets Furier: Nid, Efterstræbelse, Klaffersyge, Skadefrohed og mere deslige vare løsladte paa Theatret og rasede dér, og paa dette Sted troede han ikke sjældent at bemærke Et og Andet, fra hvilket det bedre Menneske maatte bortvende sig med Foragt og Afsky. Kun Enkelte, paastod han. forstod at holde sig løftede over „Pølen" — med hvilket Navn han betegnede alt det i Tænkemaade, Sæder og Adfærd ham saa Forhadte, der her syntes ham at vise sig. Ved sligt Theatervrøvl udbryder han: „Kunde jeg foragte mine Kollegaer mere, end jeg gjør, og kunde jeg hade dem, som jeg daglig beder Gud bevare mig for, saa maatte Sligt bringe mig dertil." Og dette Theater-uvæsen ærgrede ham saa meget desto mere, som det beskæmmede hans Stand, den, han selv satte saa høit i Ære, og som han paa alle Maader søgte at løfte opad. Ganske vist var der dengang iblandt Skuespillerne en anderledes

dannet Tone, end da Ros in g s kom til Theatret, og netop dette Ægtepar havde jo meget store Fortjenester i Retning af at have hævet Tonen og Aanden dér. Man saa nu i de bedste Kredse Schwartz, Frydendahl og Saabye, ikke at tale om Hegers og flere Andre. Men der var dog stor Forskjel paa Skuespillernes Dannelse, og iblandt disse samlede der sig en aristokratisk Klike af dem, der vare Studenter, af hvilke der ikke fandtes mange. Londemann, Clementin ogRose havde været det, senere Rosing og Preisler, nu Lindgreen, Heger, Eegholm, Ryge og Foersom. Overskou siger: „Det manglede ikke Heger og Foersom, der med Rette kunde gjøre sig til af mange Kundskaber og et lyst Hoved, paa Villie til ved kold Tilbageholdenhed og studse Svar at lade de Ustuderede mærke, at de holdt sig for gode til kammeratlig Omgang med dem; men Fryd enda his fornemme Nonchalance og bidende Vittigheder saavel-som Knudsens drøie Spot over „Stympere, der satte Næsen i Sky mod Kunstnere, hvis Skoremme de maatte ønske at blive værdige at løse“, ydmygede dem snart til at vise mere Omgængelighed. Da imidlertid baade personlig Avind og Kunstnemid maatte skaffe sig Udtryk, saa fremkom dengang en maliciøs stiklende Tone, hvori man smilende og i de artigste Talemaader sagde hverandre de bitreste Spydigheder. Den Overlegenhed, som især Frydendahl, Foersom, Lindgreen og et Par Damer viste, at denne Tone gav mod Hidsighed og Brutalitet, skaffede den snart en vid og dyb Udbredelse i Personalet.4 Den Simpelhed, der ytrede sig i Kunstnernes Fraterniseren med alle Udenforstaaende, som nærede en ussel Forfængelighed ved at komme i Lag med Scenens Udkaarne, jog Foersom langt bort, saa at han, naar kan kom fra Theatret, hurtigst muligt gjemte sig i sit Hjem. Han havde heller ikke megen Tid at spilde bort; thi hans Kræfter vare svært optagne. Saaledes skriver han i 1813 til Oehlen-schlæger: „Direktionen synes at tro, at, fordi jeg er et punctum saliens, som bevæger sig i Legen, kan jeg med Et være en fuldvoxen Frø, som hopper i det Grønne. Den ene store Rolle befales mig efter den anden.“ Og til Sander skriver han i Jan. 1810: „Den gruelige Mængde Vers, der i denne Tid spøger i mit Kranium, volder, at jeg mangen Gang knap véd, om det er et Hoved, der sidder paa mine Skuldre, eller en Bikube, der vil sværme næste Dag.“ Kort efter skriver han i et andet Brev til Samme: „Jeg har næppe været Herre over én Time i den sidste Tid, da jeg, foruden at spille tre Roller i forrige Uge, maatte lære Axels store Parti. “ Dette betydelige Arbeide blev saa meget vanskeligere, som hans legemlige Kræfter ikke vare mange. I 1813 skriver han til Oehlenschlæger: „Jeg spillede igaar en meget lang ogtrættende Rolle og er idag som en værkbrudden Mand“ og senere i samme Brev: »Jeg befandt mig høist slet, slettere efter enhver Anstrengelse paa Scenen, og hørte ideligt efter de Roller, jeg spillede, saa samvittighedsfuldt og skikkeligt jeg formaaede, Dagen efter, at »det var jammerligt, man kunde mærke noget Krøblingeagtigt i alt mit Spil“.“ Det kan saaledes, naar alt det nu Anførte tages i Betragtning, forstaas, naar han den 31te Januar 1810 i det før citerede Brev til Sander skriver: .Sandelig, jeg foer gjerne til det Punkt af Jordkloden, der ligger lige under Theatret, naar ei en talrig Familie, lig en Navlestreng, bandt mig stærkt og naturligt til det satt-, marv- og kraftløse Theaterlegeme.“ Han havde da ogsaa tiere Gange havt i Sinde at forlade Skuespillerbanen. Det er tidligere fortalt, at han i den allerførste Tid, han var ved Theatret, nærede saadanne Planer; i 1807 var atter dette Ønske særdeles levende hos ham, og iblandt hans Papirer fandtes en Ansøgning om Afsked, dateret 1814. Maaske har han endnu senere næret den samme Plan. „Deslige Ønsker vare altid hans ramme Alvor, Følger af modent Overlæg, og aldrig ytrede han dem for derved af Theatret at tiltvinge sig bedre pekuniære Kaar.“ Han tænkte sig da navnlig Undervisning i Engelsk som sin Udvei. At Publikum kjendte denne hans Ulyst til Theatervæsenet, fremgaar af et almindeligt Rygte om, at han vilde tage theologisk Embedsexamen og være Præst. Herom skriver han den 3die Marts 1811 til sin Moder: „Dette Rygte har her i tiere Aar gaaet og støtter sig maaske derpaa, at jeg meget ofte kom i Selskab med den forrige Biskop Balle og kjender ogsaa og samles ofte med vor nuværende Biskop Munter. Det har aldrig været min Idé. Skuespilleren vilde ikke klæde paa Prædikestolen som Præsten ikke paa Theatret. Naar den Tid kommer, da jeg føler, min Kraft svækkes, da har det vistnok været og er min Idé at træde tilbage og søge Ro paa en anden Bane, om muligt; men hvilken, véd jeg ikke; thi jeg maa rimeligvis aabne en for mig; dog — den theologiske bliver det aldrig.*

Det bør tilføies, at Foersoms Forhold til Theaterdirektionen i den første Tid efter Wal tersdorffs Afgang var venskabeligt. Overhofmarskalk A. \Y. Hauch, der var Chef fra 1801 —1811, hædrede altid Foersom med Tillid og Bevaagenhed,og de daværende Medlemmer af Direktionen, Professor Kj er ulf og Kammerherre Sames, vare ham ogsaa meget velvillige. Efter Hauch fulgte Kammerherre Holstein som Chef med Rahbek og G. H. Olsen

som Medlemmer af Direktionen. Det synes i Begyndelsen af denne Periode at være gaaet i den bedste Forstaaelse for Foersoms Vedkommende; han blev endogsaa i dette Aar fri for at betale Omkostninger ved Theatret, naar han holdt Deklamatorier. Det var ogsaa Foersom, der stod i Spidsen for en Takadresse til Theater-styrelsen med Udtalelser om „alle dens talende Beviser paa Humanitet, Liberalitet og ædel BestyreIses-Aand“.

Senere under denne Direktion havde Foersom i 1816 Grund til at beklage sig. Han søgte om den ledige Plads som Instruktør, men »uagtet hans almindelig erkjendte Værd som Videnskabsmand, Kunstner og Menneske” bragte Direktionen ham ikke i Forslag, da man maatte tage Hensyn til „saadanne Kunstbrødre, der med lignende Fortrin havde et betydeligt Antal Tjenesteaar forud“. Det var Frydendahl, som blev begunstiget; om haii som „Menneske" kunde maale sig med Foersom, skal her ikke afgjøres; at han derimod ikke havde noget Særligt med Videnskaben at gjøre, er vist. Denne Tilsidesættelse gik Foersom nær, da han følte sig skikket til dette Embede og havde gjort sig megen Umage for at faa det. — Om sin personlige Optræden overfor Overordnede siger han selv: „Jeg kan have begaaet mangen Synd paa min Theaterbane, men altid har jeg været en Hader af Insubordination, især den aandelige, og aldrig har jeg sagt: „Jeg vil ikke spille en Rolle," ikke engang den elendigste i de sletteste Oversættelser."

Sin almen literære Interesse kunde Foersom ikke faa tilfredsstillet i Omgang med sine Kunstfæller paa Scenen. „Endog for Mænd som Rosing og Schwartz vare Bøger, Samtaler, Erfaringer og Begivenheder blot for saa vidt interessante, som de angik eller kunde anvendes paa Theatret." Stephan Heger var en af Undtagelserne i saa Henseende. Betegnende er det, naar Foersom i Januar 1810 skriver til Sander: „Subskriptionsplanen paa „Theone" har jeg den Ære her at tilstille Hr. Professoren. Jeg har ei fremvist den for mine Brødre ved Theatret; thi jeg lever ei og kan ei levemed dem, og, for saa kort som muligt at aande Luft med dem (et Far undtagen), farer jeg fra Byen til Citadellet1), og derfra til Vestervold.“

Blandt hans første og betydeligste literære Venner fra Ungdomstiden hæver Oehlenschlæger sig høiest op. Deres Møde ved Theatret og deres Forberedelser til Komediespiller allerede tidligere omtalt. I Foersoms Stambog har Oehlenschlæger i denne deres første Bekjendtskabs Tid skrevet følgende hidtil utrykte Digt2), der ligesom antyder Programmet for hans senere poetiske Virksomhed:

„O. Heimdal, flux med Gjalderhornets Torden mod Asgaard ham, den hvide Olding, kald, den gamle Gud, der var berømt i Norden som Asers viseste og bedste Skjald!

Ja, Braga, Gud for Skjaldekunstens Sønner i gamle Danien, o, hør paa mig. en Yngling, som Dit store Værd paaskjønner, og som med Ærefrygt paakalder Dig!

Ei vil jeg kalde Grækers blide Muser, men Nordens gamle, barske Gud, ja, ham, der sidder ved den hvide Fos, som bruser i Nattens Mulm. ved Storm og Hundeglam.

Han spotter Skjul og Storm og mørke Taage, han haaner lune Tempel, Kvinderøst; paa nøgne Fjeld, dér ser jeg ham at vaage, naar Nattens Sne bedækker haarde Bryst.

Da Stormen i de hvide Lokker vifter, og Harpen slaar den gamle, runkne Haand; skjønt sjunger [han] om Heltenes Bedrifter, og høit opstiger Bardens store Aand.

Først sang han: Odin, Thor og alle Guder og Balders Død og sleske Lokes Fald, ham, som ved Klipper bunden rædsomt tuder, til Bagnaroker ham forløse skal.

*) Hvor han dengang boede.

) Sikkert fra Foraaret 1798, da dets Plads er mellem to Blade, daterede 16de Mai 1798 og »i Mai 1798.Saa sang han Skjold og denne Kæmpes Sønner og Odder stærke og saamangen Mand, som har fortjent, at Braga ham belønner, fordi han var en Hæder for sit Land.

Saa sang han store Knud og Tveskjæg, Hagen og Einar og saa mangen tapper Svend og Odelsmand, som under Vaabnets Bragen beviste, at de vare danske Mænd.

Og siden sang han yngre danske Kæmpe som Juel og Tordenskjold og Adeler, som fore frem med græsselig Ulempe og viste, at de vare Sangen værd.

Og saadan vil Gud Braga evig sjunge, saalænge Helte er i Dan og Nord; hans Kvad vil over Norges Klipper runge og sig udsprede paa den hele Jord.

O, Braga, Du, som aldrig mig vil sjunge, fordi jeg ei fortjene kan Din Sang, o, rør min svage, uerfarne Tunge, og før min Haand til Harpens blide Klang!

Ei vil jeg synge Kæmpens Kamp og Seier, jeg hylder Fred, jeg synger Venskabs Huld; ja, Braga, jeg en ædel Frænde eier, som elsker mig, og som er tro som Guld.

Og Venskab var jo agtet høit i Norden, endog naar Du om Kamp og Bane sang, naar Dalene gjenlød af Krigens Torden og Sværdene paa blanke Skjolde klang.

Opsving min Aand paa Din Begeistrings Vinger i høien Sky, som Odin svang sit Sværd, og led min Haand, at jeg min Frænde bringer et Kvad ved Harpens Klang, som er ham værd."

Saa bad jeg under Ly af gamle Ege til ham, der sad ved Granens stærke Rod, som monne paa den vante Harpe lege, naar Nordens Mænd udøste Fjenders Blod; hans hvide Skjæg, som naaede til hans Bælte, det flagred i den barske Nordenvind;skjønt sang han om de gamle danske Helte, og ved hans Kvad oprørte sig mit Sind.

Af hellig Varme blussed mine Kinder, ned af den gamle Eg jeg Harpen tog; min Kvad var ei et Haan mod feige Fjender, for trofast, ædel Ven jeg Harpen slog.

„O, Foersom," sang jeg, „ei kan disse Strænge fortolke, hvad jeg føler for en Ven; ei Hjærtets Følelser formaar at trænge sig ind i Harpens Klang og hæve don.

Jeg elsker Dig! Nu vel, hvi skal jeg nøle med det at prøve, som jeg ei formaar, jeg kan ei tale, Ven, men jeg kan føle!

Nu vel, stiltiende jeg Harpen slaar.

0, lad de raa, men melankolske Toner fortolke Dig, hvor kjær Du er min Sjæl, at der imellem alle Jordens Zoner kan Ingen mene Dig det mere vel; at ved Dit Bryst jeg ønsker kun at smage al Jordens Fryd og dele den med Dig, og at, min Ven, Du alle Dine Dage vil huldt og trofast altid elske mig.

Da vil jeg freidig Kummer gaa imøde og bære Skjæbnen, som mig Gud den gav, og tænke: „Hvis Du før Din Foersom døde,

„da vil han fælde Taarer paa Din Grav."

Adam Oehlenschlæger.

Det synes, at Oehlenschlæger har holdt mere af Foersom end omvendt. Der var alt tidligt smaa Brydninger imellem dem. Oehlenschlæger fortæller fra deres første Ungdomstid: „Engang var jeg med Foersom og [Lauritz] Kruse paa et Sted, hvor der skulde drikkes dygtig. Punsche-bollen blev sat dampende ind paa Bordet, duftende indbydende, og Foersom begyndte — i mine Tanker altfor begeistret at rose Punschens Fortræffelighed. Uden at sige et Ord, kastede jeg mit Lommetørklæde i Punschebollen. Foersom sagde: „Det er puerilt.' Jeg tog det aldeles rene, hvide Tørklæde, som svømmede let ovenpaa Bølgerne, ud af Bollenigjen, viste de Andre det og sagde, jeg havde kun gjort det for at forskrække Foersom; Punschen havde ingen Skade lidt. Derpaa bukkede jeg og gik min Vei." — Forholdet mellem dem blev aldrig brudt, men holdtes dog ikke intiml vedlige. I 1813 skriver Foersom og takkerOehlensehlæger for hans „Digtninger" og „Ludlams Hule", „med hvilke han skal holde en herlig Sabbath", og takker ham endvidere for det henrundne Aar og ønsker ham al den Glæde, et sønderrevet Fædreland ikke kan skjænke; han slutter med at sige: „Du maa være vor Tyrtæus: syng Liv i os, og væk igjen det begravne Danmarks Høihed. Ingen uden Du kan det!" I 1815 skriver Oehlenschlæger til ham: „Jeg har altid vist Dig en personlig uhyklet Hengivenhed. Hvor er det muligt andet, end at Shakespeares fortræffelige Oversætter, Cor-reggios, Hamlets og saa mange andre Rollers værdige Fremstiller maa være elsket af en Digter, hvis Hjerte

er aabent for alt Skjønt, om endogsaa ikke kjære Ungdomserindringer bandt ham til ham. At jeg ikke er lige indtagen af Alt, hvad Du gjør, det kan ikke opirre Dig; dersom vi oftere talte sammen, vilde det maaske undertiden lykkes mig at overbevise Dig om Et og Andet; maaske vilde Du ogsaa overbevise mig. Jeg har gjort mange Forsøg paa at staa i et nærmere Forhold til Dig; men Du har stedse trukket Dig tilbage. Dette siger jeg ikke som en Bebreidelse, men kun for at undskylde mig, hvis min Adfærd mod Dig paa den senere Tid skulde synes Dig fremmed. Det er Dig, som først blev den Fremmede, og ikke mig. I Forsikkring altsaa om min uskrømtede Hengivenhed og Høiagtelse underskriver jeg mig som altid: Din Ven A. Oehlenschlæger." — Herpaa svarer Foersom: „Jeg har — oprigtig talt — i Dig stedse troet at se, og stedse beundret mere i Dig, del Sønderknusende i Din Buonaroti, end jeg har troet at finde det skjønne Menneskelige, Du saa henrivende lader Din Giulio nævne i Anledning af Correggio. Men jeg er henrykt ved nu at tro, at jeg har taget feil. " Dette er skrevet et godt Aar før Foersoms Død. Da denne indtraf, var Oehlenschlæger paa Beise i Udlandet, saa han fik ikke skrevet noget Mindedigt over sin Ungdomsven; men da han forfatter sit „Levned", slutter han Omtalen af Foersom med følgende Ord: „Mit Hjerte røres,idet jeg nævner og mindes ham ... Fred med Dit Støv, gode Foersom! Jeg gjemmer endnu det Exemplar af Din Lear og Romeo, hvori Du har skrevet: „Til William Shakespeares Tvillingbroder*. Jeg er stolt af, at Du sagde mig det."

Rahbek mener, at han har kjendt Foersom allerede fra den Tid, da denne havde med Boghandler Poulsens Forretning at gjøre. „Vort egentlige nærmere Bekjendskab skriver sig da allerførst fra Sommeren 1801, da vi begge stod Fadder hos vor Ven og hans Frænde, nuværende Professor, Ridder [Rektor Niels Lang] Nissen; vi mødte dér begge, ligesom og den tredie af Fadderne, i Kronprinsens Livkorps-Uniform, da Nissen, som han spøgte med, havde villet have Moro af at have en Musketér, en Underofficer og en Officer til Faddere hos sit Barn. Eftermiddag og Aften tilbragte vi samlede hos vor nysnævnte Ven i en Have, han paa Frederiksberg havde leiet; og erindrer jeg mig med fuld Klarhed, hvor uendelig Foersoms elskelige Fysiognomi interesserede mig, hvorledes det salte mig ind i min fordums Begeistring for mine tidligste bedste Dages Yndlingskunst, hvorledes atter Foersom paa sin Sido inddrak begjærlig hvert Ord 0111 mit store Kunstideal Nestor Rose, hvorledes han ved sin Interesse gjorde mig denne Aften til en af de nydte, som man aldrig glemmer.* Da Rahbek i 1805 blev sat til at være Rosings Medlærer ved den nylig oprettede dramatiske Skole, kom han derved Theatret og saaledes ogsaa Foersom nærmere; denne besøgte nu Bakkehuset, og, da de senere begge bleve Frimurere, „forenedes de ved en dem begge særdeles hellig Forbindelse*. De sympathiserede i „inderlig Høiagtelse for fælles Kunst og Kald, i levende Harme mod Enhver, der enten ved Færd eller Dom nedværdigede begge*. Rahbek siger: „Et umis-kjendeligt Bevis paa hans Venskab havde jeg i den overordentlige Lidenskabelighed, hvormed han brød løs et Pat-Gange, da Øretuderi havde været virksomt for at vise ham en Uven i mig, ikke at tale om den broderlige Tillid, han i mangfoldige høist vigtige Anliggender, ikke blot Kunst og Embedsforhold, men selv hans inderste Jeg vedkommende.

viste mig.--Foersom var og er mig et dyrebart Bevis paa

Urykkeligheden af den Sætning, der er Grundstenen for hele min Kunstlære: alle gode Gaver komme indenfra: deter Aanden og Hjertet, der ene gjør Kunstneren,

og hvad han ikke har fra disse, er ikke Kunst.--

og derfor elsker jeg ham inderligt som Kunstner, som Menneske, som Ven."

Vistnok gjennem Boghandler Poulsen havde Foersom gjort Lauritz Kruses Bekjendtskab; de vare omtrent lige gamle, og de kom endel sammen i Studenteraarene. Et længere Digt i Foersoms Stambog (Mai 1796) udtaler Kruses Venskabsfølelser for ham.

Igjennem en lang Aarrække var Oversætteren og Forfatteren N. T. Bruun venskabelig forbunden med Foersom, og det, skjøndt der var himmelvid Aandsforskjel imellem dem. Af Ydre var Bruun ikke tiltalende; han var en lille, meget ubehagelig, styg, stærkt koparret Person, der i elegant Modedragt og udmaiet med Binge paa Fingrene og i Ørene, straalende Diamantbrystnaal og et halvt Dusin store Signeter ved den brede Uhrkjæde, idelig vimsede om med impertinent Vigtighed. Han var kynisk i Aand og Sanselighed og havde et Overmaal af

ubegrundet Prætention og stor Irritabilitet. Han har just heller ikke det bedste Navn i Literaturen. Publikum kaldte ham »den store Smagsfordærver“, utaalelig, væmmelig, ækel o. s. v. Hans Oversættelser ere rent mekaniske og oftest smagløse, hans originale Arbeider slette. Han var saa godt som aldeles blottet for den høiere æsthetiske Dannelse og ringeagtede derfor stedse Kritiken. Som Originalforfatter var han „den fuldendte Middelmaadighed“. Bagge-sen siger: „Den Mængde halv fordærvet, halv hjemmebrændt, ikke altid med det reneste Vand spædet fransk Brændevin, Hr. N. T. Bruun ugevis udtapper for den syngespilsyge Mængde, bidrager ikke lidet til den Afsmag og Vansmag, der tager Overhaand paa vor Skueplads." IAnledning afBruuns Oversættelse af Kotzebues „Skriftemaalet" siger han, at den er »en af disse, hvad Sædelighed angaar, lidt tvetydige Kolzebueader, tillavet med saa meget Lastens Hvideløg i Dydens Sauce, som den nye Theatermoral udfordrer — op-stuvet af en fransk Kok for parisiske Ganer; dette har den alle fremmede Retter i Hast opkogende N. T. Bruuns Efter-Muse (en sand Pludrianshex af Kokkepige) da ogsaa anrettet for vort desværre længe af sit eget Kjøkken lede Publikum."Imidlertid maa der have været noget Rart ved Bruun som Menneske, og Foersom sluttede sig tidligt til ham. I det i nærværende Afhandling trykte Brev fra sin Debut-Aften anfører Foersom nogle Linier af Bruuns varme Udtalelser i hans Stambog; disse slutte med at sige: . . Husk paa den, der lover Dig ubegrænset Fortrolighed, oprigtig Medfølelse i Dine Glæder og Sorger, og som i ethvert Tilfælde i Livet skal vise Dig, at han er en varm Ven, skjøndt det er hans Grundsætning at være kold Bekjendt. Kan jeg ikke tilintetgjøre Dine Bekymringer, saa vil jeg dele dem, og det er dog nogen Trøst. Med Stolthed skriver jeg mit Navn her, naar jeg tænker: disse Blade ere bestemte for den gode Foersoms Venner, og han bad Dig at skrive heri!

I Liv og Død

Den 21. Nov. 1798. Din Bruun.

Meget for min Pige; Alting for min Ven!“

Næsten daglig i Aarenes Løb var Bruun Foersoms Gjæst, og at Foersom holdt ud med ham, var saa meget smukkere, som han maatte døie Noget for hans Skyld. Jeg sigter her nærmest til Opførelsen af Bruuns høist uheldige Skuespil , Betlerpigen “. Den anden Aften, det blev givet, den 8. April 1815, skulde Forfatteren have Indtægten, og da skulde Slaget staa. Det var Studenterne, som, beaandede af Oehlen-schlægers Digtning, vilde opponere mod Bruuns Talent-løshed og Filistrøsitet. Nicolaj Søtoft, Poul Møller og Peter Hjort stod i Spidsen for Oprøret, hvorom Bygtet havde udbredt sig forud, og det hed sig, at Bruun havde paakaldt Politidirektør Haagens Bistand: men denne havde svaret: „Næ, min gode Bruun, som man reder, saa ligger man.* Paa Forestillingsaftenen stod de ovennævnte Studenter og anførte en Trup tilhøjre i Parterret; tilvenstre anførte den senere Rektor G. A. D ich mann ved Herlufs-holms Skole en anden. Bruun havde skrevet en Prolog, som Madam Spindler fremsagde. og herfor høstede hun levende Bifald. Nu gik Tæppet op for første Akt, og der opstod da over hele Huset en enorme Støi og hørtes en forfærdelig Piben. Endogsaa Hjorts gamle Bedstemoder, Skuespiller Boses aandrige Datter, havde forsynet sig med enElfenbens Tandstikker fra Christian den Syvendes Hof-t i d, og i denne Indretning fandtes der en Pibe, hvis skærende Lyd overgik alle de andres. Peder Hjort fortæller: „Vor Krigsplan bestod kun af én Paragraf: der pibes uden Ende, naar Betlerpigen kommer ind. To yndede Aktører, Foersom og Kruse, begyndte første Scene, medens vi ventede paa Madam Spindler (der spillede Betlerpigen og ved første Forestilling havde gjort det „uforligneligt"). Men den naturlige Uro, som det Forestaaende alligevel fremkaldte paa Parterret, bragte Foersom til at kaste et bistert og hautain Blik ned til os1). Dichmann sagde et Par utydelige Ord, men dog høit, og, da nu Kruse — ret skjæbnesvangert — begyndte Stykket med at tale om at holde op, medens Legen var god, og om at rage uklar, saa brød uvilkaarligt vore Piber løs paa det Frygteligste. Spillet standsede, der parlamenteredes et Øieblik af Foersom med Nogen (Direktionen vel) i Kulissen, og Foersom kom frem og spurgte alvorligt, men høfligt, om Stykket skulde spilles. Svaret lød: „Nei, lad Tæppet gaa ned! Lad Balletten (det var „Zigeunernes Leir") komme strax!" Atter parlamenteredes der lidt, og Foersom skulde nok været til at tale endnu en Gang; men da hed det i Et væk mange Gange: „Tæppet ned! Leve Foersom! Tæppet ned! Leve Kruse!" hvorpaa begge Skuespillerne baglængs trak sig langsomt hen til Bagtæppet; og under gjentagne Leve-og Bravo-Raab, venligt bukkende og atter bukkende — jeg maa sige det paa Fransk — ils se

glissérent hver til sin Side ind i Kulisserne. Tæppet gik ned, og fra det Øieblik var ikke blot Orden og Ro vendt tilbage paa Parterret, men ikke nogen høirøstet Tale lød." Studenterne havde holdt deres Løfte:

*) Overskou siger, at Foersom »synlig oprort flere Gange søgte at komme tilorde, snart for at begynde sin Kolle, snart for at tale i Direktionens Navn; men hans vrede Mine fornærmede Oppositionen saaledes, at den hver Gang afbrod ham med Piben. Tilsidst gik han nogle Gange forbitret frem og tilbage i Baggrunden, indtil han med Et foer ned til Lampeme og i en but, arrig Tone raabte ud til Parterret: »Vil De hore Stykket?« — »Nei, Hr. Skuespiller Foersom, vi vil pibe det ud,< skreg en Stemme i hans Tone, men endnu arrigere. Foersom folte, at han havde forlebet sig til en Uhoflighed og trak sig bukkende tilbage, hvorefter Steien blev endnu vildere osv.«Stykket skulde ikke vare mere end et Par Minutter. Det er den korteste, men maaske ogsaa livligste Forestilling, det kongelige Thealer har opført, og det er vist rigtigt, naar Overskou siger, at det ogsaa var den i sin Slags aller-mærkeligste').

At Foersoms Heftighed under Bruuns Vanheld havde sin væsentligste Grund i det Venskab, han følte for den Mal-trakterede, anser jeg for givet. Bruun viste blandt Andet sin Taknemmelighed imod ham ved efter hans Død — halvandet Aar senere end den her omtalte Begivenhed — at samle og udgive en Mindebog om ham, den i nærværende Afhandling ofte benyttede „Gravblomster“. Selv døde den stakkels Bruun den 8. Juni 1823 paa Bistrup.

Den Ven, som daglig kom i Foersoms Hus sammen med Bruun, var hans senere Biograf, den som Biskop i Viborg bekjendte N. E. 011 gaard. Jeg har allerede sagt, at Foersom vist kjendte ham fra Ribe, og de holdt troligt sammen hele Livet igjennem; ingen Mand stod Foersom nærmere eller var ham kjærere. Øllgaard var fem Fjerdingaar ældre end Foersom, blev Student 1792 og theologisk Kandidat 1796. I Maj 1798 skriver han inden sin Afreise til Universiteterne i Kiel og Göttingen et varmt følt Vers i Foersoms Stambog.

Efter sin Hjemkomst blev Øllgaard i 1801 Præst ved Frederiks Hospital i Kjøbenhavn, fra 1805 til 1807 var kan Feltprovst i Holsten, hvorefter han alter overlog sit Embede ved Hospitalet, hvilket han næste Aar byttede med Præsteembedet i Kastellet. 1 1811 blev han Slotspræst i Fredensborg og Amtsprovst over Frederiksborg Amt, og samme Aar holdt han Bryllup. Først efter Foersoms Død kom han i 1824 tilbage til Kjøbenhavn som Sognepræst ved Trinitatis

' Jeg har fulgt Hjorts Beretning >Kritiske Bidrag til nyere dansk Tænkemaades og Dannelses Historie«, literærhist. AfdeL II, XLVI—XLIX , fordi lian liar oplevet, ja, staaet i Spidsen for den omtalte Opposition; han erklærer Överskons Meddelelser herom i hans Theaterhistorie IV;, for urigtig, men dog ikke i det Væsentlige af hvad jeg har aftrykt i Noten paa forrige Side. Overskou meddeler senere samme Bogs 7. Bind', at han stotter sig til Udsagn af Liebe, Madam Liebe, Lindgreen og Mad Schall, som alle vare tilstede ved den omtalte Forestilling. (Se forresten ogsaa herom C. Pavels Dagbogsoptegnelser II, S. 67.)Kirke. Om Øllgaard siger Biskop Laub, at det saas i hele hans udvortes Skikkelse, stod skrevet paa den aabne Pande og lyste ud af det klare Øie, at han var en sanddru og ærlig Mand, som stille og uden Bram varetog sit Eget, men ogsaa var rede overalt, hvor der var noget Godt at fremme. Han havde en høi, rank Skikkelse, ret et Billede paa hvad det vil sige at være en Støtte og Pille i Guds Hus. Sin Kjærlighed til ham udtrykte Foersom i et Poem, der findes i hans Digtes første Del.

I sin Biografi af Foersom har Øllgaard leveret det bedste Bevis for sin dybe Forstaaelse af og sin høie Kjærlighed til ham.

Det var muligvis gjennem sin Fætter P. N. Thor up, at Foersom kom i Berøring med Sander, der var Thorup saa kjær, at denne opkaldte sin første Søn efter ham. Sanders Passion for det Deklamatoriske bragte ham nærmere til Foersom, og han viste ham megen Velvillie.

M. L. Nathanson, som jo paa en Maade havde Parti med Foersom mod Th. Thaarup i „Jødefeiden“, havde væsentlig Indflydelse paa, at Foersoms Oversættelse af Shakespeare saa Lyset. Nathanson interesserede sig levende for Foersom, der kom i hans Hus, hvor han traf Datidens Kunstnere, Digtere og Videnskabsmænd, saaledes baade Pram, Baggesen, Henrik Hertz, J. G. Boye, Kuhlau og Eekersberg, Lorentzen, Kratzenstein-Stub,

Rasmus Nyerup osv. Gjennem Nathanson kom Foersom i Berøring med GrosserGottIieb Euchel, en indsigtsfuld og dygtig Mand, der sammen med Nathanson og Dr. med. Jacobi havde lagt Planen for den mosaiske Drengeskole. Euchel var „en Ven af Shakespeare', hvilket gjorde ham tiltrækkende for dennes danske Oversætter; hans Stilling i „Jødefeiden" havde vel ogsaa knyttet de To sammen.

Foersoms Oversættelse af Shakespeare havde ogsaa aabnet ham Adgang til Statsministeren, Grev Schimmel-manns Hus. „Af denne ædle Familie har han modtaget mangen ægte Gunstbevisning, der for Modtageren var saa meget dyrebarere, som han aldrig trængte sig frem, meri snarere drog sig beskeden tilbage; han forstod vel fint at hylde, men han gjorde kun sjældent sin Opvartning; saamoget fuldere var imidlertid hans Hjerte, og saa rneget oftere lød i hans Huskreds den høie Beskytters og Beskytterindes Navne. Foersom havde overalt, om ikke mange, saa dog flere sande Venner, ægte Velyndere, der med redebon Vel-vilie, med forekommende Godhed i Stort og Smaat søgte at være ham til Tjeneste.* Iblandt ditse bør nævnes Grosserer Anders Nielsen og hans Hustru Cecilie, efter hvem Foersoms yngste Datter var opkaldt. Blandt hans andre Velyndere var ogsaa det fint dannede, hjertelige, beskedne og hyggelige Ægtepar Hegermann-Lindenkrone. Ofte var Foersom Gjæst paa dets „skjønne Landsted uden for Østerport*, det bekjendte „Rolighed*. Foersom tilegnede i 1812 med et Digt Kammerherren sin Oversættelse af Thomsons „Vinter* og skrev i Fru Hegermanns Album et Poem, i hvilket han kalder hende Velynderinden og taler om „hendes hulde Blik, blide Stemme og den skjønne Kreds, hvis Sol hun er“, og han slutter med at sige, at hendes Digte altid hos ham vække Tanken om Gud, om Aand og om Dyd. Hegermann-Lindenkrones satte ham begge et Gravmæle, hun i et stort og smukl Digt, og han efter den Tids Skik i et Slags Mindetale i Adresseavisen, hvori han siger, at „Foersoms blide Aand og lyse Hoved tilveiebragte ham Retsindiges Agtelse og Hengivenhed.*

Hele Foersoms Venneflok hørte til hans Livs høieste Lykke. Foran i den Stambog, hvor deres Erindringsblade ligge, har han skrevet: „Die Flammen, die hier in einander loderten, wie die Flammen von Reisern auf dem häuslichen Heerde, werden tiber die Gräber und uber ihre stäubende Asche hin-ubergehoben, um fortzugluhen auf dem hohen Altare in dem erhebnen Tempel der gereiften, der veredelten Menschheit.1)*

VII.

Alle ere enige om at fremhæve Foersom som en udmærket Ægtemand og Familiefader. Sine to Sønner holdt han til Studeringer; .disse havde været Faderen Livets bedste Del

'1 O. \V. C. .Starkes Häusl. liemälde III. 206. Peter Foersom.og skulde ogsaa vorde Sønnernes/ Han var næsten bestandig hos sin Familie; han læste, skrev og lærte udenad i den samme, ofte lille Stue, hvor Konen og de ældre Børn syslede og de mindre gjorde Støi og legede.

Det var ham yderlig magtpaaliggende at lede sine Børn i kristen Aand og til kristen Tro. Han gav sig selv meget af med dem, og de bekjendte Morgen- og Aftenbønner: „Se Natten er forsvunden" og „Nu lukker sig mit Øie“ ere digtede af ham, sandsyniigvis for hans egne Børn.

Det var Foersoms store Fryd, naar Foraaret kom, og han med hele sin Familie kunde forlade Theatret og Hovedstaden med alt dens Vrøvl for at nyde Naturen og Landlivet, som han elskede høit. I tidligere Tid vare to smaa leiede Værelser i en skjult, afsides Bondegaard mellem Brede og Lundtofte hans hele landlige Herlighed. Bahbek kalder denne Bolig

— Egegaarden — hans Sanssouci, hans venlige Villa rustica, og han siger, at til sine gladeste Timer regnede han de Besøg, han her gjorde Foersom. „Her i sin Huskreds, mellem de vakkre venlige Børn, i den smilende Naturs Skjød, var det, som al Sorg og Sygdom og Smerte forlod ham; her aandede han frit og var som gjenfødt; og denne hans idylliske Begeistring meddelte sig saa veldædig til mig^ at — jeg tilstaar det rent ud — jeg ikke letteligt fandt mig nogensteds saa vel; særdeles mindes jeg vore Samvandringer i Lystlunden ved Aaens Bred en usigelig skjøn Sommeraften paa Toften uden for Bondegaarden, og endnu fremfor Alt en fortrolig Samvandring til vor ædle Kunstmester Schwartz paa Holte."

I de sidste fire Aar af Foersoms Liv gav Schimmelmann ham og hans Familie Bolig paa Bredegaard Her var det,

han mest gav sig af med sin Oversættelse af Shakespeare, og den Friskhed og Kraft, som findes i denne, skyldes maaske meget hans egen Glæde ved Sommerlivet.

Alt, hvad der forøvrigt vedkommer Foersoms Liv og Forhold til forskjellige Personer i en lang Aarrække, fremgaar tydeligst af følgende Breve, væsentligst til hans Moder:Kjobenhavn den 1. Novbr. 1805.

Kjæreste Moder! Det er over 14 Dage, siden en Reisende fra Nyborg fortalte mig, at vor gode Trine laa dodelig syg, og faa Dage efter sagde Puggaard1) mig, at bendes Liv og Lidelse var rolig endt. Jeg var for beredt paa dette sørgelige Bud og havde anet det, saa det vel inderlig bedrøvede mig, men overraskede mig ikke. Vel hende! Hun faldt af som faldmoden Frugt. Den skjønneste Del af Livet havde hun levet, og hun tog et ubesmittet Navn, et rent Hjærte og Alles Kjærlighed og Hoiagtelse med sig i sin Grav. — Sandelig: Vel hende! Stod jeg ved hendes Grav og kunde vække hende til Liv, i Sandhed, jeg vilde anse det for Synd at give den Elskelige den sorgelige Foræring Livet tilbage, skjøndt hun havde Haab til at nyde dets Glæder og et Hjerte, som fortjente dem.

Jeg meldte Middelboe strax bendes Død og bad ham skjule den for Magda lene*), som endnu ei var ret restitueret efter sin Barselseng. Han har siden sagt hende det; jeg har ei talt med hende i den sidste Tid; men en Ven har sagt mig, at hun med sømmelig Hengivenhed og Taalmod bærer dette Tab. Mol ler har ei skrevet til mig, jeg endnu heller ikke til ham. For tidlig Trost er kun Fornyelse af den hele Sorg. Den arme Mand! Og dog er det ham et Held, at Barnet overlever hende, og han saaledes har beholdt et sandelig dyrt kjobt og kostbart Erindringsblad om den Bortgangne og hendes Kjærlighed,

Hele Nyborg har hædret den Salige ved billig og skønsom Deltagelse i hendes Skjæbne. Saaledes skrev Kaptain Kruse, som ligger der med Vagtskibet, til sin Broder her i Byen3, som lod mig læse Brevet. >Jeg har igaar,« siger han, »fulgt forrige Jfr. Foersom til Graven; jeg har set hende i flere Aar, og hver Dag vandt hun mer og mer min Hoiagtelse. Hun døde sikkerlig ren, uskyldig og ubesmittet, og sikkerlig rolig. Aldrig har jeg set dybere og stummere Sorg i en Ligskares Ansigter, end her: og, da Præsten Nyholm' traad frem og i en Tale skildrede sin og min Venindes Dyder og Vandel, veg al Mands Mod for Sorgen, som oploste sig i Graad, og ei

1 Den bekjendte Etatsraad, Grosserer Hans Puggaards Fader, som var Skolekanmu*rat med den gamle Madam Foersoms Broder, Gjæst-giver Thun i Ribe, og som stadig var Ven af hele denne Slægt. P. N. Thorup, der — som for sagt — i sine Drengeaar var i sin Onkel Thuns Hus i Ribe, skriver i sit Levned: *Det morede mig, naar Thomas Puggaard, Korist og Punschevært ved »Det kongelige Theaterc, opholdt sig her [i Ribe]. Min Onkel og han vare i Grunden et Par gamle Skælmer, som saa tørt gjorde sig lystige over Alt, hvad der frembod en komisk Side.« P. N. Th.s Levned S. 13.)

*) Foersoms Søster, Enkefru Magdalene Buch havde den 21. Mai 1800 ægtet en Søn af Biskoppen i Ribe, Bernhard Ulrich Middelboe, født den 16. Novbr. 1708, dengang Premierlientenant i Marinen og 1816 afskediget som Kommandorkaptain; havde Guldtnedaille af 2. April 1801; dod den 25. Oktbr. 1825. Hans Hustru født den 1. Juli 1773) døde i Ribe den 23. Decbr. 1861.

9 Lauritz Kruse.

4 Christopher Nyholm, Bedstefader til nuværende Hoiesteretsassessor NEn gik hjem med tørre øine.« — Saaledes taler en Fremmed om liende.

Hvad maatte vel hendes Egne sige?---

Lev vel, bedste, kjæreste Moder! Hanna og alle mine Børn hilse Dem paa det kjærligste og vor gode Sophia1). Yi haabe snart at høre fra Dem, hvormed De meget vil glæde os Alle, især Deres lydige Søn.

P. Foersom.

Kjøbenhavn den 7. Novbr. 1807.

Antoniestræde Nr. 237.

Kjære Moder! . . . Yi leve friske her, paa Nanna nær, som dog begynder at komme sig. Alting er rasende dyrt.

Brænde koster 50 Rbd. Favnen, og saa faar man den ei hjemkjørt og paa Loftet for mindre end

2 Rbd. eller 15 Mark. Smør koster 40 Skilling Pundet og 24 å 25 Rdb. Fjerdingen, og er næppe at faa. Saaledes er Alting forhoiet i Pris og forringet i Værd. Ja, selv dette snavs Blæk, hvormed jeg skriver til Dem, er forhøiet i Pris, og dog ligner det mere Dræk end Blæk.

—--Kronprindsen kom her i Nat Kl. 3/<i til 12. Kl. */i til 1

bleve Generalerne Peymann, Bielefeldt, Giedde, Kammerherre Kirck-hoff og Admiral Lutken arresterede. Inden Aften høre vi vel her mere.

— — — Deres lydige Søn

P. Foersom.

[1809.]

Kjære, gode, gamle Moder! Om De troede, at dette Brev kom fra de Dødes Rige, vilde jeg ikke fortænke Dem, efter den Evighed, hvori De ei har set et Ord fra mig. Mange, mange Ting ere desværre Skyld i denne lange Taushed. Den yderst sørgelige Vending, Waltersdorffs Sag — imod Formodning — tog, var mig et Tordenslag8). Han blev frikjendt og indsat

*) 1 disse Aar — jeg véd ikke bestemt, naar — holdt Sophie Foersom Bryllup med en Lieutenant Feddersen, som efter Sigende var ansat ved Postvæsenet i Ribe og senere blev forflyttet til Kjøbenhavn. I det Følgende sigtes der flere Gange til hans Forfremmelsesplaner.

*) Efterat Waltersdorff i Oktbr. 1801 havde faaet sin Afsked som Theaterchef, blev han Medlem af Regeringskommissionen, som gik til Vestindien for at modtage de danske øer af England. Efter at være vendt tilbage herfra, fik han under Kjøbenhavns Beleiring i 1807 Kommandoen over en Brigade, hvor han ikke udmærkede sig, og som Medlem af det Krigsraad, der besluttede Kapitulationen, blev lian strax efter Englændernes Bortreise arresteret og stillet for en Krigsret, der fri-kjendte ham; men, som det ovenfor vil ses, fik han strax efter sin Afsked, baade som Militær og som første Direktør i Generalpostamtet, hvilket Embede han havde havt siden 1797. Snart blev han imidlertid sendt som Gesandt til Spanien og blev i 1819 optagen i den danske Grevestand. »Høiagtet som en særdeles kundskabsrig, dannet og elskelig Mand, døde han i 1820.«i sine Embeder om Morgenen, og 0111 Aftenen fik han sin Afsked. Samme Aften talte jeg med ham, gratulerede ham, da den seneste Begivenhed var mig ubekjendt, og han svarede mig: -Det kommer mig for som at gratulere en Barselkone, som har fodt et dodtodt Barn.« Jeg har siden ikke set ham; nu er han reist. Hellfried er, som bekjendt, hans Eftermand1). Efter hans Pibe maa Alting danse, og hvordan den mon lyde for Ribe og for Ripenserne, kan man let begribe fra forrige Tider. En ny Regering er

gjerne streng; men det er en Trost, at strenge Herrer regere kun kort--

Da jeg har meget at skrive om, maa jeg skrive kort om hver Ting. Foruden denne yderste Ubehagelighed have mange andre Ting i Vinter bidraget til, at De saa længe ei har hert fra mig. Gigtsmerter — Folger af Theatret og mine kolde Værelser — har plaget mig, og det saaledes. at jeg i mange Dage ikke har kunnet lukke en Dor op. Det er nu — Gud ske Lov! — forbi. Dertil kommer de sorgelige Tider, Dyrtid osv., som kan nok gjore Enhver, endog den Modigste, nedslagen og ilde tilmode; ei i mange Aar har jeg fult dette Tryk saaledes som nu; jeg har i Aar, skjendt jeg har taalelige Indkomster, maattet gjore ea. 400 Rigsdalers Gjæld. Jeg har Udsigt til snart at kunne betale dem; men Gjæld er trykkende, og hvad jeg nu, da jeg har faaet Tilladelse til at holde Declainatoria paa Hof-theatret, rimeligvis kunde lægge hen, gaar en stor Slump af til Afbetaling af Gjæld. Dog, ogsaa det kan oprettes! — Hertil kommer to af mine bedste Venners Ded: den ene min Landsmand, en Doktor Win ther*) fra Thisted, et ungt Menneske paa 25 Aar, der i flere Aar har været min redelige Ven; den anden en Hofkantor Klagenberg, som jeg ogsaa har levet meget med i flere Aar, og som i denne Tid har i et Anfald af Hypokondri og Nervesvækkelse faaet det rasende Indfald at stikke sig selv ihjel. — Det er sorgelige Tider, vi leve i. Forresten har jeg været heldig deri, at mine Bom og Husgesinde, som ellers hvert Aar pleie at hjemsoges af Feber, ere i

dette Foraar blevne fri derfor. Hanna gaar nu paa det Yderste med det sjette Barn og véd sig neppe nogen Dag fri. Det er ogsaa Trost; thi hvor Gud skaber en Mund og aabner den, finder han ogsaa Fode til at putte i den. Magdalene har nu i tre Uger ligget paa Fodselsstiftelsen og ventet paa sin Nedkomst, men forgjæves. Kjære Moder! De ser her, hvilken en Række af Bornebern De oplever, og det bliver vel ikke derved. .... [Slutningen mangler.]

1 Som forste Direktor i Generalpostamtet. I det Folgende sigtes der naturligvis til Fed der se ns Forfremmelse. Hellfried, der forst havde været Stiftamtmand i Ribe, roses forresten som en meget dygtig og anset Mand. ‚Se »Lænle Efterretninger« 1810, Nr. 48, hvor hans udforlige Biografi tindes. P. Hjort omtaler ham dog som en meget selv-raadende Stiftamtmand. (Se Udv. af Breve til P. Hjort I, S. 19, Noten.) Maaske var Foersom i sin Dom over ham noget paavirket af Nathanson, som var Hellfrieds Modstander og i 1808 under Mærket »Junior« havde fort en Pennefeide med ham i »Tilskueren«, Nathanson var ogsaa som Deltager i Selskabet til Kunstflidens Udbredelse i Strid med Hellfried» som var dette Selskabs Formand.

*) Bendt Curtz Winther, fodt i Thisted 1783; ikke Student. Underlæge ved Almindelig Hospital. Dod 11. Marts 1809.Citadellet 1. April 1809 *).

Til Grosserer M. L. Nathanson.

Min høistærede Velynder! Det vil være mig inderlig kjært i Morgen ved Deres Side at høre en, som jeg haaber, god Prædiken. Kl. henimod halvti begynder Tjenesten; jeg skal have den Ære at følge med Dem og sorge for god Plads.

Billet til Tirsdag haaber jeg vist at skaffe Dem. Hvorledes »Palnatokea paa de seneste Prøver er gaaet, véd jeg ikke, thi jeg har ei været ret vel og holdt mig nogle Dage hjemme2). Dette og saa mit Deklamatorium er de Lænker, som har afholdt mig fra mundtlig at have ydet Dem, min høistærede Velynder, min hjertelige Tak for sidst. De to Prøver gik imidlertid slet.

Jeg beder min ærbødigste Kompliment formeldt for Fru Nathanson og Jomfru Kalckar3). Jeg tager megen Del i Jomfru K.s Skjæbne. Kan det imidlertid trøste hende, saa sig hende, høistærede Hr. Nathanson, at jeg har, tilligemed mange Flere, løbet April fast det hele Liv, og at, hvis jeg ei med egne Øine havde set i Kirkebogen, at jeg er født den 20. Febr., turde jeg have svoret paa, at jeg var saagar løbet ind i Verden den 1. April.

Deres ærbødige, forbundne

P. Foersom.

Citadellet den 17. Juni 1809.

[Til Samme.]

Min høistærede Velynder! For Deres Deltagelse i min og mines Skjæbne er jeg Dem meget forbunden. Det staar sig kun saa som saa hos os. Min Familie blev forøget den 2. Juni med en prægtig Dreng, der veiede sine elleve Pund; dog maa der ogsaa have været noget Ætherisk i ham; thi den 6. floi han op igjen til Giveren efter en l)ags Krampe. Fra den Dag af har min Kone været meget syg af Nervesvækkelse og synes nu først lidet at blive bedre. Selv har jeg havt et Par Anstød af Koldfeber, som jeg endog var bange for skulde være bleven til noget værre, nemlig Nervefeber; men jeg haaber at slippe for begge. Imidlertid tør jeg ikke gaa ud i disse Dage uden nærmere Tilladelse af min Doktor, som kommer

i Eftermiddag4).---

Min høistærede Velynders ærbødige, forbundne

P. Foersom.

*) Det var næste Dag Paaskedag.

*) Han spillede selv Svend Tveskjægs Rolle.

3) Dr. theol. Kalckars Søster og Nathansons Kusine, var optagen som Medlem af denne sidstes Familie, indtil hun blev gift med Nathansons Ven, den fortræffelige Kanceiliraad Delbanco.

*) Det var Professor H. M. V. Klingberg (f. 1774, d. 1835), en bekjendt, meget dygtig Mand. Foersom, der for sig selv og sin Familie havde rigelig Brug for ham, sendte ham sin Oversættelse af Shakespeare, ledsaget af et varmt Takkedigt (»Digte« I, 111—12).[Til Professor Sander?] Jan. 1810.

Ærbodigst P. M.!

Mit Tjenestebud, som i Middags skulde have bragt Deres Hoivel bvrdighed mit Brev, gik ud uden at erindre det, saa jeg nu i Aften finder det uafsendt. Jeg aabner det, for endnu at tilfoie et Par Linier.

»Daniel Rantzau«1) har jeg imidlertid afskrevet og har den Ære herved at sende. Kruses Epilog vilde jeg ogsaa skrevet af; men hans Haand er saa slet, og mine Oine af denne Tids Lukubrationer*) saa daarlige, at jeg har meget ondt ved at skrive ved Lys, hvorfor jeg beder Hr. Professoren tillade, den kommer in statu qvo . . . Jeg tror, man kunde kalde det: »Den danske Soldat i 1808« eller noget saadant; de patriotiske Kunster og Exer-citia med Danebrogsfanen har jeg ikke Lyst til at gjore, endskjøndt maaske

det kunde tage sig ret godt ud---

Ogsaa »Wahls Død«8 tager jeg mig den Frihed at sende, da jeg véd ei, om det, soin et Digt, der — saavidt mig bekjendt — ene findes i en Adresseavis, er Hr. Professoren bekjendt.

I Anledning af Musiken er jeg denne Gang i Forlegenhed; thi Hof-theatrets Orkester, som sidst kunstbroderlig understøttede mig, gjør det ikke paa det store Theater, og det kongelige Kapel endnu mindre. Jeg vil derfor henvende mig til Musikus Pi tt ler og bede ham, som er en saare duelig og flink Mand, at organisere mig en smuk Harmonimusik af en 16 å 20 Instrumenter og hensigtsmæssig efter Aftale med mig vælge Stykkerne,

som skal udfylde Pauserne------Ærbødigst

P. Foersom.

Til Grosserer M. L. Nathanson. D. 14. Febr. 1810.

Ærbødigst P. M.!

Jeg har i dette Oieblik, min hoistærede Velynder, hort Jfr. M.4) recitere Jennys Rolle i »Den bogstavelige Udtydning«. Min Mening er denne: Hun har et godt Organ, tydeligt og smukt klingende; saaledes er det i et Værelse og vil altsaa med Ovelse (saafremt hun har Bryst) blive ligesaa paa Scenen. Hendes Fysiognomi og Væxt ere ligeledes heldige for Theatret. — Hvad hendes indre Kald for Skuepladsen angaar, da tør jeg ikke for bestemt sige, at det er udmærket; thi 1 kan det vel ei i en ikke udmærket Rolle (om end saa var) lægges for Dagen; 2) er det mærkeligt, at Jfr. M. har spillet i et andet Sprog; thi hun kjender ikke Pronunciationen af det danske Konversationssprog, saaledes som det paa Scenen hores, hvilken Feil imidlertid alle Begynderinder have, og som Læseprøverne paa Hoftheatret

*) Oehlenschlægers »Daniel Rantzau« er sandsynligvis skrevet for Foersom til Brug paa hans her omtalte Deklamatorium: det fremkom først trykt i Oehlenschlægers »Digtninger« 1811.

* Nattevaagen, Nattegrandskning.

* Af Schack Staffeldt. Nye Digte. Kiel 1808.

4 Vistnok Jfr. Mannerup, der debuterede 12. April 1812 og vakte store Forventninger, men som allerede dode 4 Aar efter.vilde have hjulpet meget for, og som ved hyppig Læsning og Opmærksomhed paa sig selv snart forgaar. 3) Endelig kommer den hos Begynderen saa naturlige Frygtsomhed med i Spillet og lægger Baand baade paa Sjæl og Legeme, og 4) har man aldrig ved Privattheatret den rigtige Idé om den Meie, det koster at gjore sig en Rolle fuldkommen egen, at trænge igjennem den eller lade den gjennemtrænge sig, kort sagt: hvad Skole er og virker. Men Organ, Ansigt, Figur ere allerede tre store Himlens Gaver, endnu større ved vort Theater, naar

dermed forenes Syngestemme. »Dan Deres Organ,« sagde Mile Clairon til Herault de Sechelles, »og det øvrige« — idet hun lagde Haanden paa hans Pande — »det ligger lier!« Skole er nødvendig, endog for det bedste Talent; man maa sige hvad man vil: aldrig har Nogen stiftet og dannet Skole, der ei selv kjendte og havde den

Jfr. M. har i Dag af mig faaet »Falsk Undseelse«, som hun kjender paa Tysk; hun vil deri lære Wilhelmines Rolle. Da hun absolut maa gjøre en Prøve for Rosing eller for Hauch, kunde hun jo derved bruge denne Rolle, som hun selv sagde mig, hun ynder. Jeg véd ei, hvor hun bor eller engang hendes Navn, og jeg glemte at sige hende, at jeg med Fornøielse vil læse Rollen igjennem med hende saa ofte, hun vil, for at hun kan være fuldkommen forberedt.

Iøvrigt tror jeg, det vil være Dem, min høistærede Velynder, vanskeligt at faa Jfr. M. fritagen for den sædvanlige Vei gjennem den dramatiske Skole. Det kunde ikke, tror jeg, ske, med mindre Jomfruen har en udmærket Syngestemme. Om De løselig spurgte Rahbek derom? Han er nu selv ingen Ven af Skolen mere; eller om De gik til Rosing? Foreløbig maa jeg sige Dem, at Rahbek og Rosing ere Fjender og virke imod hinanden. Derfor bedst at tale blot med en af dem, og jeg tror, med Rosing — som hvad Skolen angaar — gjælder meget.

Sandelig, Forelæsningerne har jeg ei turdet tænke paa hidtil, og jeg tror aldrig, jeg tør tænke paa dem i lang Tid; thi Indstudering af nye Roller, idelig og daglig stage - drudgery Formiddag og Aften, og nu dertil føiet natlig Korrekturlæsning paa Shakespeare — alt dette er færdigt til at gjøre mig gal.

Min ærbødigste Kompliment og [mit] Ønske om Velbefindende bedes formeldt for Fru Nathanson, og jeg har den Ære med dyb Hoiagtelse at henleve min høistærede Velynders

ærbødigst forbundne

P. Foersom.

E. S. Dersom Deres Velbyrdighed taler med Rosing, beder jeg Dem ei at nævne, at jeg har læst Rollen igjennem med Jfr. M.; jeg kjender Manden

•

Kjobenhavn den 3. Marts 1811.

Min eiegode, gamle, kjære Moder! Jeg troede ikke, at jeg som en gammel Dreng, der i Onsdags 8 Dage fyldte sit 34te Aar, endnu skulde faa, langt mindre fortjene, Skjænd af Dem; men jeg kan ikke negte, at jeg jo for en stor Del har fortjent dem, og kun for en Del kan undskylde min lange Stiltienhed. — Jeg beder Dem af et sønligt Hjerte inderligt om Forladelse; — — — ikke blot Skuepladsen fængsler mig: siden September harjeg, foruden det daglige Spil, udgivet anden Del af Shakespeares Værker, to Hefter af »Theone« i Forening med Rahbek, samlet, oversat, ordnefc et Arbeide paa 60 Ark, som nu trykkes paa1 (her maa De lægge Mærke til, at jeg sjeldent kommer fra Theatret fer Kl. 9*/2, og da har den møisomme-lige Korrekturlæsning paa disse Ting været og er — hvad det sidste angaar

— endnu min fast daglige Beskjæftigelse), saa begynder Smerterne for næste Formiddag, da man Kl. 10 maa færdig prove den Rolle, man om Aftenen Kl. 4 skal gaa ned til Theatret for, og af- og omklæde sig, for at træde frem Kl. 6. Med ét Ord: som Skuespiller har jeg og har i flere Aar havt af Alle mest at bestille3. Nu kommer dertil, at jeg har givet et De-klamatorium: ogsaa et Helvedes Arbeide, som ogsaa de maa forklare, som have set det. Saa Geburtsdagsmaaneden3), hvor jeg i flere Aar har havt den Ære og Umag at maatte spille Hovedrollen. Kort, kjære, gamle Moder, give Gud, at blot én stadig Komediegænger kunde komme til Ribe, og De vilde spørge ham om mig og forklage mig: om han end ikke var min Ven,

han vilde, paa min Ære, vidne for mig.---Nu har jeg skriftet mine

Synder, og nu om andre Ting! Først, kjære Moder, maa jeg sige Dem, at min gode Hanna gaar paa de sidste Ben og véd sig ikke nogen Uge fri ; hun er efter Omstændighederne ret vel, og Gud give, det denne Gang maa gaa bedre end sidst Severine og Sophie gaa i et Institut, hvor de gjøre god Fremgang, Severine især i Haandarbeide

— thi hun mangler Hoved —, Sophia derimod i Alt: hun læser Fransk og Tysk, broderer, tegner osv. ret nydeligt. Nuina gaar ogsaa meget stadigt frem i sin Skole, og jeg haaber til næste Aar at kunne sætte ham i Latinskolen. Det er en deilig, bredskuldret Knos med et aabent, ærligt Ansigt; Severine er ogsaa en meget smuk Pige. Sophia voxer sig sinuk; hun er meget hoiere end Severine og faar en Ka*mpefigur, tror jeg. Nanna syr sin Sem, strikker og læser ret brav, er en underlig, mild, smuk lille Tos og saa tyk som en Rullepølse- Den mindste, Peder Thun, eller — som vi kalde ham — Hr. Thun, er den ellevildeste, stærkeste, spergesygeste, snurrigste Herre af \ erden. Han har næsten kulsorte, stcre, runde Øine, men rødt Haar, som dog nu begynder at spille over i det brune og gaar vist over til ganske sort, ligesom mit. Fanden véd, hvor ellers det rode Haar maa være kommet ; men det falder mig nu ind, at i de Dage, da vor gode Sophie var ude hos os paa Egegaard, just da Hanna gik frugtsommelig med Peter, besøgte Rahbek os, der liar ildrødt Haar, og paa ham maa hun have forset si g, skjondt Gud véd, han er ikke til at forse sig paa. Se, det var nu om Hornene! Jeg selv er temmelig frisk — men hvorlænge, ifald jeg skal vedblive saadan at doie evige Anstrengelser paa Theatret? Det, maa Gud vide! <iigt — en F«dge af Træk og Kulde paa Theatret og gloende Hede i vore Paakhedningskamre — Gigt, som nu i fem Aar har gjort min Formand og Lærer Rosing til en Krobling, begynder saa sinaat at besøge mig. Nervesvækkelse har jeg ogsaa i det sidste Aar hyppigt fult; dog — det gaa, som Gud vil! Jeg har nu engang ofret mig til denne Bane, og jeg kan ikke

*) Hverken Erslev eller Nyerup og Kraft nævner dette Værk.

a Han har i det hele udfort 210 store Roller foruden mangfoldige Kor-partier osv.

3 Januar. Frederik VI’s Fødselsdag var, som bekjendt, den 28. Januarsige, at jeg angrer det. Altsaa — for mig maa det hedde: »Frisk Mod! Fremad!« om saa Doden stiller sig i Yeien i Form af Gigt, af Tæring, af hvad det end er; naar jeg er kommen saa vidt, vil jeg ikke være feig og fly, og, falder jeg, vil jeg ikke falde uhæderlig---*).

Og nu kun faa Ord, gode Moder! Med denne Post følger et Brev endnu til Dem, som indeholder en Anvisning . . .; den lille Skjærv, den lyder paa, er saa ussel, at jeg skammer mig ved at nævne den; . . . det er yderst lidet; men jeg — dog, vi vil ikke tale om Tiderne. Kun dette vil jeg sige, at, uagtet et kongeligt Tilskud i Aar af 400 Rbd., uagtet en Gage af 1000 Rbd., har jeg gjort og maattet gjore over 800 Rbd. Gjæld, som

jeg, Gud være lovet, ved mit Deklamatorium har afbetalt.---

Deres lydige Son

P. Foersom.

Kjobenhavn. Yed Vestervold 210.

20. Febr. 1813.

Kjære, gode Moder! Jeg har rigtignok ikke i lang Tid skrevet Dem til, hvori Forretninger har været Aarsag; men jeg haaber dog, at Middelbo e s Breve har sagt Dem, at det var vel forinden Borde hos mig.---

I Deres sidste Brev, kjæreste Moder, har De sagt mig Tak for en Bagatel, som Middelboe kunde have holdt sin Mund med og skaanet mig for at blive rød over at byde Dem en saadan Usselhed. Men dengang formaaede jeg Intet. Det var just i den Tid, da den store Omvæltning i Pengevæsenet skulde fremgaa. Jeg overskuede min Status bonorum, eller Gjæld og Til godehavende. I Februar forrige Aar satte jeg over 2000 Rbd. ud, og nu saa jeg, at jeg, endog ved en anstændig økonomi, var nødt til at drage dem ind for at klarere den Gjæld, der i Aarets Lob var gjort, endog med en taalelig Gage. Jeg har endnu Gjæld; men jeg ler ad den; thi dels er den høist ubetydelig, dels ny, og kun Boggjæld, som det hedder, og min og min Kones faste Gage er pludselig forvandlet fra 1200 Rbd. til 7200. Kan Hans Majestæt — og dertil bør vi Alle være ham med Kraft behjælpelige — tvinge det rige Høkerpak, som har hidtil tæret Embedsmændenes Marv, saaledes at Alt ikke bliver altfor grusomt fordyret, saa maa vi dog gaa gode eller bedre Tider iraøde. For Dem, kjære Moder, kan denne Forandring heller ikke være ufordelagtig. Pengevæsenet vil udentvivl komme paa en god Fod. Her tales desuden om Fred, om ikke almindelig Fred, saa dog en mindre chikanerende Krig eller Kjævleri med England. Dog, politiske Ting maa man helst tie med. Til

Foraaret skal jeg vist sende Dem Noget, kjære Moder, som skal være i det mindste betydeligere end hin ringe Skjærv. Hans Majestæt har for faa Dage siden bevilget mig 4 Deklamatorier paany, nemlig ét i hvert af de paafolgende fire Aar. Det første tager jeg i Enden af April eller i Begyndelsen af Mai. Af dette haaber jeg just ikke meget, da der i Vinter har været en rasende Mængde af Beneficer; Noget faar jeg dog vist; thi jeg er — det tør jeg sige — yndet af Publikum. Til næste Vinter — vil Gud, jeg lever — skal jeg desuden have Benefice, og sligt er nuomstunder en 5 —6000 Rbd. Jeg frygter

*) Her gjendriver han Rygtet om, at han vil være Præst (se S. 61).altsaa ikke for Tiderne for det forste, og jeg skal sandelig ikke glemme

min gode Moder.-—–

Var det ikke Synd at onske det, saa Gud give, De var her i Kjobenhavn, kjære Moder! De kan tro, det vilde more Dem at se den Sværm af Børnebørn, og ikke en Krobling iblaiult dem, men alle raske, sunde, velskabte, smukke, stærke Karnalier! Jeg har, Gud være lovet, Glæde hidtil af mine Børn. Num a staar sig brav i den latinske Skole, de andre ligesaa i deres Skole, og Hr. Tliun, som vi kalde ham, har Information herhjemme af Lin den han1), som for var Horer i Ribe. Hr. Thun synes i Hoved og Karakter at ligne den, han er opkaldt efter. Lindenhan har det været mig en sand Glæde at kunne skaffe nogle Informationer og desuden gjøre ham den ubehagelige og sørgelige Solicitant-Stilling nogenledes blid. Han bliver sikkerlig snart befordret, og det glæder mig ogsaa, at jeg dertil har været saa lykkelig at være medvirkende. Dog nu nok om dette! Det er i Dag, kjæreste Moder, min Fødselsdag! Det er den 20. Febr. Denne Dag indgyder mig stedse mange blandede Tanker og Følelser. Jeg er i Dag 36 Aar, jeg er over Middagslinien af Livet; men lad saa være; thi mine Born stræbe op som raske Stammer mod den Tid, da jeg fældes. Det er i Dag 36 Aar siden, De med Smerte fødte mig og lod mig se Livets Lys, da min Fader tog mig med Glæde paa sine Arme. Gode Gud! Hvor Tiden dog gaar! Hvilke Omvexlinger med os enkelte Mennesker som med hele Riger! Min Fader ligger — som jeg fra min sidste Reise til Jylland erindrer — i Krogen af Hygom Kirkegaard. Dengang stod jeg ved hans Gravsten og følte ikke ret, hvad jeg nu foler; thi jeg var dengang endnu halv Dreng-Jeg mindes og kjender ham nu bedre end i min Barndoms Dage; jeg erindrer hans Minde ofte med Vemodighed, jeg erkjender alle hans gode

Sider og undskylder hans Svagheder---*). Fred over hans Støv!

Mine Nerver ere ikke af de stærkeste, og jeg tænker sjeldent paa mine

Kjære, uden at det ryster mig mere, end det er mig tjenligt.---Ingen

hilses kjærligere end De, kjæreste Moder, af Deres lydige Son

P. Foersom.

Kjøbenhavn. Ved Vestervold 210.

5. Febr. 1814.

Kjære, gode Moder! Jeg har i den seneste Tid meget ofte villet skrive til Dem , men Posten skal have været spærret og desuden Beltet ufrem kommeligt. Lad det nu være, som det vil! Vi har tidt og mange Gange talt om Dem. Hanna frygter, at De er død af Skræk, da Kosakkerne nænnede sig Ribe; jeg har paastaaet det modsatte, og jeg glæder mig i det faste Haab, at De er endnu frisk og vel og bevarer det gudhengivne Sind, som har holdt Dem opreist under saa mange Gjenvordigheder, og som

*) Niels Lindenhan, f. i Ribe 1778, Student derfra 1796, Kandidat 1800, var Horer ved Ribe Skole, 18. Juni 1813 Kateket i Ærøskjebing. 1818 Præst i Vedsted i Haderslev Provsti, 1834 i Tyrstrup, samme Provsti.

Her findes den Udtalelse om Faderen, som staar S. 4.aldrig svigter i Nedens Time. Imidlertid beder jeg Dem paa det sønligste, at De, saasnart muligt, vil dog berolige os med et Par Ord fra Dem. Om politiske Ting vil og tør jeg ikke skrive. De kan maaske uden Fare skrive til mig. Sig De kun Alt, hvad der er hændet i Deres Egn. Her er Alting roligt, Alting som sædvanlig! Almægtige Gud! Det gamle Danmark er undergaaet, og vi staa med

Hænderne iBuxelommen! Den vakkre, gode, retfærdige Frederik den Sjette har ikke nænnet at lade dansk Blod flyde for Norges Frihed. Jeg beklager det; jeg offrerTaarer for min Konge. Gud give, at jeg kunde offre Blod for ham! Men nu Intet om Politik mere!

Jeg har meget travlt i disse Dage, da jeg idag tre Uger skal liave en Benefice. Jeg vilde idag inderlig gjerne sendt Dem Noget, kjæreste Moder; men en indløben Kjødregning fra forrige Maaned paa mer end 300 Rbd. og to Favne Brænde paa henved 450 Rbd. gjor mig det umuligt. Om 14 Dage skal De modtage et Kreditbrev eller Anvisning . . . paa en Bagatel, som De ikke vil forsvnaa. Nu kun faa Ord! Alle hilse Dem her fra os. Sophie fylder i Dag sit 14. Aar; Cecilia Andrea er i disse Dage vænt fra Patte, skjondt hun til næste Juni bliver 2 Aar. Alt er forresten vel her hos mig. Min Gigt er bedre; i Frost er jeg vel, i Tøveir derimod slet. Dog kan jeg spille og spiller endel af mine Roller. — Og nu, kjæreste Moder, ønsker jeg i alle mines Navn, at De maa være frisk og vel, at De maa bevare Deres

faste Sind og Deres hoie, kristelige Mod i disse Tider.---Jeg lienlever,

kjæreste Moder, Deres lydige Søn

P. Foersom.

Brede-Værk 5. Sept. 1814.

Min kjæreste Moder!---1 Juni skrev jeg Dem til, men saa ikke et

Ord fra Dem. Endelig kom et Brev fra Sophie med Hegermann. Længe laa det hos ham i Kjøbenhavn, da han selv vilde bringe mig det, og, da Leilighed dertil i nogen Tid manglede hain, sendte han det med Posten; denne gaar direkte til Lyngby, som ligger 7a Mil herfra; men derfra og herned gaar en Slags Bipost, og, naar man ikke selv henter et Brev, kan det være længer om denne halve Mil, end fra Paris hertil. Saaledes gik det nu med dette.---

Det er mig kjært af Sophies Brev at se, at Hegermann var hos Dem og vandt Deres Bifald. Det turde jeg ubeset have væddet paa. Han er en vakker Mand og en brav Mand. Saaledes er hans Familie ogsaa. Til Vinter kommer den mig meget nærmere, da den flytter fra Lindencrones Landsted ^Rolighed« og ind i Citadellet, hvor Hegermann netop kommer til at være Gjenbo lige for det Sted, jeg i 1807 beboede. I Vinter ser jeg dem da oftere, tænker jeg. Sidste Tirsdag saa jeg ham og hans Familie i Frederiksdal, 1 Mil herfra, hvor de vare tagne ud for Morskab, og hvorhen de havde indbudt min Kone og mig, og derfra skal jeg hilse Dem fra ham.

Mine Ferier ere til Ende for i Aar. I Aften begynder Skuespillet igjen; men jeg har Intet at bestille før Torsdag; dog tager jeg ikke ind med Alt, men nyder det herude, saalænge jeg kan, skjondt det er græsselig koldt i disse Dage, og jeg sidder og tænker paa, om jeg ikke skulde fyre i Kakkelovnen.Kjobenhavn, Laxegade *200, d. 21. Oktbr.

Kjæreste Moder! Paa Brede begyndte jeg dette Brev, som De ser, og troede det fuldendt og afsendt, og nu finder jeg det, 6 Uger gammelt, her blandt mine Papirer, ufuldendt og uafsendt. Det gjer mig ondt, og jeg beder Dem hjerteligt om Forladelse for denne Forglemmelse. Jeg er da nu i Kjobenhavn igjen i den gamle Trant1). Brede og Kjobenhavn — det er som Himmerig og Helvede. Men hvad skal man sige! Jeg har i Aar næsten været et halvt Aar paa Landet, nemlig fra midt i Mai og til for faa Dage siden, og, vil Gud, jeg lever, kommer jeg der igjen næste Aar. Denne Sommer har været mig i hoi Grad behagelig. En deilig Egn, smuk Bolig, Helbred og gode Naboer — hvad kan man da synderlig onske mere? Penge! Det er sandt; men af Mangel paa dem lider Alverden jo, og hvor skulde jeg da være en Undtagelse! Tre betydelige Ting har jeg ellers havt gratis i Sommer, nemlig Værelser paa Landet, Brænde og Alt fra Haven, skjendt jeg selv havde et Stykke Have, hvori jeg ikke har avlet saa Lidt, som jeg har bragt ind med. Ogsaa en Tende Æbler lod Grevinden2 Gartneren forære mig, og de ere ogsaa ret brav til Vinteraftenerne. Denne fortræffelige Kone har atter i Sommer vist mig megen Opmærksomhed. Jeg har spist flere Gange paa Solyst og nydt herlige Timer dér. Nu er Greven her i Byen, og Grevinden har i nogen Tid været svg, saa hun ikke taler med Nogen. Hendes gode Veninde, Grevinde Mönster3) hos Dronningen hængte sig, som bekjendt, i Sommer i Melankoli efter en Feber. Samme Dag endnu var hun paa Selyst hos

Grevinden. Dette gjorde et dybt Indtryk paa Grevinden. Hun har desuden Sorg. En fattig Pige af ringe Stand, som de tog til sig, opdrog og endelig adopterede som deres Barn og Arving, blev for et Par Aar siden gift med Geheirnelegationsraad dal Borgo4 . Hun var Grevindens Oiesten, og, selv som gift, forblev hun i Grevens Hus. Hendes forste Barselseng var uheldig og blot en Abort. I den gik hun fra Forstanden; saa kom hun sig noget; i den anden Barselseng, som ellers var heldig, og hvoraf et vakkert Barn lever, blev hun igjen forrykt og er nu hverken gal eller klog, men et sergeligt Syn at se paa. Jeg har et Par Gange i Sommer spadseret med hende i Solysts Have, og jeg véd nok, hvor meget jeg doiede med hende, og dobbelt sørgeligt er det, da hun ellers er et hoist dannet, vakkert og fortræffeligt Fruentimmer. Saaledes gaar det i

') Gang, Sædvane,

\ Schimmelmann.

3 Se Oehlenschlægers Erindringer III, S. 88—81*. Mindebl. om Oehlen-schlæger S. 219.

4 Hun hed oprindelig Louise Wesselhoft og blev i 1804 adlet med Tilnavn Schimmelmann, i 1812 gift med dal Borgo, en Italiener, som i 1817 blev Chargé d Affaires ved det keiserlig brasilianske og kgl. portugisiske Hof, 1825 Kammerherre, 1830 Chargé d'Affaires ved det spanske Hof. Se om ham Af Carl Bernhards Erindringer »Museumc 1890, S. 79—80 og »To miskjendte Venner*, 1890. Hun kom sig igjen og dode 1844 i sit 54de Aar. Se om hende »Museum« 1890 S 963 ftg.)Verden! Ingen, selv den Rigeste og Ædleste, skal være ret fuldkommen

lykkelig1).---

I Aar skal Severine og Sophia konfirmeres — ogsaa en skrækkelig Udgift! Numas blotte Skolegang er nu over 400 Rbd. d. C. aarlig foruden Beger og Klæder, Sophias og Severines over 30 Rbd. do. maanedlig min Husleie over 3000 Rbd. Det er horribelt, og jeg har været nødt til at bide i det sure Æble: efter et Par Aars Frihed at informere i Engelsk igjen. Det er ellers en Behagelighed, at det er lutter kvindelige Elever, jeg har, og alle af den heiere Klasse, f. Ex. Kammerfrøken von der Maase hos Prinsesse Caroline, Komtesse Knuth hos Dronningen og en yngre Soster, som endnu er hjemme hos sin Fader, osv. Skal man informere, saa hellere dog en vakker Dame end en plump Grossererbengel, saa hellere en Fornem, skjøndt lian i Almindelighed betaler slettere, end en rig, opblæst Kræmmerdreng. Der kommer ellers ikke Stort ud af Information; rigtignok klinger det stærkt, naar man faar 12 å 18 Rbd. d. C. i Timen; men, regner man, at man gaar paaklædt anderledes end i sin Stue, at man imidlertid kunde bestille Andet, og endelig hvad der igjen faas for Penge, saa er det ikke nær hvad det klinger til.

Sophia skrev mig engang i Sommer til angaaende Feddersen, om jeg troede, det var raadeligt, han kom herover for at soge. Det er saa vanskeligt at give Raad. Sæt, at det ikke lykkes, hvilken Summa er da ikke kastet bort til ingen Nytte. Maaske, naar jeg lærer lidt bedre at kjende mine Hofdamer2), jeg da kunde ved Leilighed insinuere en Ansøgning; men jeg kan og tør ikke love det forvist; jeg skal imidlertid nærmere, hvis det kan ske, skrive Dem til desangaaende; men til den Tid beder jeg Dem og Sophia om Taushed, hvad denne Plan angaar. Tænk Dem blot, gode Moder, hvilken Mængde af Embeder til at besætte, Kongen har mistet i Norge, og hvilken Mængde af Embedsmænd han derfra har faaet ned, og som han maa forsørge. Tiderne ere forfærdelige for os Alle, især for [en] talrig Familie som min. Det skjærer mig i Hjertet at sige Dem, at for flere Aar siden havde jeg endog en liden Kapital; jeg lever mere indskrænket nu i de senere Aar, og nu har jeg — betydelig Gjæld. — Det kan ikke være anderledes i disse Tider og i min Stilling. Skatterne ere uhyre ; de Emolumenter, Theatret for tilstod os, har det nu maattet nægte os, og de belob sig for mig og Hanna til et Par Tusend Rbd. d. C. Kort: Alting

er galt. Ja, jeg gider ikke tænke, end sige tale eller skrive om det.---

Jeg beder og haaber nu, at De ligeledes vil snart oprette Deres lange Taushed ved en Epistel af lignende Længde---Gud bevare og opholde Dem! Lev vel, og elsk stedse fremdeles Deres lydige Søn

P. Foersom.

*) Olinto dal Borgos i et Brev fra Grevinde Schimmelmann (»Museum« 1890, S. 284 omtalte »haarde Omstændigheder« ere aabenbart begrundede i hans Hustrus her skildrede sørgelige Forhold.

2) Han kom senere til at undervise i Dansk Christian den Ottendes Svogre Landgrev Vilhelm af Hessen og Prinsen af Hessen Philipsthal.Kjobenhavn, Laxegade Nr. 200, 3. April 1815.

Kjære Moder! Jeg formoder, at, naar dette Brev kommer Dem i Hænde, har De vel alt faaet nogle faa Linier, som jeg i Lordags Morges i storste Hast skrev ovre hos min gode Landsmand, Kammerraad Øllgaard*, og som indeholdt en Anvisning paa 50 Rbd., som jeg beder. De ei vil for-sinaa. Jeg har i langsommelig Tid ikke skrevet Dem til, jeg har meget at bestille paa Theatret, og det hele Liv om [Vinteren] er saa dodt, at De

aldrig kan tro det —-. Midlertid er Krigens Furia atter brudt ud, og

Alting her er steget i Pris, lige fra Brændet i Favnestykker og til Svovlstikker. Saaledes vil det gaa med Alt; det er — kort sagt — Helvedes Tider, vi leve i her, og hos Dem er det vel ikke stort bedre.

9. April.

— I Gaar havde jeg den Glæde at se Severine og Sophie staa Kontinnation hos Hofpræst Liebenberg. Med blandet Folelse saa jeg denne hoitidelige Handling. Skranken til Verdens Strids- og Tumle-Plads er nu aabnet for dein; denne Verden [duer] kun lidet overalt og har slet intet [Ufordærvet]; jeg [haaber], Gud skal bevare dem. De ere su[nde] her

midt i Fordærvelsen.--Maaske vil det interessere Dem, min gode Moder,

og altsaa vil jeg her omtrent sige hvad de fik. Hver fik til Smaanodvendig-heder af mig 300 Rbd. d. C.; hver fik et stort, ægte engelsk Shawl, en hvid Taftes og en sort Taftes Kjole; hver dito et Par sorte Saffians og et I'ar hvide Silkesko, dito hver et Par hvide og sorte Handsker, saaledes ogsaa hver et Par sorte og hvide Silkestrømper — foruden meget Andet, som jeg ikke véd eller erindrer. Jeg kan altsaa være dette deres forste Udstyr be-kjendt.

Jeg maa imidlertid i Dag haste til Ende. Et Deklamatorium har jeg givet, som De véd, 2den Paaskedag; jeg har været meget heldig. Jeg kunde,

hvis jeg var, som saa mange af mine Kolleger, gridsk efter Penge---

(Slutningen mangler}.

Her ophore de Breve, Foersom havde sendt sin Moder, og Ira de sidste syv Fjerdingaar af hans Levetid existerer der sikkert ingen saadanne. Disse hans sidste Aar betegnedes ved en sørgelig Kraftforrnindskelse, der ioinefaldende tiltog indtil hans Dødsstund. Det er fortalt, hvorledes i 1811 Gigten hjemsøgte ham og for en Stund gjorde hans Hænder og Fødder ubrugbare, idet disse tabte næsten alt Liv og al Følelse, der vel kom tilbage, men aldrig med den gamle Styrke; sidst

V. Rasmus Ollgaard, en Broder til Biskoppen, ded 1824 som Kontorchef i Rentekammeret.«

i 1813 frygter han for, at han aldrig skal kunne faa sin Gigtdæmon ud af sig, men atter — som i Foraaret s. A. — bøde med ct langt Sygeleie. Han skaanede sig aldrig, hverken paa Sjæl eller Legeme, og var altid fuldt og helt tilstede i hvert Øiebliks Gjerning, ofte med Kræfternes yderste Anstrengelse. Næsten stadigt maatte han være i Spænding. Theatret med sin Kulde og Træk virkede fjendtlig paa ham. »Skuespilleren er og maa være en langsom Selvmorder," siger han selv, og andetsteds: „Skuespilkunsten er vistnok det modsatte af den Kunst at forlænge Menneskelivet." Disse Yttringer ere Fostre af Selverfaring. Det kunde ikke være Andet, end at han mærkede, det gik tilbage med hans Kræfter. I sine ovenfor anførte Breve og i et Digt til sin yngste Datter udtaler han Anelse om, at han ikke vil blive gammel, og denne Forud-følelse kommer igjen flere Steder. I 1812 siger han til en Ven:

Fro jeg der; thi Børn jeg efterlader

Tro paa Gud og i min Gud en Fader.

Kjærlighed for Vid, Dyd, Kunst — og Dig.

Det ligger ham meget paa Sinde at sikkre sine Efterlevendes Forsørgelse, og han undfangede derfor Ideen til og

arbeidede kraftigt for Grundlæggelsen af „Theatrets Enke- og Børneforsørgelseskasse*. Denne Plan mødte megen Sløvhed og Ligegyldighed blandt hans lettere anlagte Kunstfæller; men Foersom helmede ikke, før han fik nogle ansete Kammerater med og gjorde sammen med disse Theaterdirektionen de varmeste Anmodninger om at tage sig af Sagen, hvorpaa denne da ogsaa ved Hjælp af aarlige Beneficer til dens Fordel blev sat i Scene. Ved den første af disse fremsagde Foersom, et Fjerdingaar før sin Død, en vemodig Epilog, skreven af ham selv; i denne taler han om Sædemanden, og siger da:

Se, ved hans høire, som strør Sæden ud,

gaar Haabets vennehulde Genius

og hvisker til den Trætte: >Saa, Du Sædemand!

»Betro dit Kom til Jorden og til Himlen!

»Det spire vil og bære Frugt, — og, om »Dit eget øie ei i Flor det ser,

Din egen Haand ei bringer det i Laden,

»skal dine Bom engang i Høst det meie »og signe Dig. søm saa'de tillidsfuld!»

*

JjtOg Haabets Genius fortfarer saa:

»Saa Du ei Oldingen et Agern lægge »i Jordens Skjød, endskjondt forvisset om,

»lian neppe skulde se det spire op,

»end sige se det lefte Egekronen;

»i Tanken forudser lian frydelig

>af Kjærnen opstaa Eg og hundredaarig

»beskygge dyrebare Efterslægt.*

Han kalder sig selv her „den Trætte“, og det var han; hans Virkekraft og Aandsmunterhed var nedslaaet, og som Skuespiller var han kun en Skygge af hvad han havde været; det eneste, der endnu kunde begeistre ham, var Oversættelsen af Shakespeare, og under sit sidste Sygeleie drev han med ungdommelig Ild dette sit kjære Arbeide. Sidste Gang, han spillede paa Theatret, var den 8. Januar 1817 som Erast i „Den Vægelsindede*.

Til den 16. Januar havde han i Forening med H. A. Feldborg bebudet en dansk og engelsk Recitation; men da laa han allerede tilsengs, angreben af Nervefeber; imidlertid anede Ingen af hans Nærmeste nogen Fare, da Døden pludselig indtraf Fredag Aften den 24. Januar Kl. 9’/s-

Hans Død vakte overordentlig Deltagelse. Saavidt mig bekjendt, affødte den 27 Mindedigte og de varmeste, aner-kjendelsesrigeste Udtalelser hele Pressen igjennem. Paa Theatret beklagede man dybt hans Bortgang. „Han havde vel af og til staaet paa en spændt Fod med enkelte af sine Kunstfæller, og da var hans Tone just ikke den høfligste; men Alle agtede den kundskabsrige Mand og Shakespeares geniale Oversætter; de Mange i det daværende Personale, som kun altfor ofte fik Leilighed til at føle med sig selv, at de vare uvidende, begreb, at han maatte vide Meget, for at kunne udrette Noget, om hvilket den dannede Verden udtalte sig med saa stor Beundring: de havde Respekt for hans store Aandsoverlegen-hed og følte sig stolte af, at en saa udmærket Mand hørte til deres Stand, endskjøndt de ingenlunde i den vilde tillægge ham det store Værd, som Publikums stadig stigende Bifald syntes at maatte forudsætte. Alligevel erkjendte Personalet, at Foersom[s Død] ogsaa i kunstnerisk Henseende medførte et for Øieblikket uopretteligt Tab.‘')

') Overskous Theaterbistorie IV. S. 470. I’eter Foersoin.Foersoms Mindefest blev den 15. Novbr. 1817 høitidelig-lioldt paa det kongelige Theater ved Opførelsen af „Macbeth" og en Prolog af Ingemann, ved Fremsigelsen af hvilken Scenen var indrettet til en Grotte med en Urne, hvorpaa den Afdødes Navn læstes; ved

Siden af Urnen stod der en Harpe, omvunden med sort Flor. Prologen blev fremsagt af Marie Ileger. „Tilskueren" siger: „Ikke uden Føie maatte den Sørgekrans, der var bunden til Foersoms Urne, i den ædle Kunstnerindes Erindring gjenkalde den lange Række af Hæders-kranse, de deres mangeaarige Samvandring paa Kunstens Bane igjennem, efter en glimrende Væddestrid — mellem Axel og hans Valborg, Correggio og hans Marie o. s. fr. — havde endt med at vinde i Fællig; og intet Under var det, at de sidste Ord af Mindedigtet, hvor der tales om Shakespeares Digtning og saa siges:

Ham, som hidbar den, fire Fjæle rumme i Graven nu — til Gud hans Aand sig svang; jeg om hans Urne vil Cypressen vinde; i Danmarks Hjerte lever Foersoms Minde.

intet Under var det, at denne sidste Linie af Mindedigtet fandt en Gjenklang, der endog hørlig lød fra adskillige Læber, og som det almene Bifald saa lydelig stadfæstede — da den saa umiskjendelig kom fra hendes eget Indre.“ Forestillingen endte med, at Foersoms Hustru fremsagde en Epilog af N. T. Bruun, i hvilken hun talte „sine Faderløses Sag og tolkede, hvad der levede i hendes egen Sjæl.1'

Et yderligere Bevis paa Deltagelse fik Foersoms Enke, da et dramatisk Selskab foranstaltede en Forestilling til Fordel for hende, og endvidere, da Stephen Heger og Feldborg i samme Øiemed gav et Deklamatorium. — De Første, som nød Godt af den af Foersom stiftede „Enke- og Børnefor-sørgelseskasse", vare hans egne Efterladte.

Foersoms Død berørte hans gamle Moder meget smerteligt; formodentlig for at støtte sin Svigerdatter og sine Sønne-børn brød den gamle over 70aarige Madam Foersom op fra den Hjemstavn, som hun fra sin Fødsel havde været knyttet til; hun holdt i Juni Maaned 1817 Auktion over mange afsine Eiendele, flyttede til Kjøbenhavn og døde dér den 22. Juni 1829.

Alle Foersoms Børn gik det godt. Den ældste Datter Severine giftede sig med Kobbersmed ved Brede Kobberværk Herring, som tilsidst blev Tafleldækker, eller noget Lignende, hos Christian den Ottende paa Sorgenfri, og har efterladt mange Børn, af hvike en Søn er vor Konges, Christian den Niendes ‚Jæger*. — Sophie Foersom overtog Bestyrelsen af en høiere Pigeskole i Kjøbenhavn — en Legatskole, som senere gik over til Frøken N. Zahles Bestyrelse og er bleven Grundstammen for dennes store Undervisningsanstalter. — Nanna Foersom (født den 16. Septbr. 1804) blev 1841 gift med Præsten til Øster og Vester Assels i Aalborg Stift Niels Gamborg, Søn af Professor Niels Gamborg; hun døde først i Foraaret 1891. — Numa Foersom (født d. 9. August 1802) var inden Faderens Død bleven indsat i det v. Westenske Institut, hvorfra han i 1822 blev Student; i Mai 1831 blev han medicinsk Kandidat og reiste, efter at have gjort Tjeneste ved Frederiks Hospital og som praktiserende Læge i Aalborg fra 1831—33. i 1834 til Gøteborg, hvor han med stor Selvopoffrelse og Nidkjærhed praktiserede under en Koleraepedemi, og senere fortsatte han under samme Sygdom sin Virksomhed i Kristinehamn i Värmeland, hvor han var i tre Aar. Derpaa tog han tilbage til Kjøbenhavn, hvor han forberedede sig til den Examination, han i Stockholm maatte underkaste sig, for at erholde Tilladelse til at nedsætte sig som Læge i Sverig, og vendte i 1839 tilbage til dette Land, hvor han, efter at være examineret af Sundhedskollegiet, i 1841 bosatte sig i Gøteborg. Den 8. Februar 1842 giftede han sig med Louise Petterson, Datter af en Kjøbmand i Kristinehamn. Han døde pludselig af Apo-plexi 11. Januar 1849 og efterlod sig en Enke og en 6 Aars Datter1). — Peter Thun Foersom (født 13. Septbr. 1806) blev i 1825 Student fra Borgerdydskolen paa Christianshavn4),

’) Se om liam H. 1*. Selmers Nekrologiske Saml. I 48*i. a Baade Wiborg og Klvius opgive i deres Prestehistorier .Kjoben-havn«, men det er Christianshavn. (Se Helms Borgerdydskolen paa Christianshavn 1787—1887, S. H3.1834 theol. Kandidat, derpaa Lærer ved Fattigvæsenets Skoler i Kjøbenhavn, i 1846 Sognepræst i Rødding i Viborg Amt. i 1859 i Hammelev, Aarhus Stift, hvor han døde 22. Juli 1875. I Rødding ægtede han Lærer Thomsens Datter Caroline.

— Cæcile Andrea Foersom (f. 19. Juni 1812) blev gift med Overlærer, Professor Cl. Funch i Aarhus, som indtil d. 20. August 1893 overlevede hende. Foersoms Enke døde i Aarhus efter, et kort Sygeleie den 9. Marts 1850, 70 Aar gl. Hun havde boet i Huset ved Siden af sin yngste Datter og Svigersøn.

(Foruden en stor Mængde trykte Kilder er der til L'darbeidclsen af denne Afhandling benyttet folgende utrykte:

Breve fra Foersom til hans Moder (eies af Kapt. iFlaaden Middel-boe), til M. I. Nathansen (eies af nylig afdøde Prokurator F. A. Henrichsen og det store kgl. Bibliothek), til Eosing (eies af kgl. Bibliothek), til Sander (eies af Kapt. Middelboe), til Rahbek (eies af Boghandler Wroblewski), Foersoms Stambog (eies af Fabrikant Fuuch) samt private Meddelelser fra Fru Nanna Gamborg og Professor Cl. Funch.)h J' -- J\,t ->rf^ .t ,r;y. <_

fv^-t I >. ’v. v v v > *_>i /'«>

'*/.. r jji?2:

feÖTi

bse^*1«*.....•' • • -51

m'4^i&$NwA

v V- * >-1 „» , k i \\j- <

i \ * i' > Y »: • -•'• -h i

i: L , v, V /- t -p3L v 1

“'' v ''' ••/*••/ ^Vj>

. yøk. fe>

; y< . * O^JSL.^1. ‘^' v '•'O 3LjK*l [

‘ w- 4/J . ' -/j' T f J ^ v \ . < r«

' ^ ;»♦•* * J •+ * V \ si 1 ^ %. W , ' v:

S-*f < v* .* i>* .

" h

h s u *>yy -rv^v sc ;

Ir ^ijhvd'v- „ V», * fc'->*

|«iL.'V'i^»Sl> ^Vl^Vv' i ’'’*//-" ^ !!-*5-jr .-*, ’i Æ- * 1 SX> -K. . - JM

WLV ->>3’W/>>* ' A->

P*V*T>. r -v. “ i > V * i \ T A * "X

»r^Äfe^

O' «5 ™ är* ‘

I H. >; % J&i uv',:i -.